

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**EBEVEYNLERİN ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARININ, EBEVEYN
TUTUMLARI VE EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ
ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Arzu HUSEYNZADE**

**Tez Danışmanı
Dr.Öğr. Üyesi Fatma KAYIM**

**İSTANBUL
Haziran 2023**

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**EBEVEYNLERİN ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARININ, EBEVEYN
TUTUMLARI VE EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ
ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Arzu HUSEYNZADE**

**Tez Danışmanı
Dr.Öğr. Üyesi Fatma KAYIM**

**İSTANBUL
Haziran 2023**

EBEVEYN TUTUMLARI

ORJİNALLİK RAPORU

% 12	% 11	% 3	% 5
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
2	acikerisim.gelisim.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
4	Submitted to Istanbul Gelisim University Öğrenci Ödevi	% 1
5	9lib.net İnternet Kaynağı	% 1
6	katalog.marmara.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
7	Submitted to Beykent Universitesi Öğrenci Ödevi	% 1
8	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
9	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	<% 1

TEZ ETİK BEYANI

14/08/2023

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmalarının, Ebeveyn Tutumları Ve Ebeveyn-Çocuk İlişkileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Fatma KAYIM‘ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri kendim topladığımı, analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Arzu HUSEYNZADE

ÖNSÖZ

Çalışma sürecinde her türlü yol gösterici olan, olumlu tavrıyla beni cesaretlendiren, bilgi birikimiyle çalışmama farklı açılardan bakmamı sağlayan beraber çalışmaktan ve her zaman öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli danışman hocam Dr.Öğr.Üyesi Fatma KAYIM'a sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak tüm hayatım boyunca benim yanımda olan, yüksek lisans eğitimi konusunda beni cesaretlendiren, aldığım kararları her zaman destekleyen aileme özellikle de sevgili annem Hüsniye HUSEYNOVA'a ve babam Bedel HUSEYNOV'a sonsuz şükranlarımı sunar ve teşekkür ederim.

14.08.2023

Arzu HUSEYINZADE

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
TEZ ETİK BEYANI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR.....	vi
SEMBOLLER	vii
TABLO LİSTESİ	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR TARAMASI.....	4
2.1. Çocukluk Çağı Travmaları	4
2.1.1. Travma Kavramı	4
2.1.2. Çocukluk Çağı Travmalar Kavramı	4
2.1.2.1. Çocukluk Çağı Travmalarının Etiyolojisi	6
2.1.2.2. Çocukluk Çağı Travmalarının Epidemiyolojisi	7
2.1.2.3. Çocukluk Çağı Travmalarının Yaygınlığı	8
2.1.3. Çocukluk Çağı Travmalarının Türleri	10
2.1.3.1. Fiziksel İstismar	10
2.1.3.2. Cinsel İstismar.....	11
2.1.3.3. Duygusal İstismar.....	13
2.1.3.4. İhmal	14
2.1.4. Çocukluk Çağı Travmalarının Psikopatolojiler İle İlişkisi.....	15
2.2. Ebeveyn Tutumu	17
2.2.1. Ebeveyn ve Ebeveynlik Kavramı.....	17
2.2.2. Ebeveyn Tutumlarının Önemi	18
2.2.3. Ebeveyn Tutumunu Etkileyen Faktörler	19
2.2.4. Yaygın Görülen Ebeveynlik Tutumları	21
2.2.4.1. Aşırı Hoşgörülü Ebeveynlik.....	21
2.2.4.2. Otoriter Ebeveynlik.....	22

2.2.4.3. Yetkili Ebeveynlik.....	22
2.2.4.4. Demokratik Tutum	23
2.2.4.5. Mükemmeliyetçi Tutum.....	24
2.2.4.6. Tutarsız Tutum	25
2.2.4.7. Aşırı Korumacı Tutum	26
2.2.4.8. Reddedici Tutum	26
2.2.5. Ebeveyn Tutumları Modelleri	27
2.2.6. Ebeveyn Tutumu ve Çocukluk Çağı Travmasının İlişkisi İle İlgili Araştırmalar.....	30
2.3. Çocuk, Ana/Baba İlişkisi.....	32
2.3.1. Ebeveyn Çocuk İlişkisi	32
2.3.1.1. Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Önemi	33
2.3.1.2. Anne Çocuk İlişkisi.....	37
2.3.1.3. Baba Çocuk İlişkisi	38
2.3.1.4. Çocuğu Dinleme.....	39
2.3.1.5. Çocukla Konuşma	39
2.3.1.6. Çocukla Empati Kurma.....	40
2.3.1.7. Olumlu-Olumsuz Ebeveyn Çocuk İlişkisi	41
2.3.2. Ebeveyn Çocuk İlişkisini Etkileyen Faktörler	42
3. YÖNTEM.....	44
3.1. Çalışmanın Amacı ve Tipi	44
3.2. Çalışmanın Yeri ve Zamanı	44
3.3. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi	44
3.4. Veri Toplama Araçları	44
3.4.1. Demografik Bilgi Formu.....	44
3.4.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ).....	44
3.4.3. Ebeveyn Tutum Ölçeği.....	45
3.4.4. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği (ÇAİÖ)	45
3.5. Veri Toplama Yöntemi	46
3.6. Verilerin Değerlendirilmesi.....	46
4. BULGULAR.....	47
4.1. Katılımcılara İlişkin Demografik Veriler	47
4.2. Betimleyici İstatistiklere İlişkin Veriler	48
4.3. CTQ, ETÖ ve ÇAİÖ Ölçeklerinden Alınan Puanların Demografik Verilere Göre Değerlendirmesi	49
4.3.1. Ölçek Puanlarının Aile Yapısına Göre Karşılaştırılması	49

4.3.2. Ölçek Puanlarının Ailelerin Kişi Sayısına Göre Karşılaştırılması	50
4.3.3. Ölçek Puanlarının Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması	53
4.3.4. Ölçek Puanlarının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması	56
4.3.5. Ölçek Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması	59
4.3.6. Ölçek Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	62
4.3.7. Ölçek Puanlarının Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması	64
4.3.8. Ölçek Puanlarının Katılımcıların Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	65
4.3.9. Ölçek Puanlarının Çocuk Yaşına Göre Karşılaştırılması	65
4.4. Ölçek ve Alt Boyutlar Arası Korelasyon Testi	67
4.5. Ölçek ve Alt Boyutlar Arası Regresyon Testleri	71
5. TARTIŞMA.....	74
5.1. Katılımcılardan Alınan Ölçek Puanlarının Demografik Verilerle Olan İlişkisinin Yorumlanması	74
5.2. Katılımcıların Korelasyon Analizlerine İlişkin Bulguların Yorumlanması.....	80
5.3. Katılımcıların Regresyon Analizlerine İlişkin Bulguların Yorumlanması	83
6. SONUÇLAR	86
7. ÖNERİLER	91
KAYNAKLAR.....	94
EKLER.....	116
EK 1. Demografik Bilgi Formu	116
EK 2. Çocukluk Çağı Travmalar Ölçeği (CTQ)	118
EK 3. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ).....	119
EK 4. Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği.....	121
EK 5. Etik Kurul Onayı	123
ÖZGEÇMİŞ	124

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
APA	: Amerikan Psikiyatri Birliği
CTQ	: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği
ÇAİÖ	: Çocuk Anababa İlişki Ölçeği
ETÖ	: Ebeveyn Tutum Ölçeği
NCCAN	: Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmal Merkezi
TDK	: Türk Dil Kurumu
ve ark.	: Ve arkadaşları
WS	: Williams Sendromu
yy	: Yüzyıl

SEMBOLLER

% : Yüzde

& : Ve

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 4.1. Katılımcılara İlişkin Demografik Veriler.....	48
Tablo 4.2. Betimleyici İstatistikler	49
Tablo 4.3. Ölçek Puanlarının Aile Yapısına Göre Karşılaştırılması	50
Tablo 4.4. Ölçek Puanlarının Ailelerin Kişi Sayısına Göre Karşılaştırılması	52
Tablo 4.5. Ölçek Puanlarının Ailelerin Kişi Sayısına Göre Karşılaştırılması	53
Tablo 4.6. Ölçek Puanlarının Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması.....	55
Tablo 4.7. Ölçek Puanlarının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması	58
Tablo 4.8. Ölçek Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması	60
Tablo 4.9. Ölçek Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	63
Tablo 4.10. Ölçek Puanlarının Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması	64
Tablo 4.11. Ölçek Puanlarının Katılımcıların Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	65
Tablo 4.12. Ölçek Puanlarının Çocuk Yaşına Göre Karşılaştırılması.....	67
Tablo 4.13. Ölçek ve Alt Boyutlar Arası Korelasyon Testi	70
Tablo 4.14. Ebeveyn Tutumlarının ve Çocukluk Çağı Travmalarının, Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Üzerindeki Etkisi.....	71
Tablo 4.15. Ebeveyn Tutumlarının ve Çocukluk Çağı Travmalarının, Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Çatışma Alt Boyutu Üzerindeki Etkisi	72
Tablo 4.16. Ebeveyn Tutumlarının ve Çocukluk Çağı Travmalarının, Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Alt Boyutu Üzerindeki Etkisi.....	73

ÖZET

EBEVEYNLERİN ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARININ, EBEVEYN TUTUMLARI VE EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Bu çalışmanın amacı, annelerin yaşamış olduğu çocukluk çağı travmalarının ebeveyn tutumları ve çocukları ile olan ilişkileri üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırma ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma İstanbul’da 4–6 yaş arası çocuğu olan, 389 annenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada katılımcılara demografik bilgi formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ), Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), Çocuk Anababa İlişki Ölçeği (ÇAİÖ) verilmiştir. Araştırma neticesinde demografik veriler ile yapılan karşılaştırmalarda farklılıklar saptanmıştır. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile Demokratik alt boyutu arasında negatif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile Otoriter alt boyutu arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile Aşırı Koruyucu alt boyutu arasında negatif yönlü orta düzey bir ilişki bulunmuştur. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile İzin Verici alt boyutu arasında negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmuştur. Demokratik alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında negatif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Otoriter alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Aşırı Koruyucu alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında negatif yönlü orta düzey bir ilişki bulunmuştur. Çocukluk Çağı Travmaları, Demokratik tutum, Otoriter tutum, Koruyucu tutum ve İzin Verici tutum, Çocuk Anababa İlişkisini anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Çocukluk Çağı Travma, Ebeveyn Tutumu, Çocuk Anababa İlişkisi.*

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE EFFECT OF PARENTS' CHILDHOOD TRAUMA ON PARENT ATTITUDES AND PARENT-CHILD RELATIONS

The aim of this study is to examine the effects of childhood traumas experienced by mothers on parental attitudes and relationships with their children. The research was carried out with the relational screening model. The research was carried out with the participation of 389 mothers with children aged 4-6 years in Istanbul. In the study, demographic information form, Childhood Trauma Scale (CTQ), Parental Attitude Scale (ETS), Child-Parent Relationship Scale (CIAS) were given to the participants. As a result of the research, differences were found in comparisons with demographic data. There is a high level of positive correlation between Child Parent Relationship Scale and Childhood Trauma Scale. There is a high level of negative correlation between Child Parent Relationship Scale and Democratic sub-dimension. There is a high level of positive correlation between the Child Parent Relationship Scale and the Authoritarian sub-dimension. There is a moderate negative relationship between the Child Parent Relationship Scale and the Overprotective sub-dimension. There is a very weak negative relationship between the Child Parent Relationship Scale and the Permissive sub-dimension. There is a high level of negative correlation between the Democratic sub-dimension and the Childhood Trauma Scale. There is a high level of positive correlation between the authoritarian sub-dimension and the Childhood Trauma Scale. There is a moderate negative correlation between the Overprotective sub-dimension and the Childhood Traumas Scale. Childhood Traumas, Democratic Attitude, Authoritarian Attitude, Protective Attitude and Permissive Attitude predicted Child-Parent Relationship significantly.

Keywords: *Childhood Trauma, Parental Attitude, Child-Parent Relationship.*

1. GİRİŞ

Çocukluk çağı travmaları, çocuklara zarar veren, uygun olmayan veya zararlı davranışlarda bulunan sorumlu bir yetişkin tarafından gerçekleştirilen eylemlerin bir sonucudur. Bu tür davranışlar, çocuğun duygusal, fiziksel, cinsel ve sosyal açıdan zarar görmesine neden olur. Aynı zamanda çocuğun sağlığı tehlikeye girer ve hayatları boyunca derin izler bırakır (Durmuşoğlu ve Doğru, 2006). Çocukluk çağı travmaları, bireylerin yetişkinlik yıllarında karşılaşılabilecekleri psikolojik sorunların ve çeşitli sağlık sorunlarının nedeni olarak düşünülmektedir (Anda ve ark., 2004).

Çocukluk dönemi travmalarıyla ilgili yapılan araştırmalar, bu travmaların çeşitli olumsuz etkilere neden olduğunu göstermektedir. Örneğin, Kourt (2011) disosiyatif belirtilerin, Zoroğlu'nun (2001) çalışması ise kendine zarar verme ve intihar girişimiyle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Demirkapı (2013) ise duygusal düzenleme zorlukları ve kimlik karmaşasının bu travmalarla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bedirhanbeyoğlu (2018) riskli davranışlar ve duygusal düzenleme güçlüğünün çocukluk çağı travmalarıyla ilişkili olduğunu bulmuştur. Durmuşoğlu ve Doğru'nun (2006) çalışması, olumsuz benlik algısıyla bu travmalar arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Ayrıca, Sönmez (2015) depresyon, Çakar (2018) anksiyete ve somatizasyon, Çakmak (2016) ayrılma kaygısı, Kahraman (2018) öznel iyi oluş ve benlik değeri eksikliği, Ölmez (2017) panik bozukluk, Aydın (2005) ise sosyal ilişkilerde yetersizlik gibi sorunların çocukluk çağı travmalarıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bu bulgular, çocukluk çağı travmalarının olumsuz davranış ve düşünce kalıplarının gelişiminde önemli bir rol oynayabileceğini düşündürmektedir.

Çoğu ebeveyn, çocuklarının gelecekte nasıl bir kişi olacaklarına, hangi bilgi birikimine sahip olacaklarına, ahlaki değerlere ve davranış standartlarına sahip olacaklarına dair açık veya gizli beklentilere sahiptir. Ebeveynler, bu hedeflere ulaşmak için çeşitli stratejiler kullanırlar. Çocuklarının davranışlarını pekiştirir veya cezalandırır, kendilerini rol model olarak kullanır, kendi inanç ve beklentilerini açıklar

ve değerlerini destekleyecek komşular, arkadaş grupları ve okullar seçerler. Bu nedenle hemen hemen her ebeveynin benimsediği ve uyguladığı farklı yöntemler, çeşitli çocuk yetiştirme tutumlarına ve davranışlarına yol açar (Mussen, 1984). Bu farklı tutumlar ve davranışlar, çocuklar ve ergenler arasında farklı davranışlara neden olduğu için gelişim psikologları tarafından yapılan araştırmalarda önemli bir rol oynamaktadır (Roberts ve Fraileigh, 1987; Berber, 1990; Lamborn, Dornbusch ve Darling, 1992; Argun, 1995; Hart, Nelson, Robinson, Olsen ve McNeilly-Choque, 1998; Akyl, 2000; Steinberg, Dornbusch, Ritter, Leiderman, Doan, 2001; Gürolu 2002; Chang, Dodge, Schwartz ve McBride-Chang, 2003; Yamurlu, Sanson ve Köymen, 2005; Kırcaaliftar, 2005).

Ebeveynlerin tutum ve davranışlarının ergenler üzerindeki etkileri, literatürde birçok araştırmanın odak noktası olmuştur. Steinberg, Lamborn, Dornbusch ve Darling'in (1992) yaptığı çalışmada, ergenlerle yapılan gözlemler, demokratik tutumun ergenlerin okul başarısıyla olumlu ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, Dornbusch, Ritter, Leiderman, Roberts ve Fraileigh'in (1987) araştırması ise izin verici ve otoriter tutumların olumsuz bir şekilde ilişkili olduğunu göstermiştir.

Eğitim düzeyinin çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkisi de incelenmiştir. Öner (1984), ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmanın sonucunda, eğitim düzeyinin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemede sosyoekonomik düzeyden daha etkili bir değişken olduğu hipotezi desteklenmiştir. Bu bulgular, ebeveynlerin tutum ve davranışlarının ergenlerin gelişimine etkilerini vurgulamaktadır.

Batı ülkelerinde yapılan bir dizi araştırma, ebeveynlik tarzlarının çocukların gelişimi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu araştırmaların genel olarak, demokratik ve dengeli bir ebeveynlik tarzının olumlu sonuçlarla ilişkilendirildiğini ortaya koyduğu görölmüştür. Buri, Louiselle, Misukanis ve Mueller (1988), Spera (2005) ve Steinberg, Dornbusch ve Brown (1992) gibi araştırmacılar, demokratik-dengeli ebeveynlik tarzının özyeterlik algısı, özsaygı, sorumluluk duygusu ve akademik başarı gibi alanlarda olumlu etkilere sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Öte yandan, otoriter ebeveynlik tarzının genellikle olumsuz sonuçlarla ilişkilendirildiği bulguları da mevcuttur. Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch

(1991) ile Wenar (1994) gibi araştırmacılar, otoriter tarzın psikolojik ve davranışsal sorunlarla ilişkili olduğunu gözlemlemişlerdir.

İzin verici ebeveynlik tarzının ise kendini dñzenleme becerisini olumsuz etkilediği, bencillik, sorumluktan kaçma, doyumsuzluk ve aşırı ilgi bekleme gibi sonuçlarla ilişkilendirildiği araştırmalarca belirtilmiştir (Hoeve, Dubas, Eichelsheim, van der Laan, Smeenk ve Gerris, 2009; Lamborn ve ark., 1991). Ayrıca, ihmalkar ebeveynlik tarzının da olumsuz veya dağınık kimlik gelişimi, alkol ve uyuşturucu kullanımı, suç eğilimi gibi sorunlarla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Bu nedenle, ebeveynler kendi ebeveynlik tarzlarını ve kñltñrel sosyalleşme hedeflerini göz önünde bulundurarak tutum, davranış ve uygulamalarda farklı yaklaşımlar sergilerler (Chao, 1994; Darling ve Steinberg, 1993; Kağıtçıbaşı, 2007). Tñrk kñltñrñ ve benzer topluluk odaklı kñltñrlerde, ebeveyn disiplini ve sıcaklığı birbirini tamamlayan boyutlar olarak algılanır. Benzer şekilde, Batı kñltñrlerinde aşırı koruyucu ebeveynlik tarzı olumsuz olarak değerlendirilirken, Tñrkiye ve Asya ùlkelerinde (Shek, 1989) genellikle olumlu bir koruma biçimi olarak kabul edilir ve bu nedenle çocuklarda olumsuz sonuçlara yol açmaz.

Ùlkemizde yapılan çalışmalarda, çocuk yetiştirme tutumlarına odaklanan araştırmaların sınırlı olduğu görñlmektedir, özellikle de bu çalışmada ele alınan çocukluk çağı travmalarıyla ilişkilendirilen ebeveyn tutumları açasından. Bu konuda yapılan çalışma sayısının oldukça yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumda, çocuk yetiştirme tutumlarıyla çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi daha detaylı olarak anlamak için daha fazla araştırmanın yapılması önemlidir. Bu bağlamda yapılması planlanan araştırmanın literatñre katkı sağlayacağı dñřñnñlmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Çocukluk Çağı Travmaları

2.1.1. Travma Kavramı

Travma kelimesi tıbbi terimler arasında 19. yüzyılda yerini almıştır. Öncesinde, "yara" olarak tanımlanan bu kavram, Sigmund Freud'un çalışmalarıyla birlikte ruhsal açıdan da kullanılmaya başlanmıştır. Laplanche ve Pontalis'in Psikanaliz Sözdizimi'ne göre, travma kişinin hayatında verdiği olumsuz etkilerle birlikte, uygun bir şekilde tepki veremediği durumlar sonucu ruhsal patolojilere sebep olan bir durumdur. Türk Dil Kurumu Ruhbilim Sözlüğü'nde ise travma, canlının ruh ve bedeninde kapsamlı yaralanmalar ya da incinmeler yaratan deneyimler olarak tanımlanmaktadır (Parman, 2017).

Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından yapılan tanıma göre, travmatik olay, kişinin ağır yaralanma, ölüm ya da cinsel saldırı gibi zedeleyici olayları ya deneyimlemiş ya da tanıklık etmiş olması veya yakın bir kişinin böyle bir olaya maruz kaldığını bilmek gibi durumları kapsar. Ayrıca, travma, bu tür travmatik olaylara tekrar tekrar ya da aşırı derecede maruz kalınması sonucu da ortaya çıkabilir (APA, 2014).

2.1.2. Çocukluk Çağı Travmalar Kavramı

Travma ve dissosiyasyon konularında yapılan bilimsel çalışmalar, çocukluk çağındaki travmaların bireylerin çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde deneyimledikleri psikiyatrik bozukluklarla yakın bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle erken başlangıçlı kronik ve karmaşık çocukluk çağı travmaları, bireylerin çocukluk dönemi ruhsal gelişimine, öğrenme düzeyine ve olumsuz etkilerle dolu iletişimlere kadar ergenlik ve yetişkinlik dönemlerine kadar uzanabilmektedir (Öztürk, 2020).

Çocukluk çağı travmaları genellikle fiziksel, duygusal ve cinsel istismar ile fiziksel ve duygusal ihmal olmak üzere beş temel kategoriye ayrılır. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarına okulda başarısız olmaları, doktora, diş hekimine ya da

psikoloğa götürmemeleri, çelişkili mesajlar verme, şımartma, duyarsızlık, evlat ayrımı, ergenlik dönemlerinde aşırı beklentileri ve çocukları büyütmeyle yükümlü olduğu sorumlulukları yerine getirmeme gibi olumsuz yaşam olayları da çocukluk çağı travmaları kapsamında değerlendirilmektedir (Öztürk ve Derin, 2020).

Çocukluk çağı travmaları, bireyin ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkileyerek psikopatolojilere neden olabilir ve hatta epigenetik değişikliklere yol açabilir. Özellikle yakın bir kişinin kaybı gibi olaylar, çocukluk çağı travmalarına göre daha şiddetli dissosiyojen psikopatolojilerin gelişmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu psikopatolojiler arasında dissosiyatif bozukluklar, travma sonrası stres bozukluğu ve somatoform bozukluklar yer alır (APA, 2013).

DSM-5 gibi çeşitli teşhis araçları, travmanın ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinden bahseder ve yaşam boyu psikiyatrik bozuklukların ortaya çıkmasında rol oynarlar. Bu bozukluklar arasında fiziksel sonuçlarının yanı sıra anksiyete bozuklukları, depresyon ve somatizasyon da yer alır (Öztürk, 2020).

Aile içinde yaşanan çocukluk çağı travmalarının, bireyin bütünlüğü ve ruhsal sağlığı üzerinde diğer travmalardan daha büyük etkilere neden olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, aile içinde ihmal ve/veya istismar yaşayan çocukların yaralanabilir olma ihtimali daha yüksektir (Öztürk, 2017).

Çocukluk çağı travmaları, kişinin yaşamı boyunca zihinsel ve fiziksel sağlık sorunlarıyla ilişkilendirilir. Bu tür travmalar beyin gelişimini, bilişsel gelişimi, öğrenmeyi, sosyal-duygusal gelişimi, başkalarına güvenli bağlar geliştirme yeteneğini ve fiziksel sağlığı olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca, kısa bir yaşam süresiyle de ilişkilendirilmiştir (Bishop ve ark., 2014).

Çeşitli araştırmalar, çocukların yaşamlarının erken dönemlerinde travmaya maruz kaldıklarında, travmanın şiddetli, yaygın ve bir ebeveyn veya başka bir birincil bakıcı tarafından zarar verildiği durumlarda en şiddetli, uzun süreli ve zararlı etkilere maruz kaldıklarını göstermektedir. Bu tür travmalar genellikle karmaşık travma olarak adlandırılır (De Bellis ve Zisk, 2014).

Çocukların travmaya karşı verdiği tepkiler, travmanın doğası, çocuğun bireysel, ailevi ve çevresel özellikleri, yaşamlarındaki risk ve koruyucu faktörlerin genel dengesi gibi faktörlere bağlı olarak farklılık gösterir. Bunun yanı sıra, çocukların yaşları ve gelişim evreleri de tepkilerini etkileyen faktörler arasındadır (referans).

Uzmanlar, çocukluk çağında başlayan kronik travmalar ve şiddet odaklı yanlış çocuk yetiştirme tarzlarının dissosiyatif bozuklukların ortaya çıkmasına yol açabileceği konusunda uyarılarda bulunmaktadır (Öztürk, 2017; Öztürk, 2020). Bu tür travmaların etkileri, çocukların zihinsel sağlığı üzerinde derin ve kalıcı izler bırakabilir.

Çocuklarda travmaya neden olan birçok etkinin, kişinin bireysel özellikleri yanı sıra toplumun ve kültürün travmaya nasıl tepki verdiğiyle de ilgili olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, kişinin yaşadığı olayın travmatik bir boyuta ulaşmasında, çevrenin tepkileri ve kişinin bireysel algısı da önemli rol oynar. Bu etkileşim sonucunda, bireylerde duygusal ve bilişsel açıdan yıkıcı sonuçlar oluşabilir (Weinreb ve ark., 2010). Bu tür etkiler genellikle, bireyin hem mevcut yaşamı hem de gelecekteki yaşamı üzerinde ciddi ruhsal etkilere neden olabilir.

2.1.2.1. Çocukluk Çağı Travmalarının Etiyolojisi

Çocuklar, istismar eden kişi olarak anneleri, babaları, üvey anneleri, üvey babaları, kardeşleri, akrabaları, öğretmenleri, komşuları veya başka herhangi bir yabancı kişi tarafından istismar edilebilirler. Boşanma, şiddet, alkol ve madde kullanımı gibi sorunlarla mücadele eden ailelerde istismar oranları daha yüksek olabilir. Araştırmalar, doğrudan çocuk bakımıyla ilgilenen babaların, diğer aile üyelerine göre daha az istismar eylemi gerçekleştirdiğini göstermektedir. Bununla birlikte, çocukların zihinsel veya bedensel geriliğinin bulunması ya da dürtü kontrol bozukluğu, şizofreni, bipolar bozukluk, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi psikiyatrik bozukluklarının bulunma durumunda, yaşadıkları durumun kötülüğünü doğru bir şekilde değerlendiremeyebilirler ve bu da istismar riskini artırabilir (Alpaslan, 2014).

Yapılan araştırmalar, çocuk istismarının yaygın bir nedeni olarak cinsel taciz ve travmaların, ağırlı jinekolojik muayenelerin, ilk cinsel ilişkide yaşanan ağrının öne çıktığını göstermektedir. Bu tür travmatik deneyimler, çocuk istismarının kökenlerinden biri olabilir. Aile içi şiddet de çocuk istismarı riskini artıran bir faktördür. Çocuk istismarı durumunda, aile içinde kötü davranışların görülme olasılığı 15 kat daha yüksek olabilir. Araştırmalar ayrıca, babaların çocuklarına annelere göre 3 kat daha fazla kötü davranışta bulunma eğiliminde olduğunu ortaya koymuştur (Deveci ve Açıık, 2003).

Cinsel istismarın yaygın olduğu ailelerde, genellikle çeşitli patolojik durumlar gözlemlenir. Bu durumlar arasında boşanma, şiddet, cinsel sorunlar, sosyal ayrışma, "kesin ve koşulsuz söz tutma isteyen ebeveyn modeli" ve görev çatışmaları yer almaktadır (Tıraşçı ve Gören, 2007). Bu faktörler, çocuk istismarıyla ilişkili patolojik aile dinamiklerini yansıtmaktadır. Bu bulgular, çocuk istismarının karmaşıklığını ve çeşitli etkenlerin bir araya gelerek bu travmatik deneyimlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Çocuğun bakımından sorumlu olan kişinin birinci derecede anneler olduğu düşünülse de, eğer babalar evde kalıyor veya işsiz kalıyorsa, bu sorumluluk tersine dönebilir. Madde bağımlılığı veya alkol bağımlılığı bulunan veya psikotik problemler yaşayan anne-babalar ise daha yüksek bir istismar riski taşırlar. İstismar uygulayıcısı olan ebeveyn genellikle kendi kişisel hazlarını çocuğun ihtiyaçlarından daha önemli tutan, çocuğu ihtiyaçlarını karşılama aracı olarak kullanan, sert, duygularını kontrolsüz yaşayan kişilik özellikleri taşır (Kara ve ark., 2014).

2.1.2.2. Çocukluk Çağı Travmalarının Epidemiyolojisi

2010 yılında gerçekleştirilen bir araştırma, 7-18 yaş arasındaki çocukların %43'ünün fiziksel istismara, %51'inin duygusal istismara ve %25'inin ihmal durumuna maruz kaldığını ortaya koymuştur (Kostak ve ark., 2015). Aynı araştırma bulgularına bakıldığında, çocukların %56'sının fiziksel istismara, %49'unun duygusal istismara ve %10'unun cinsel istismara şahitlik ettiğı belirtilmiştir.

ABD'de 2006 yılında yapılan bir araştırmada ise yaklaşık olarak 905.000 çocuğun istismara uğradığı tespit edilmiştir. Bu çocukların %66,3'ü ihmal, %8,8'i cinsel istismar ve %6,6'sı psikolojik ya da duygusal kötüye kullanıma maruz kalmıştır. Çocuk istismarı, uzun vadede fiziksel ve duygusal sonuçlara yol açabilen ciddi bir sorundur. Dünya genelinde çocuk istismarı olayları %1 ila 10 arasında değişen bir oranda görülmektedir. Türkiye'de ise Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından yapılan bir çalışmada, çocuk istismar ve ihmal durumlarına maruz kalan çocukların oranının %46 olduğu rapor edilmiştir (Yılmaz, 2009). Bu veriler, çocuk istismarının Türkiye'de önemli bir sorun olduğunu ve çocukların büyük bir yüzdesinin istismar ve ihmal durumlarıyla karşılaştığını göstermektedir.

Çocukluk döneminde cinsel ve fiziksel istismara uğrayan bireylerin yetişkinlik döneminde psikolojik belirtiler gösterme olasılığı oldukça yüksek olabilir. Alpay ve diğer araştırmacılar (2017) bu oranın %35-57 arasında olduğunu belirtmiştir.

Cinsel istismarın nüfustaki yaygınlığı ile ilgili yapılan araştırmalar, kadınların %6'dan %62'ye, erkeklerin ise %3'ten %16'ya kadar farklı oranlarda istismara maruz kaldığını göstermiştir. Bu oranlardan da anlaşılabacağı üzere, kız çocukları erkeklere göre daha fazla istismara maruz kalma eğilimindedir ve bu istismarın çoğunlukla aile içinden gelen kişiler tarafından gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Erkek çocukların ise genellikle akrabaları tarafından daha az, yabancı kişiler tarafından daha fazla istismara uğradığı belirtilmiştir (Kostak ve diğerleri, 2015).

Almanya'da bir üniversite hastanesinde yapılan bir araştırmada, psikiyatrik tedavi gören 115 hasta üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada, çocukluk çağı travma öyküsü ile dissosiyasyon arasında anlamlı bir pozitif ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgu, çocukluk çağı travmalarının psikiyatrik tedavi gerektiren hastalıklarla ilişkili olabileceğini göstermektedir (Kıvrak ve ark., 2015). Psikiyatrik ve acil servislere başvuran bireylerde ruhsal şiddetin oranı %90'lara kadar çıkabilmektedir. Bu durum, zorlu yaşam koşullarının ve travmatik deneyimlerin psikolojik sağlık üzerindeki olumsuz etkisini vurgulamaktadır (Kıvrak ve ark., 2015).

Öte yandan, çocukluk çağı travmatik yaşantıları olan kadınların önemli bir kısmının cinsel işlev bozuklukları yaşadığı belirtilmektedir. Bir çalışmada, çocukluk çağı travmasına sahip kadınların %29'unun cinsel isteklerinin azaldığını, %21'inin ise orgazm elde etme yeteneklerinin engellendiğini bildirmiştir (Bakım ve ark., 2011). Bu bulgular, çocukluk çağı travmalarının cinsel sağlık üzerindeki etkilerini göstermekte ve bu konunun üzerinde durulması gerekliliğini vurgulamaktadır.

2.1.2.3. Çocukluk Çağı Travmalarının Yaygınlığı

Çocukların ihmal ve istismara maruz kalma oranlarını belirlemek için yapılan çalışmalar olsa da, bu davranışların yaygınlığı açıkça tespit edilememektedir, çünkü birçok durum gizli tutulmaktadır (Öztürk ve Uluşahin, 2016).

İstismara maruz kalmanın çocuk tarafından fark edilmemesi veya yanlış bir davranış olarak algılanmaması, çocuğun mahcubiyet ve utanç hissi, kötü muamele deneyimlerinin saklanması gibi faktörler, istismar davranışlarının tam olarak tespit edilmesini zorlaştırmaktadır (McCoy ve Keen, 2013).

Cinsel istismar genellikle açıklanmadığı ve gizlendiği için tespit etmek daha da zorlaşır. Dahası, istismar ve ihmal davranışı kültürden kültüre farklı şekillerde değerlendirilebilir, bu nedenle farklılıklar gösterebilir. Örneğin, bir toplumda istismar olarak nitelenen bir davranış, başka bir toplumda benzer şekilde görülmeyebilir (Yurdakök ve İnce, 2010). Tüm bu faktörlerin yanı sıra, ihmalin ortaya çıkması ve bildirilmesi istismardan daha zor olabilir (Jain, 1999).

Türkiye'de çocuklara karşı ihmal ve istismar oranları %10 ila %53 arasındayken, dünya genelinde bu oranlar %1 ila %10 arasında olduğu bildirilmiştir (Yılmaz ve ark., 2003). Fiziksel istismarın dünya genelinde %22,6, duygusal istismarın %36,3 ve cinsel istismarın %12,7 olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel ve duygusal ihmal ise sırasıyla %16,3 ve %18,4 olarak bulunmuştur (Stoltenborgh ve ark., 2015).

Ergen katılımcılarla yapılan başka bir araştırmada, örseleyici deneyimler arasında ihmalin görülme sıklığının %16,5, cinsel istismarın %10,7, fiziksel ve duygusal istismarın ise sırasıyla %13,4 ve %15,9 olduğu bulunmuştur. Ancak, kızlarda ihmal ve cinsel istismarın erkeklere göre daha sık görüldüğü gözlemlenmiştir. Son olarak, travma geçmişi olan bireylerin diğer travmatik yaşam deneyimleri yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Zoroğlu ve ark., 2001).

Türkiye'de yapılan ilk araştırmalardan biri olarak kabul edilen başka bir çalışmada ise, toplamda 16 şehirden 50 bin 473 çocuğun dahil edildiği 4 ila 12 yaş aralığındaki çocuklar incelenmiş ve fiziksel cezaya maruz kalan çocukların oranının %62,6 olduğu belirlenmiştir (Bilir ve ark., 1991).

Turla ve diğerleri (2010) tarafından yapılan bir araştırmada, üniversite öğrencileri arasında fiziksel istismarın görülme sıklığı incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi, 18-26 yaş aralığındaki öğrencilerden oluşmuştur ve %53,3'ünde fiziksel istismar tespit edilmiştir. Benzer şekilde, Eskin ve diğerleri (2005) tarafından yapılan bir araştırmada, 17-43 yaşları arasındaki öğrencilerin %28,1'inin çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kaldığı saptanmıştır.

Yurt dışındaki araştırmalar, 0-4 yaş aralığının çocuklarda istismara en çok maruz kalınan yaş aralığı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmalarda erkek ve kız çocukları arasında istismara uğrama oranları arasında fark bulunmamıştır. Örneğin,

Amerika'da yıllık olarak üç milyon çocuğun kötü muamele ile karşı karşıya kaldığı tespit edilmiştir (Zastrow, 2015).

Bir başka araştırmada, üniversite öğrencilerinin çocukluk döneminde maruz kaldıkları kötü muamele ile anne-baba ile çocuk arasındaki ilişki arasında intihar haricinde kendine zarar verme davranışı ile bir bağlantı olduğu ortaya konulmuştur (Martin ve ark., 2016).

2.1.3. Çocukluk Çağı Travmalarının Türleri

2.1.3.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, ilk kez 1985 yılında Kempe ve meslektaşları tarafından tanımlanan "örselenmiş çocuk sendromu" olarak adlandırılmıştır. Bu en kapsamlı tanım, çocuğun kazayla oluşmamış yaralanması şeklinde ifade edilebilir. Dövme eylemi, çocuklarda en sık rastlanan fiziksel istismar şeklidir. Ayrıca, her türlü fiziksel zararın çocuğa çeşitli objeler veya elle verilmesi de fiziksel istismarın kapsamına girer (Polat, 2007).

Fiziksel istismara uğrayan çocuklar, bazen saldırgan ve yasal olmayan eylemler içinde bulunabilirler. Şiddet olaylarına şahitlik eden ya da şiddete maruz kalan çocukların, bu durumu problem çözme yöntemi olarak benimseyebilecekleri düşünülmektedir. Bu çocuklar, aynı zamanda yetişkinlikte istismar eden bir ebeveyn ya da eş olma olasılığı daha yüksek olabilirler (Taner ve Gökler, 2014).

Fiziksel olarak istismar edilen çocuklar, temas kurmaktan kaçınabilirler. Yakın ilişki kurmada zorluk yaşadıkları için yüzeysel ilişkiler kurarlar, sosyal işlevsellikleri yetersizdir, anne ve babalarından korkarlar. Erişkinlerin ilgisini üzerlerinde tutmak amacıyla yanlış davranışlar sergileyebilirler (Bilir ve ark., 1991).

Bir çalışmada, fiziksel istismarın kendine zarar verme davranışları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Fiziksel istismara maruz kalan bireylerin, yaşadıkları zorlukları kontrol etmek için kendilerine zarar veren davranışlar sergiledikleri belirtilmektedir. Bu kişiler, travmatik olaylarını hatırladıklarında zorlanabilirler ve bu anlarda kendilerine daha fazla zarar verebilirler. Başka bir araştırma, fiziksel istismarın intihar girişimi ile güçlü bir ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur (Akt. Borges ve ark., 2010).

Madde kullanım bozukluğu, kişilik bozuklukları ve riskli cinsel davranışlar gibi sorunlar ortaya çıkmamaktadır, aynı zamanda kaygı bozuklukları, dikkat eksikliği

ve hiperaktivite bozukluğu gibi bazı psikiyatrik rahatsızlıklar da sıkça gözlemlenmektedir. Bu durum, çocukların yaşadıkları travmatik deneyimlerin uzun vadeli etkilerini vurgulamaktadır. Fiziksel istismara maruz kalan bireylerde, travma sonrası stres bozukluğu da sıkça görülen bir durumdur. Bu bozukluk, travmatik bir olayın ardından ortaya çıkan belirtilerle karakterizedir ve çocuklarda davranışsal ve duygusal sorunlara yol açabilir (Taner ve Göker, 2014). Bu bulgular, fiziksel istismar ve ihmalle ilişkili olarak ortaya çıkan psikiyatrik sorunların çocukların sağlıklı gelişimini etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle, fiziksel istismarın önlenmesi, erken tanı ve uygun tedavi yaklaşımları büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda, çocuklara destek sağlamak, güvenli ve koruyucu bir ortam sunmak ve travmatik deneyimlerle başa çıkma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak da önemli bir rol oynamaktadır.

2.1.3.2. Cinsel İstismar

Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmal Merkezi (NCCAN), cinsel istismarı, bir yetişkin veya başka bir kişi tarafından çocuğun cinsel uyarım için kullanılması olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, cinsel istismarın çocuklar ve yetişkinler arasındaki temas ve ilişkilerde gerçekleşebileceğini vurgulamaktadır. Cinsel istismar, açık bir güç veya kontrol üstünlüğüne sahip olan yetişkinler tarafından gerçekleştirildiği gibi, yaş farkı olan başka bir çocuk tarafından da gerçekleştirilebilir. Cinsel istismar, sadece fiziksel temas içermeyen bir şekilde de gerçekleşebilir. Örneğin, cinsellikle ilgili konuşmalar, teşhircilik gibi davranışlar da cinsel istismar kapsamına girebilir. Ancak, en yaygın olarak cinsel istismar, çocuğun cinsel organlarına dokunma, oral seks, cinsel organ yoluyla sürtünme, cinsel penetrasyon gibi eylemlerle gerçekleşmektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007).

Çocuğun cinsel organlarına dokunma, tecavüz, teşhircilik, çocuğu pornografi amacıyla kullanma cinsel istismar kapsamına girer. Cinsel istismarın daha çok aile içinde olması dikkat çekicidir. Cinsel tacizin özellikle 3 ve 5 yaş aralığındaki çocuklarda daha fazla olduğu araştırmalarla gösterilmiştir (Taner ve Gökler, 2014).

Cinsel istismarın genellikle uzun yıllar boyunca devam eden ancak genellikle gizli kalan bir durum olduğu belirtilmektedir. Yalnızca %15'inin cinsel istismarı bildirdiği tahmin edilmektedir. Cinsel istismarın yaygınlığına ilişkin yapılan çalışmalar farklı sonuçlar vermektedir. Kadınlar için %6 ila %62, erkekler için %3 ila

%39 arasında değişmektedir. Ancak gerçek yaygınlığın kadınlar için %12 ila %17, erkekler için ise %5 ila %8 olduğu düşünülmektedir (İbiloglu ve ark., 2018).

Cinsel istismar özellikle okul çağı ve ergenlik dönemindeki kızlarda daha sık görülmektedir. Ergenlik öncesi erkek çocuklarının %15'i, kız çocuklarının ise %25'i cinsel istismara maruz kaldığı belirtilmektedir (Taner ve Gökler, 2014). Amerika'da ise 18 yaş ve altındaki çocuklarda cinsel istismar yaygınlığı 1.3/1000 olarak bulunmuş ve kız çocuklarının daha fazla istismara maruz kaldığı belirtilmiştir (Health and Services, 2019).

41 adet makale incelenerek çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalan bireylerin sosyal ve duygusal sonuçları araştırılmıştır. Bu çalışmada intihar, madde kullanımı, kaçma, riskli cinsel davranışlar, travma sonrası stres bozukluğu ve davranış problemleri gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır (Tyler, 2002).

Cinsel istismarın etkileri arasında cinsel kimlik sorunları ve cinsel işlev bozuklukları gibi sorunlar yanı sıra tersine riskli cinsel etkinlikte bulunma, uygun olmayan cinsel davranışlar ve erişkinleri baştan çıkarıcı davranışlar gibi davranış bozuklukları da görülebilir. Bir çalışmada çocuklukta cinsel istismara maruz kalan kadınların, maruz kalmayan kadınlara göre iki kat daha fazla tecavüz kurbanı olduğu ortaya konmuştur. Bu da çocukluk döneminde birden fazla alanda istismara uğramanın yetişkinlikteki cinsel taciz ve tecavüz riskini arttırdığını göstermektedir (Topbaş, 2004).

Yapılan araştırmalar, kişilik bozukluğu tanısı konan bireylerin büyük bir oranında çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kaldıklarını göstermektedir. Özellikle, kişilik bozukluğu olan bireylerin yaklaşık %70-80'inde ve çoklu kişilik bozukluğu olan bireylerin ise %85-95'inde çocukluk döneminde cinsel istismar hikayesi bulunmuştur (İbiloglu ve ark., 2018).

Bu bulgular, çocukluk döneminde cinsel istismarın ciddiyetini ve uzun vadeli sonuçlarını gözler önüne sermektedir. Cinsel istismara uğrayan çocukların yaşam boyu çeşitli psikolojik sorunlarla karşılaşma olasılığı yüksektir. Bu nedenle, cinsel istismarın önlenmesi, erken tespit edilmesi ve mağdurlara uygun destek ve tedavi sağlanması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, toplumda farkındalık oluşturmak ve cinsel istismarı önlemeye yönelik çalışmaları güçlendirmek, bu önemli sorunun etkilerini azaltmak için gereklidir.

2.1.3.3. Duygusal İstismar

Duygusal istismar, 1983 yılında düzenlenen Uluslararası Duygusal İstismar Konferansında, "toplumsal ve bilimsel standartlara uygun olarak psikolojik olarak zarar verici davranışlar olarak tespit edilen çocuk ve gençlerin kötüye kullanımı veya ihmal edilmesi" olarak tanımlanmıştır. Bu davranışlar, güç sahibi olan bir kişi veya kişiler tarafından çocuk veya genç üzerinde uygulanmaktadır. Fiziksel veya cinsel istismar gibi diğer istismar türlerinin aksine, duygusal istismarın somut fiziksel belirtileri bulunmamaktadır. Bir çocuk sadece duygusal istismara maruz kalabileceği gibi, fiziksel veya cinsel istismarın bir sonucu olarak da duygusal istismara maruz kalabilir (Polat, 2006).

Duygusal istismar, çocuk ve gençlerin psikolojik olarak zarar görmesine sebep olan davranışları kapsar ve 1983 yılında düzenlenen Uluslararası Duygusal İstismar Toplantısı'nda tanımlanmıştır. Bu istismar türü, çocuk veya genci üzerinde güç sahibi olan kişi veya kişiler tarafından gerçekleştirilir ve diğer istismar türlerinden farklı olarak somut fiziksel bulgular içermez. Çocuklar sadece duygusal istismara maruz kalabileceği gibi, fiziksel ve cinsel istismarın bir uzantısı olarak da duygusal istismara uğrayabilirler (Kulaksızoğlu, 2001).

Duygusal istismar, çocuğun veya gencin duygusal gelişimini engelleyen, olumsuz uyarılar kullanarak kötü muamele yapmak şeklinde tanımlanabilir. Çocuk devamlı olarak eleştirilip kötülenirse, sosyal ilişkilerden mahrum bırakılırsa veya yaşına uygun olmayan beklentilerle karşı karşıya kalırsa, bu da bir tür duygusal istismardır. Türkiye'de yapılan araştırmalara göre, diğer istismar türleri arasında duygusal istismar %78 oranla ilk sırada yer almaktadır. Bir araştırmada, en az bir psikiyatrik tanıyı karşılayan 183 hastanın %81.6'sının duygusal istismara maruz kaldığı belirtilmiştir. Başka bir çalışmanın sonuçlarına göre, çocukluk çağı travmaları arasında bildirilen durumların en sıklıkla ihmal, daha sonra sırasıyla duygusal, fiziksel ve cinsel istismarın olduğu belirtilmiştir (Örsel ve ark., 2011; Zoroglu, 2001).

Duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan ergenler arasında yapılan bir çalışma, duygusal istismarın artmasıyla birlikte benlik algısının düştüğünü, depresyon ve kaygı düzeylerinin ise yükseldiğini ortaya koymuştur (Siyez, 2003). Bu çalışma, duygusal istismara maruz kalan bireylerin psikolojik sağlıklarının etkilendiğini ve

benlik algıları ile duygusal sorunlar arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Başka bir araştırma ise en az bir psikiyatrik tanıya sahip olan 183 hastayla gerçekleştirilmiştir ve bu çalışmada duygusal istismar yaşayan bireylerde duygudurum bozuklukları ve anksiyete bozukluklarının daha fazla görüldüğü belirlenmiştir (Örsel ve ark., 2011). Ayrıca, bu grupta ailede psikiyatrik bozuklukların oranının da daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, duygusal istismarın bireylerin psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkileyebileceğini ve çeşitli psikiyatrik sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabileceğini göstermektedir.

Bu çalışmalar, duygusal istismarın gençlerin psikolojik iyilik halleri üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Duygusal istismara maruz kalan bireylerde benlik algısının düşmesi, depresyon ve kaygı düzeylerinin artması gibi sonuçlar, istismarın uzun vadeli etkilerini göstermektedir. Ayrıca, duygusal istismarın ailedeki psikiyatrik bozukluklarla ilişkili olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, duygusal istismarın önlenmesi, erken tespiti ve mağdurlara uygun destek sağlanması, gençlerin psikolojik sağlığının korunması açısından büyük önem taşımaktadır.

2.1.3.4. İhmal

İhmal, çocukların beslenme, bakım, sağlık, eğitim, gözetim gibi temel ihtiyaçlarının 18 yaş altında karşılanmaması durumunu ifade eder. İstismar ise çocuğun fiziksel, cinsel veya duygusal olarak kötüye kullanılmasıdır. İhmalin varlığı saptanması istismardan daha zordur çünkü belirtileri somut olmayabilir (Bilgen ve Karasu, 2015). İhmal ve istismar, kişisel ve çevresel faktörler ile psikososyal etmenleri içeren karmaşık kavramlardır. Aile, bu kavramların merkezinde yer alır ve bu nedenle ihmal veya istismarın tespit edilmesi zor bir süreçtir. Fiziksel kanıtların olmayışı, bu süreci daha da zorlaştırır. Bu nedenle, aileler ve ruh sağlığı çalışanları bu konuda özenli davranmalıdır (Koc ve diğerleri, 2014).

Bir çocuğun ihmal edilmesi, istismar kapsamına giren bir durumdur. Duygusal istismar ve ihmal sık sık bir arada görülen olgulardır ve bu nedenle birlikte incelenirler. Temel gereksinimlerden olan barınma, beslenme, hijyen, sağlık, güvenlik ve eğitim hakları gibi koşulların anne-baba veya bakım verenler tarafından sağlanamaması ihmal olarak adlandırılır (Polat, 2001). Anne-baba veya bakım verenlerin kasıtlı olarak çocuğa zarar verme amacı olmaksızın, yetersiz bilgiden veya unutkanlıktan

kaynaklanan her türlü davranış veya davranışsızlık, çocuğun bakımının aksaması anlamına gelir ve ihmal olarak kabul edilir (Kulaksızoğlu, 2004).

İhmal türleri çeşitlilik göstermektedir. Fiziksel ihmal, çocuğun bedensel ve psikolojik gelişimi için hayati öneme sahip olan temel ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunu ifade eder. Yiyecek, barınma gibi gereksinimlerin ihmali, bu kategoriye örnek olarak verilebilir. Tıbbi ihmal ise çocukların sağlık imkanlarından mahrum bırakılmaları anlamına gelir. Sağlık hizmetlerine erişimlerinin kısıtlandığı veya yoksun kaldıkları durumlar, tıbbi ihmal olarak nitelendirilir. Eğitimin ihmali ise çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanamaması durumunu ifade eder. Okul veya öğrenme imkanlarından yoksun bırakılmak, eğitimin ihmali olarak adlandırılabilir. Duygusal ihmal ise çocuğun duygusal gereksinimlerinin karşılanmaması ve psikolojik destekten mahrum kalması durumunu ifade eder. Duygusal ihtiyaçlara yeterli özenin gösterilmemesi veya gerektiğinde psikolojik destek alamama durumları, duygusal ihmal olarak tanımlanır (Beyazıt, 2017).

İhmal vakalarında, çocuk ile yakın ilişkide olan kişiler tarafından sıkça gözlemlenen durum, çocuğun sürekli olarak yetersiz bakım almasıdır. İhmal vakalarında bakım seviyesi, çoğu kez kötüye doğru değişen bir derecede görülse de, kültürel yapıların farklı bakım ve sevgi gösterme yöntemleri nedeniyle farklı şekillerde ifade edildiği göz önünde bulundurulmalıdır (Koc ve ark., 2014). Çocuk ihmal ve istismarı sonucu meydana gelen ölümlere bakıldığında ise, %38'inin ihmal, %30'unun fiziksel istismar, diğer vakaların ise birden fazla ihmal ve istismar kaynaklı olduğu belirtilmektedir (Yaşar ve ark., 2014).

2.1.4. Çocukluk Çağı Travmalarının Psikopatolojiler İle İlişkisi

Çocukluk çağındaki travmatik olaylar, kişinin psikolojik sağlığını olumsuz etkileyen önemli bir risk faktörüdür. Yapılan araştırmalar, çocukluk çağındaki travmaların ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde öfke sorunları, depresif bozukluklar, obsesif-kompulsif bozukluklar, anksiyete bozuklukları, kendi vücuduna zarar verme davranışları ve intihar girişimleriyle bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca çocukluk çağı travmalarının bipolar bozuklukla da ilişkili olduğu belirlenmiştir (Kim ve ark., 2017).

Jacobson ve Richardson (1987) tarafından yapılan bir araştırmada, bir psikiyatrik hasta grubu üzerinde gerçekleştirilen çalışmada hastaların %57'sinin daha

önce cinsel ve fiziksel istismara maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu bulgu, psikiyatrik hastalığı olan bireyler arasında istismarın yaygınlığını vurgulamaktadır. Örsel ve diğerleri (2011) tarafından gerçekleştirilen başka bir araştırmada ise 183 psikiyatrik teşhis konan hastanın %65,7'sinin çocukluk dönemlerinde en az bir tür fiziksel, cinsel veya duygusal istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu örnekleme göre, hastaların büyük bir bölümü duygusal ihmali (%81,6) ve fiziksel ihmali (%72,1) yaşamıştır. Cinsel istismar oranı ise kız çocuklarının %9,6'sında ve erkek çocukların %6,7'sinde olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, çocukluk dönemindeki istismarın psikiyatrik hastalıklarla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Çocukluk çağında cinsel istismara uğrayan bireylerde, Saunders ve diğerleri (1992) tarafından yapılan bir çalışmada belirtilmiş olduğu gibi depresyon, fobi, OKB, panik bozukluğu, posttravmatik stres bozukluğu (TSSB) ve cinsel işlev bozukluğu gibi durumların, istismara uğramayanlara kıyasla daha yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgular, cinsel istismarın uzun vadeli psikolojik etkileri olduğunu ve çeşitli psikiyatrik sorunlara yol açabileceğini göstermektedir.

Çalışmalar, çocukluk çağı cinsel istismarının özkıyım davranışlarında önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle aile içinde gerçekleşen cinsel istismarın intihar davranışları ile güçlü bir ilişkisi olduğu belirtilmektedir (Örsel ve ark., 2011). Bunun yanı sıra, çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalan bireylerde alkol ve madde kullanımı, bulimia nervosa ve yeme bozuklukları gibi önemli psikiyatrik rahatsızlıkların da görülebileceği belirtilmektedir. Ayrıca, aynı grupta kişilik bozukluğu geliştirme riskinin de artabileceği vurgulanmıştır (Bierer ve ark., 2003).

Borderline kişilik bozukluğu tanısı alan bireylerin çocukluk döneminde cinsel istismara uğradıkları belirtilmektedir. İstismarın hemen ardından veya kısa süre içinde ortaya çıkan etkiler, uzun vadede ortaya çıkanlara göre daha az şiddetli görünebilir. Ancak, kişinin istismar sonrasında suçluluk hisleri ve kendine güven kaybı zamanla daha çok artabilir (Şahin, 2013).

Çocukluk çağı cinsel istismarı, çocukların normal davranışlarından farklı oyunlar oynamalarına ve davranışlar sergilemelerine neden olabilir. İstismara uğramış çocuklar, diğer çocuklardan daha erken yaşta cinsel içerikli oyunlar oynamaya başlarlar ve normalden daha fazla cinsellik bilgisine sahip olurlar. Ayrıca, uyku

düzenlerinde güçlükler ve yemek yeme sorunları da yaşayabilirler (Beitchman ve ark., 1995).

Fiziksel istismara ve ihmale uğramış çocuklarda ise madde kötüye kullanımı, kişilik bozuklukları, kaygı bozuklukları, dikkat eksikliği ve hiperaktivite gibi psikiyatrik rahatsızlıkların yanı sıra TSSB sık görülebilir (Taner ve Gökler, 2014).

2003 yılında gerçekleştirilen bir araştırmada, çocukluk çağı travmaları ile halüsinasyonlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçları, istismar ve ihmalin görsel halüsinasyonları öngörmediğini, ancak görsel halüsinasyon yaşayan bireylerin çocukluk veya erişkinlik dönemlerinde istismar veya ihmal yaşamış olabileceğini göstermiştir. Ayrıca, cinsel istismarın halüsinasyon görme ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada, çocukluk döneminde yaşanan ihmal ve istismarın üç farklı türde halüsinasyon (görsel, işitsel ve dokunsal) görülme sıklığını artırdığı belirlenmiştir (Shevlin ve ark., 2007).

Bir başka çalışma olan 2002 yılında yapılan araştırmada, obsesif kompulsif bozukluğu ve trikotillomani (saç yolma hastalığı) tanısı konmuş kişilerin çocukluk dönemlerinde özellikle duygusal olarak ihmal veya istismara uğradığı saptanmıştır. Duygusal istismar, kendilik saygısının azalmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, aleksitimi, beden memnuniyetsizliği ve yeme bozuklukları gibi sorunlar da duygusal istismar ile ilişkilendirilmiştir (Ağırman ve Maner, 2010). Bu araştırmalar, çocukluk dönemindeki istismar ve ihmalin psikolojik belirtiler üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Görsel halüsinasyonların istismar veya ihmal ile ilişkili olabileceği ve cinsel istismarın özellikle halüsinasyon görme ile bağlantılı olduğu gösterilmiştir. Ayrıca, duygusal istismarın obsesif kompulsif bozukluk, trikotillomani ve diğer psikolojik sorunlarla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bu bulgular, çocukluk dönemindeki travmatik deneyimlerin ilerleyen yaşlarda ortaya çıkabilecek psikiyatrik belirtilerle ilişkili olabileceğini vurgulamaktadır.

2.2. Ebeveyn Tutumu

2.2.1. Ebeveyn ve Ebeveynlik Kavramı

Aile, toplumun temel yapı taşıdır. Bireylerin kişisel gelişimi, genellikle aileleriyle birlikte geçirdikleri yıllar boyunca gerçekleşir. Aileler, bireylerin hem

fiziksel hem de duygusal ihtiyaçlarını karşırlar. Aynı zamanda, aileler toplumsal düzen için de önemli bir yasal zemindirler (Saygı, 2011).

Ebeveynlerin ev içindeki davranışları, çocuklar için rol model oluşturduklarından, çocukların gelecekteki yaşamları üzerinde doğrudan bir etkisi vardır (Demircioğlu, 2012). Çocukların sağlıklı bir şekilde sosyalleşebilmesi için, evlerinde ikilem yaratacak davranışlardan kaçınılmalıdır (Vandeleur ve ark., 2007).

Ebeveynlik, hayat boyu süren bir görevdir ve ebeveynler, anne-baba olma kararı aldıkları andan itibaren başrlar. Bebeklerin sağlıklı bir şekilde büyüyebilmeleri için yeterli bakım ve sevgiye ihtiyaçları vardır. Fiziksel ihtiyaçları olan korunma, beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra, sevgi ve ilgiye de ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaçları karşılamak, ebeveynlerin sorumluluğundadır (Kömürcü, 2014).

Ebeveynlik, birçok zorluğun üstesinden gelinmesi gereken bir süreçtir. Bu nedenle, ebeveynlerin psikolojik sağlamlığı, ebeveynliğin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi açısından önemlidir (Koç ve ark., 2016).

Ebeveynliğin bu kadar önemli olması ve her ebeveynin kendine özgü baş etme stratejileri olması nedeniyle, literatürde birçok farklı ebeveyn tutumu bulunmaktadır. Bu tutumlarda ortak olan nokta, ebeveyn-ocuk ilişkisinin kalitesinin önemine vurgu yapmalarıdır. Ebeveynlik, ocuğa rehberlik etmek, sağlıklı ve güvenilir bir ilişki kurmak gibi önemli detayları içerir (Kömürcü, 2014). Bu nedenle, erken çocukluk dönemi, çocuğun hayatında önemli bir dönemdir.

2.2.2. Ebeveyn Tutumlarının nemi

Ebeveynlerin tutumlarının, çocukların kişilik gelişiminde ve yetişkinlik dönemlerindeki yaşantılarında önemli bir rol oynadığı bir gerçektir. Ebeveyn tutumları, bireylerin davranış kalıplarını şekillendirmede büyük etkiye sahiptir. Hattwick'in (1937) yaptığı bir çalışmada, sevecen ve mutlu bir aileden gelen anaokulu çocuklarının daha işbirlikçi ve sosyal bir tutum sergilediği, aksine huzursuz ailelerden gelen çocukların ise agresif ve uyumsuz oldukları sonucuna varılmıştır.

Daha yakın tarihli bir araştırmada ise, işbirlikçi, hoşgörülü ve demokratik bir tutum benimseyen aileden gelen çocukların daha empatik, kendilerini ifade etme ve

sorun çözme becerileri ile özgüven düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (IJzendoorn, 2012).

Tutumlar doğrudan ölçülemez, ancak davranışlar aracılığıyla ortaya çıkarlar. Ebeveynlerin çocuk yetiştirirken sergiledikleri tavırlar, bireylerin hayatlarının tamamını etkiler ve dış dünyaya nasıl baktıklarını belirler. Aynı zamanda, bireylerin bilişsel, cinsel, fiziksel ve sosyal hayatlarını nasıl yönlendireceklerine dair bir harita çıkarırlar. Sağlıklı iletişim kurulduğu takdirde aile üyelerinin cinselliğe bakış açıları ve cinsel yaşantıları daha sağlıklı olur (Küçüker, 2018).

Bir araştırmada, ebeveynlerin aşırı baskıcı ve kontrolcü tutumlarının çocuklarda depresif sorunlara neden olabileceği ortaya konmuştur (Özbaran ve ark., 2009). Benzer şekilde, bir başka araştırmada, ılımlı ve demokratik ailelerin çocukları daha az kaygılıken, otoriter ve kontrolcü ailelerin çocuklarının kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Erözkan, 2012).

Literatürde yapılan incelemeler, bireylerin kişilik gelişimleri, sosyal ilişkileri ve dünya algıları üzerinde ebeveyn tutumlarının büyük bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, Yörükoğlu (2009), ebeveynlerin bu önemi göz önünde bulundurarak çocuk yetiştirmeleri gerektiğine vurgu yapmıştır.

Anne babalarında kendi algıları ve tutumları çok farklı olduğundan kendi doğruluk algılarına göre çocuklarının gelişimine destek olabilmektedirler. Özellikle annelerin tutumlarının çocuğun bireyselleşebilmesi için çok önemli olduğu belirtilmektedir (Yörükoğlu, 2009).

2.2.3. Ebeveyn Tutumunu Etkileyen Faktörler

Ebeveynlerin tutumlarının belirlenmesinde çocuğun istenilen bir çocuk olup olmadığı oldukça önemlidir çünkü anne-baba ve çocuk arasındaki ilişki, anne karnından itibaren başlar. Annenin ruh halindeki değişiklikler, öfke, yorgunluk ve gerginlik gibi duygular, anne karnındaki bebeğe de yansır ve ilişki çok erken bir aşamada başlar (Günalp, 2007).

Anne-babalar, aileleri içinde veya dışındaki birçok kişi ve durumla etkileşim halindedirler. Bu nedenle, karşılaştıkları değişkenler, tutumlarını belirlemede bir çerçeve görevi görür. Hatta sağlıklı ve tutarlı bir ebeveyn olabilmek için, anne-babanın kendi içlerinde karşılaştıkları problemlere sevgi ve saygı çevresinde yaklaşım

belirlemeleri gerekmektedir, böylece ortak bir ebeveyn tutumu sergileyebilirler (Üredi ve Üredi, 2005).

Literatür incelendiğinde ebeveyn tutumlarının etkilendikleri faktörler ruhsal, ekonomik, eğitim düzeyi, çalışma, kendini yetiştirme, anne baba arasındaki ilişki ve kültürel faktörler olarak sıralanabilir.

Ebeveynlerin çocuklarına sağlıklı bir tutum göstermeleri için kendi ruh sağlıklarının da sağlıklı olması gerektiği bilinmektedir. Ruh sağlığı, çevresel faktörlerin yanı sıra genetik faktörlerin de etkisiyle oluşur. Yapılan son araştırmalar, genetik faktörlerin kişilik oluşumunda önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Kişiler sadece durumlara değil, aynı zamanda birbirlerine de tutum nesnesi olarak hizmet ederler. Bu nedenle, ebeveynlerin yansıtacakları tutumlar, kendi ruh sağlıklarıyla doğrudan ilişkilidir. (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017).

Çocukların yaşam standartlarını belirleyen en önemli faktörlerden biri ekonomik durumdur. Ekonomik olarak iyi durumda olan ailelerin çocuklarının daha erken yaşlarda konuşmaya başladığına dair birçok araştırma sonucu bulunmaktadır. Çocuklar gelişim dönemlerinde anne ve babalarının ilgisi ve desteği ile büyümek isterler. Ancak, sosyoekonomik olarak yüksek gelirli aileler için çocuklarına zaman ayırmak daha kolayken, düşük gelirli aileler için bu daha zor olabilir ve çocuklara yeterli zaman ayıramayabilir (Günalp, 2007). Yapılan araştırmalar neticesinde ailelerin yüksek ve orta gelirli olduklarında daha demokratik bir tutum benimsedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Aktaş, 2011).

Elde edilen bilgiler, insanların yaşam kalitesini ve dünya hakkındaki bakış açılarını değiştirebilmektedir. Araştırmalar, eğitim seviyesi ile birlikte ailelerin tutum ve davranışlarının da değişebileceğini göstermektedir. Bu durumun sebebi, eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte, anne ve babaların dünya görüşlerinin de genişlemesi ve evrilebilmesidir (Güngör, 2014).

İş hayatında yoğun bulunan bireylerin çalışmayanlara kıyasla çocukları ile daha az ilgilendiği belirlenmiştir. Çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarına gösterdikleri tutumlar arasında çeşitlilik vardır (Yavuzer, 2001).

Ebeveynlerin tutumları, çocukluk döneminden itibaren öğrenilir ve yetişkinlik dönemine kadar bireyselleşirken, sosyal çevrenin etkisi de giderek artar. Ebeveynlerin kendi tutum kalıplarına sıkı sıkıya bağlı kalmaları ve kişisel gelişimlerine önem

vermemeleri durumunda, çocuklarının yaşadığı çevre, anne ve babanın yerini alabilir. Bu nedenle, sağlıklı aile ilişkileri için ebeveynlerin tutumlarında esneklik göstermeleri ve sürekli olarak kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Aksi halde, kuşak çatışmaları ve anlaşmazlıklar kaçınılmaz olabilir (Yılmaz, 2016).

Anne-baba tutumları, eş seçimi gibi durumlardan da önemli ölçüde etkilenmektedir. Anne ve babanın birbirleriyle olan ilişkisi, çocukla olan ilişkilerini de belirleyebilir. Bu nedenle, eşlerin sevgi ve saygıya dayalı bir ilişki içinde olmaları son derece önemlidir. Ebeveynlerin, birbirleriyle olan sorunlarını çözme becerileri, çocuğun hayatını şekillendirir. Bu nedenle, eşlerin birbirleriyle uyumu, evde güven, sadakat ve sevgi ortamı, ebeveyn tutumlarının belirlenmesinde çok önemlidir (MEB, 2013).

Ebeveynlerin kendi gelişim dönemlerinde maruz kaldıkları kültürel değerler, büyük ölçüde tutumlarını belirlemelerine yol açar. Anne ve baba, kültürel değer algılarını doğrudan çocuklarına yansıtırlar. Bir araştırmada, 4 yaşındaki çocukların renkleri tam olarak bilmedikleri, ancak insanları renklerine göre kategorize edebildikleri görülmüştür. Bu durum, ailelerin kültürel değerlerinin çocuğa yansıtılmasıyla açıklanabilir. Kültürel değerlere göre belirlenen tutumlar, anne baba ve çocuk arasındaki iletişimde önemli bir rol oynar (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017).

2.2.4. Yaygın Görülen Ebeveynlik Tutumları

Ebeveyn tutumu, çocuk yetiştirirken ebeveynlerin bilinçli ya da bilinçsiz olarak sergilediği davranış biçimlerini ifade eder. Gelişim psikolojisi alanında 1950'lerde başlayan toplumsallaşma alt disiplini, ebeveyn tutumlarının çocuk bakımı üzerindeki etkilerinin önde gelen konularından biri olarak kabul edilir. Günümüzde de ebeveyn tutumları, önemli konulardan biri olarak ele alınmaktadır (Yılmaz ve Kesici, 2016).

Baumrind (1971), ebeveyn tutumlarını otoriter, demokratik ve izin verici olmak üzere üç grupta sınıflandırmıştır. Baumrind'e (1975) göre, her ebeveyn kendine özgü bir tutum sergiler ve anne-baba tutumları kültürler arasında ve uluslararası düzeyde farklılık gösterebilir (Akt. Yılmaz, 2018).

2.2.4.1. Aşırı Hoşgörülü Ebeveynlik

Narsisizmle ilgili deneysel kanıtlar, hem biyolojik hem de gelişimsel bağlantıları desteklemektedir. Ramsey ve diğerlerine (1996) göre geriye dönük ve

kesitsel araştırmalar, narsisizmin ebeveynin aşırı değer verme ve hoşgörüsüzlük ile de bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu tutumlar, yetişkin narsistlerin kendilerini ayrıcalıklı hissetmelerine, kendilerini övmelerine ve nadiren eleştirmelerine neden olur (Otway ve Vignoles, 2006).

Millon ve Everly (1985) tarafından yapılan araştırmalara göre, narsisizm, ebeveynlerin çocuğun davranışlarını ödüllendirmesi sonucu ortaya çıkabilir. Bu ödüllendirmeler, çocukta kendini büyük görme veya üstünlük duygusunu tetikleyebilir ve narsisizmin gelişiminde önemli bir rol oynayabilir. Ayrıca, çocuk, ebeveyninin davranışlarını modelleyerek narsisistik davranışları benimseyebilir veya kendilerine özgü büyüklenmeci bir benlik duygusunu içselleştirebilir (Akt. Ramsey ve ark., 1996).

2.2.4.2. Otoriter Ebeveynlik

Heinz Kohut, olumsuz "kronik hayal kırıklığı" kavramını ortaya çıkaran tutarlı bir empati eksikliği ve sevgi dolu ilgi eksikliğinin neden olduğu travmatik bir durumdan bahsetmiştir. Bu durum, sağlıksız gelişime neden olan bir travmadır. Travmatik hayal kırıklıkları, kalıcı bir empati yoksunluğundan kaynaklanır. Bu hayal kırıklığı iki farklı şekilde ortaya çıkabilir: İlk olarak, çocuk, ebeveynlerinden empati eksikliği yaşıyabilir. İkinci olarak, ebeveynler öngörülemeyen bir şekilde empati sağlayabilirler. Her iki durumda da, travmatik engelleme, çocuğun içselleştirme için gereken ve işlevsiz şekillerde ortaya çıkan kendilik nesneleriyle empatik birleşmeden mahrum kalmasına neden olur. Bu durum, zayıf benlik saygısı, depresyon, muhtaç sömürücülük ve uyumsuz narsisizm gibi hak duygusuna bağlı sorunlarla ilişkilendirilebilir (Kohut, 2013).

2.2.4.3. Yetkili Ebeveynlik

Heinz Kohut (2013), ebeveynlerin, kendilik nesneleri ve sevgi, empati ve kabul algıları olarak içselleştirilmesinin sağlıklı veya sağlıksız narsisizm biçimlerine nasıl yol açabileceğini açıklamıştır. Bu kavram, Baumrind'in daha önce tartışılan, ebeveyn denetimlerini ve sınırlar koymayı sıcaklık ve şefkatle birleştirdiği için yetkili ebeveynliğin ideal stil olduğu iddiasıyla benzerlik gösterir (Baumrind, 1973).

Ebeveynler, çocuğun beslenmesinde önemli roller üstlenir ve her biri diğerinin eksikliklerini tamamlayarak birlikte çalışır. Ebeveynler, sevgi, duyarlılık ve empati gösterdiklerinde, çocuk bu faktörleri sağlıklı bir kendilik nesnesi olarak içselleştirir.

Kohut (2013), çocuğun zaman zaman hayal kırıklığına uğramasının paradoksal olarak sağlıklı bir öz-sevgi yapısı (örneğin, sağlıklı narsisizm) ile sonuçlanabileceğini açıklamıştır.

Kohut (2013), sağlıklı narsisistik gelişimin yol açtığı ebeveynsel empati başarısızlıklarını "optimal hayal kırıklıkları" olarak adlandırmıştır. Bu optimal hayal kırıklıkları, ebeveynlerin çocuklarının empatik ve destekleyici ihtiyaçlarını her zaman mükemmel bir şekilde karşılayamadıklarında ortaya çıkar. Sağlıklı bir olgunluk dönemi, çocuğun anne-babasına olan güveninden yavaş yavaş uzaklaşarak, kendi öz-değer duygusunu sürdürebilmesinin bir sonucu olarak gelişir.

Özetlenecek olursa, çocuk öz emosyonel gereksinimlerini karşılamayı öğrenir ve kendi arzularını gerçekleştirerek rahatlamayı öğrenir, anne-babasına bağlı olmayan, sağlıklı benlik duygusu geliştirir. Sağlıklı narsisizm, yetkili ebeveynliğin bir yan ürünüdür ve ebeveyn güveninden rahatlık ve benlik saygısı için kendine güvene geçişi destekleyen olumlu bir kendilik nesnesinin içselleştirilmesinin bir sonucu olarak gelişir. Bu süreç, çocuğun kendini sevmeye, değer verme ve kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini geliştirmesine olanak sağlar. Sağlıklı narsisizm, kişinin kendine güven duyma, kendi sınırlarını belirleme ve kendi değerini takdir etme becerilerini içerir. Bu, bireyin sağlıklı ilişkiler kurmasına ve başkalarına empati gösterme kapasitesini geliştirmesine yardımcı olur. Öz-sevgi ve kendine güven, kişinin kendi içsel kaynaklarına dayanmasını ve yaşamın zorluklarıyla başa çıkmasını sağlar. Bu bağlamda, sağlıklı narsisizm, çocukların yetişkinlik dönemine geçerken güçlü bir temel oluşturmasını sağlayan önemli bir bileşendir. Ebeveynlerin sevgi, anlayış ve empati göstererek çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını karşılaması, onların sağlıklı bir benlik duygusu geliştirmesine ve yaşamda başarılı bir şekilde ilerlemesine yardımcı olur.

2.2.4.4. Demokratik Tutum

Demokratik bir ebeveynlik yaklaşımı, çocukların sağlıklı karakterler geliştirmesi ve iyi yetiştirilmesi açısından uygun bir yöntem olarak kabul edilir. Bu yaklaşımı benimseyen anne ve babalar, çocuklarını karşılıksız olarak sevmekte ve onlara saygı göstermektedirler. Sadece çocuk oldukları için değil, var oldukları için sevgilerini gösterirler. Bu nedenle demokratik ebeveynler, çocuklarına ilgili davranmaktadırlar. Ergenlik döneminde, çocuklarının belirli sınırlar dahilinde kendi

istedikleri şekilde davranmalarına izin verirler. Bu, çocukların kendi sorumluluklarının farkında olmalarını sağlar. Bu nedenle, demokratik bir tutum sergileyen ebeveynlerin çocukları, otoritelerine karşı korku hissetmezler. Bu tür ebeveynlerle büyüyen çocuklar, düşüncelerini özgürce ifade edebilirler (Sezer, 2010).

Bununla birlikte demokratik tutumunun sergilendiği ailelerde çocukların anne-babalarını eleştirebilmektedirler. Çocuklara anne-babaları tarafından kendi kararlarını alabilmelerine yönelik olanaklar da verilmektedir. Demokratik tutumu benimseyen anne-babalar, çocuklarına kendileri açıklama ve arzu ile beklentilerini ifade ederek dışa dönük bir kişi olmalarına yardımcı olmaktadır (Erbil ve ark., 2006).

Yürütülen çalışmalara göre demokratik anne-baba tutumu sergileyen bir ailede büyüyen çocuklarda benlik saygısı, sosyal gelişim, akademik başarı ve kendine olan güven açısından izin verici veya otoriter anne-baba tutumu sergileyen ailede yetişmiş çocuklara kıyasla daha pozitif sonuçlar elde edilmektedir (Baykan, 2014).

Eldeki bilgilere göre, demokratik bir tutum sergileyen anne-babanın olduğu ailelerde büyüyen çocuklar, otoriter bir ailede büyüyen çocuklara kıyasla daha az kaygı yaşamaktadır. Bu nedenle, otoriter bir tutum sergileyen ailelerde yetişen bireylerin, demokratik bir ailede büyümüş olanlara kıyasla daha yüksek kaygı düzeylerine sahip olduğu belirtilmektedir. Demokratik bir tutum sergileyen anne-babaların, çocuklarına duydukları güven ve desteğin, çocukların kendilerine güvenerek büyümelerine yardımcı olduğu ve bu durumun kaygı düzeylerini azalttığı düşünülmektedir (Akgün ve ark., 2007).

2.2.4.5. Mükemmeliyetçi Tutum

Bu tür ebeveynler, çocuklarına kendi gerçekleştiremedikleri hayalleri ve hedefleri dayatırlar, çocuğun bu hedefe ulaşmasını arzu ederler. Fakat bu durum, çocuğun üzerinde ağır bir yük oluşturur ve sağlıklı bir kişilik gelişimi göstermesine engel olabilir. Bu ebeveynler, çocuklarının her alanda başarılı olmasını beklerler, ancak bu bekleyiş, çocuğun üzerinde baskı yaratır ve çocuk, doyumsuz bir hale gelir. Bu çocuklar, ebeveynlerinin davranışlarını model aldıkları için, sınırlarını bilemezler ve doyumsuz bir kişilik yapısı geliştirirler. Hangi işi yaparlarsa yapsınlar, en mükemmel şekilde yapmaya çalışırlar, ancak başarısız olma durumunda yaşayacakları his hayal kırıklığıdır (Yavuzer, 2017).

Mükemmeliyetçi tutum sergileyen ebeveynlerde, çocukların kendilerini ifade etme seçenekleri kısıtlıdır, sürekli eleştirilirler ve ebeveynlerinin her konuda mükemmel olmaları beklentisi vardır. Bu durum, çocukların içine kapanık, çekingen ve utangaç bir kişilik geliştirmelerine neden olabilir. (Hamarta ve ark., 2010).

Ebeveynlerin tutumları, çocukların algıladığı şartlı sevgiye dayanabilir. Çocuklar, ebeveynlerinin istedikleri şeyleri yaptıklarında sevildiklerini, yapmadıklarında ise sevilmediklerini düşünme eğilimindedirler. Bu nedenle, çocuklar da sevgiyi bu şekilde algırlar. Ebeveynlerin tutumlarına bağlı olarak, çocuklar mükemmeliyetçi bir tutum geliştirebilirler ve bu tutumlarını iş ve eğitim hayatlarında sürdürebilirler. İş hayatlarında bu tutumlarından kaynaklanan başarılar elde edebilirler, ancak kişilerarası ilişkilerde sorunlar yaşayabilirler. Ebeveynlerin şartlı sevgi gösterme eğilimleri, çocukların benlik değerini bağlantılı hale getirebilir (Yavuzer, 2017). Çocuklar, ebeveynlerinin beklentilerini karşılamak için sürekli çaba sarf etmeye başlarlar. Başarılı olduklarında sevgi ve takdir görürken, başarısız olduklarında reddedilme veya sevginin kaybedilmesiyle karşı karşıya kalabileceklerini düşünürler. Bu, çocukların kendi değerlerini başkalarının beklentilerine dayandırma ve mükemmeliyetçi bir standart belirleme eğiliminde olmalarına yol açabilir (Pekkarakaş, 2010).

Bu tutumlar iş ve eğitim hayatında başarıyı teşvik edebilir, çünkü çocuklar, sürekli bir başarı arayışında olabilirler ve hedeflerine ulaşmak için büyük bir motivasyona sahip olabilirler. Ancak, bu mükemmeliyetçi tutumlar, kişilerarası ilişkilerde sorunlara neden olabilir. Diğer insanlarla ilişkilerinde, aynı mükemmeliyetçi beklentileri karşılamayan veya hatalar yapan insanları reddetme veya eleştirme eğiliminde olabilirler. Bu da ilişkilerde kopukluk, çatışma ve yalnızlık yaşanmasına neden olabilir. Bu nedenle, ebeveynlerin sevgi ve takdirlerini çocuklara şartlı bir şekilde sunmak yerine, onlara koşulsuz sevgi ve kabul göstermeleri önemlidir.

2.2.4.6. Tutarsız Tutum

Tutarsız ebeveynlik, anne ve baba tarafından belirlenen kuralların net olmadığı, sınırların kolaylıkla ve sıkça değişebildiği, çocuğa yön vermede ve liderlik etmede zorlanılan ve anne-baba arasında evdeki kurallara yönelik fikir farklılıklarının gözlemlendiği durumları ifade etmektedir (Valkenburg ve ark., 2013).

Bu tür ebeveynlerin tutumu, çocukların hangi davranışların kabul edilebilir olduğu konusunda sürekli kararsız kalmalarına neden olur (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016).

Bunun sonucunda, çocuklarda düşük özsaygı, depresyon ve kaygı gibi problemler ortaya çıkabilir. Tutarsız ebeveynlik üzerine yapılan araştırmalar, çocukların hiperaktivite ve istenmeyen davranışları üzerinde etkili olduğunu, saldırgan davranışlarını öngördüğünü ve içselleştirici davranış problemlerini, yani kendine zarar veren davranışları önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymaktadır (Kassing ve ark., 2018).

2.2.4.7. Aşırı Korumacı Tutum

Anne-baba tutumları arasında yer alan koruyucu/istekçi tutumda, ebeveynler çocuklarını aşırı koruma eğilimindedirler ve çocukları üzerinde sıkı bir kontrol uygularlar. Bu durumda çocuklar, kendilerine güvenmeyi öğrenmeleri engellenerek birçok konuda aşırı müdahaleye maruz kalırlar. Ebeveynler, çocukların kendi başlarına yapabilecekleri sorumlulukları yerine getirerek, sorumluluk kazanmalarını ve deneyim edinmelerini engellerler (Kılıç ve ark., 2017).

Aşırı koruyucu ebeveynlik tutumu, çocuğun karakterinin tam olarak gelişmesine engel olabilir. Çocukların kendilerine olan güvenleri gelişmediği bu tutumda, yetişkinlikte karşılaşacakları sorumlulukları yerine getirmede güçlük çeken, ailesine bağımlı, ürkek, mantıksız kavgalar çıkaran, çabuk mutsuz olan ve kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan bir kişilik geliştirmeleri muhtemeldir (Kaya, 2020).

2.2.4.8. Reddedici Tutum

Ebeveynlerin davranışları, algılanan sıcaklık ve şefkat düzeylerinde iki uç arasında yer alır. Bir uçta, ebeveynler çocuklarına sıcaklık, bakım, rahatlık, duygusal destek ve sevgi gibi şeyler vererek kabul ederler. Diğer uçta ise ebeveynler çocuklarına duygusal olarak şefkatli davranmayarak reddederler veya geri çekerler.

Ebeveyn kabulü, ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri sevgi, bakım ve duygusal destek gibi davranışlarla tanımlanabilir. Ancak ebeveyn reddi, duygusal soğukluğa, çocuğa zarar veren sözlü veya fiziksel davranışlara, çocuğun ihtiyaçlarına ilgisizliğe ve geri çekilmiş veya umursamaz davranışlara yol açabilir. Ebeveynlerin çocuklarına yeterince sevgi göstermediği algısı, farklılaşmamış reddedilme olarak

adlandırılır ve çocukların ebeveynleri tarafından umursanmadığı, istenmedikleri, takdir edilmedikleri veya sevilme istenmediklerine dair inançlarına dayanır. Ebeveynlerin reddedici davranışları açıkça gözlemlenmese bile, başka yollarla reddedici davranışlar sergiledikleri düşünülebilir (Khaleque ve Rohner, 2002).

Naivar ve ekibi (2020), fiziksel aktivitenin ebeveyn reddi ve zayıf beden imajı algısı üzerindeki düzenleyici etkisini incelemiştir. Türkiye'deki bir özel üniversiteden 373 lisans öğrencisinin katıldığı araştırmada, çocukluk dönemlerinde ebeveyn reddi yaşamış genç yetişkinlerin, negatif bir beden imajı algısına ve yoğun sosyal/fiziksel kaygıya sahip oldukları tespit edilmiştir. Aynı zamanda, sonuçlar fiziksel aktivitenin, ebeveyn reddinin vücut imajı üzerindeki olumsuz etkilerini düzenleyici bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Putnick ve diğerleri (2019) Bangladeşli üniversite öğrencilerinde ebeveyn reddinin, psikolojik uyumsuzluğa ve yalnızlığa etkisini ortaya koyan bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmanın sonuçları, kişinin ebeveynleri tarafından çocuklukta reddedildiğini hatırlamasının hem genç yetişkin Bangladeşli erkekler hem de kadınlar arasında, yetişkinlikte psikolojik uyumsuzlukla ilişkili olduğunu göstermektedir. Psikolojik uyumsuzluğun, erkekler için genç yetişkinlikte yalnızlık duygularıyla ilişkili olduğu, ancak kadınlar için yalnızlıkla ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.5. Ebeveyn Tutumları Modelleri

Ebeveyn tutumları, ilk olarak 1930'lu yıllarda klinik popülasyonla çalışan psikolog ve psikanalistlerin yanı sıra çocuk ve ebeveyn çalışan sosyal psikologların dikkatini çekmiştir (Holden ve Edwards, 1989).

Özellikle Symonds'un (1939) ilk sınıflandırmalarıyla birlikte, ebeveyn tutumlarına yönelik ilk çalışmaların 1930'lara kadar uzandığı görülmektedir. Symonds'un çalışmasında, ebeveyn tutumları kabul/reddetme ve itaat kavramları temel alınarak iki boyutta ele alınmıştır. Daha sonraki yıllarda, bağlanma ve yakınlık ifadelerini de içeren birçok farklı sınıflandırma biçimi alanyazında yerini almıştır ve 1990'ların ortalarına kadar sınıflandırma çalışmaları devam etmiştir (Şanlı ve Öztürk, 2015; Yılmaz, 1999).

Ebeveynlik davranışlarının genel boyutlarla açıklanması alanyazındaki birçok araştırmacının tercih ettiği bir yaklaşımdır. Ancak, Baumrind (1967) üç temel davranış kendi içinde tanımlayarak ebeveyn tutumlarını açıklamayı hedeflemiş ve bu

tanımlar daha sonra sıklıkla kullanılmıştır. O, diğer araştırmacılardan farklı olarak, çeşitli boyutların bağlantılarını birbirinden bağımsız bir şekilde incelemek yerine, ebeveynlerin farklı ebeveynlik boyutlarında nasıl farklılaştığına odaklanmıştır (Power, 2013).

Onun ebeveynlik tutumları modeline göre, kontrol, açık iletişim, olgunluk beklentisi ve bakım temel boyutlarında üç farklı tutum sınıflandırması yer almaktadır (Baumrind, 1967).

Baumrind'in (1967) ebeveynlik stilleriyle ilgili ilk çalışmasında, farklı davranış kalıpları sergileyen üç grup okul öncesi çocuğu belirlemek için yapılan bir araştırma yer almaktadır. Birinci grupta, özgüvenli, öz kontrolü yüksek, neşeli ve yakın davranışlar sergileyen 13 çocuk; ikinci grupta, içine kapanık, şüpheli ve tedirgin davranışlar sergileyen 11 çocuk; üçüncü grupta ise, daha izole, daha az öz kontrolü ve öz güveni düşük davranışlar sergileyen 8 çocuk yer almıştır. Çocuklar, 110 kişilik bir gruptan, belirli puanlar alarak seçilmişlerdir. Baumrind, yapılandırılmış ev ödevleri, laboratuvar gözlemleri ve bazı görüşmeler yoluyla ebeveynlik modelinin temellerini oluşturmıştır.

Baumrind ve Black (1967), ilk çalışmalarının ardından, ikinci bir çalışmayı gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada, ev gözlemleri ve ebeveyn görüşmeleri kullanılarak okul öncesi çocukların davranışları ile ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Ancak, bu çalışmada yalnızca %10 oranında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunun üzerine, Baumrind (1971) tarafından yeni bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışmada, ilk çalışmada belirlenen ebeveynlik tutumları temel alınarak, 134 aile arasında 8 farklı grup oluşturulmuştur.

Çalışmanın sonuçları, ilk çalışmanın bulguları ile uyumlu olmakla birlikte, cinsiyet değişkenine göre farklılıklar olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada yer alan aileler, çocukların 9 ila 15 yaşları arasında gözlemlenmiştir ve sonuçlar tutarlılık göstermiştir. Bu üç çalışmadan sonra, Baumrind (1971) ebeveynlik tarzlarına ilişkin sınıflandırması son şeklini almıştır. Buna göre, yüksek düzeyde kontrol, açık iletişim, olgunluk beklentisi ve bakım ile demokratik tutum; yüksek düzeyde kontrol ve olgunluk beklentisi ile düşük düzeyde açık iletişim ve bakım ile otoriter tutum; yüksek düzeyde açık iletişim ve bakım ile düşük düzeyde kontrol ve olgunluk beklentisi ise izin verici tutumu ifade etmektedir (Yılmaz, 1999).

Alanyazında, ebeveynlik tutumları üzerine önemli katkılar sağlayan Baumrind'in çalışmaları daha sonrasında temel alınmış ve onun ifade ettiği boyutları içeren birçok ilişkisel çalışma yürütülmüştür (Power, 2013).

Bu çalışmalarda genel itibariyle; demokratik ebeveynlik tutumu, olumlu gelişimsel sonuçlarla (duygusal istikrarlılık, uyum sağlama, başa çıkma davranışları, yaşam doyumu); otoriter ebeveynlik tutumu, zayıf akademik başarı ve depresif belirtilerle; izin verici ebeveynlik tutumu ise, zayıf öz kontrol, düşük öz saygı ve saldırganlık ile ilişkilendirilmiştir (Low ve ark., 2012).

Maccoby ve Martin (1983), Baumrind'in (1971) ebeveynlik tutumu sınıflandırmasını temel alarak ve üzerine eklemeler yaparak talepkarlık/kontrol ve duyarlılık/kabul boyutlarının yükseklik ve düşüklük düzeylerine dört farklı ebeveynlik tutumu oluşturmuşlardır. Bu yeni modelde, Baumrind'in sınıflandırmasına ek olarak ihmalkâr tutum da yer almıştır ve böylece otoriter, izin verici ve demokratik tutuma bir yenisi eklenmiştir (Şanlı ve Öztürk, 2015).

Birleştirilmiş model, Baumrind'in (1971) ve Maccoby ve Martin'in (1983) çalışmalarından farklı olarak, ebeveyn davranışlarının çocuk gelişimi üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Ebeveynlik tutumuyla ilgili olarak alanyazındaki detaylı bilgilere rağmen, Darling ve Steinberg (1993) ebeveyn davranışları ve tutumlarının bir arada değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu şekilde anne-babanın çocuk gelişimindeki rolünün daha doğru bir şekilde anlaşılabilmesi belirtilmektedir.

Ebeveyn davranışları, anne-babanın çocuğun gelişim sürecinde belirli hedeflere ulaşmak için araç olarak kullandığı uygulamaları ifade ederken; ebeveyn tutumları, hedeflerden ayrı olarak anne-babanın hem kişilik hem de içinde bulunduğu kültürün ve bağlamın özelliklerini taşıdığı geniş bir kavramı açıklamaktadır (Yılmaz, 1999).

Bu iki kavram arasındaki ayrımın doğru anlaşılması ve iki kavramın birlikte ele alınması Darling ve Steinberg'in (1993) birleştirilmiş modelinin asıl konusunu oluşturmakta; yazarlar, ebeveynlik tarzının çocuk gelişimini etkilediği süreçleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Ebeveynlerin çocuklarını sosyalleştirmede sahip oldukları değerler ve hedefler,
- Ebeveynlerin çocuklar için uyguladıkları ebeveynlik uygulamaları,

- Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlar.

Buna göre, ebeveynlik uygulamaları belirli ve çok çeşitli davranışları içerir ve doğrudan etkileri oluştururken; ebeveynlik tutumları ise süreci ve sürece dahil olan diğer faktörleri şekillendiren bağlamsal bir rol oynar. Bu kavramsal ayırım, ebeveyn-çocuk etkileşimi üzerine yapılan çalışmaların doğru noktaları ele almasını sağlar (Darling ve Steinberg, 1993).

2.2.6. Ebeveyn Tutumu ve Çocukluk Çağı Travmasının İlişkisi İle İlgili Araştırmalar

Alanyazında çocukluk çağı travma öyküleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar kendi içinde farklılaşmaktadır. Kimi çalışma travma yaşantısına yol açabilecek ebeveyn tutumlarını ele alırken, kimi çalışma travma yaşantısı öncesinde önleyiciliği ele alan programları içermektedir (Kenny ve Prikhidko, 2021).

Sadece bir araştırma doğrudan çocukluk çağı travması ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu bölümde, çocukluk çağı travmaları ve ebeveyn tutumu konularını birlikte ele alan yurt içi ve yurt dışı literatürdeki çalışmalara yer verilecektir. Bir araştırmada, çocukluk çağı travmaları ve ebeveyn tutumlarının panik bozukluk üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma, 115 panik bozukluk hastası ve 124 panik bozukluğu olmayan katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırma sonuçları, babanın ölümü, çocuğun ebeveynlerinden ayrı kalması, uzun süreli çocukluk hastalıkları, ebeveynlerin alkol kötüye kullanımı, aile içi şiddet ve cinsel istismarın panik bozukluğunu önemli ölçüde yordadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, panik bozukluğu tanısı alan gruptaki katılımcılar, ebeveynleri tarafından sıklıkla ve şiddetli bir şekilde cezalandırıldıklarını, annelerinden yeterli sevgi ve bakım almadıklarını, babalarının ise baskıcı bir tutumda olduğunu ifade etmiştir ve kontrol grubundan anlamlı bir şekilde ayrılmaktadır (Bandelow ve ark., 2005).

Başka bir yurtiçi çalışmada, 13-18 yaşları arasında 45 suça sürüklenen çocuk ve aileleri ile yapılan görüşmelerde, çocukluk çağı travmaları ve ebeveyn tutumları belirlenmiştir. Adli değerlendirme amaçlı polikliniklerde yer alan çocuklardan, babasıyla kötü bir iletişimi olanların cinsel istismar puanının, aileleriyle birlikte yaşayan çocukların fiziksel istismar puanının, okula devam edemeyenlerin fiziksel ihmallerinin, babalarından kayıtsız ve ilgisiz davranışlar görenlerin duygusal istismar

puanının, annelerinden tutarsız ve dengesiz bir tutum sergileyenlerin ve iki veya daha fazla kardeşi olanların duygusal ihmallerinin anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışmada, babayla olumsuz iletişim, bakıcı ve ilgisiz ebeveyn tutumu, kalabalık aile ortamı ve okuldan ayrılmanın çocukluk çağı travmalarının yordayıcısı olduğu belirtilmiştir (Gördeles ve ark., 2019).

Başka bir çalışmada, Shen (2009), 1924 üniversite öğrencisi ile birlikte yürüttüğü araştırmada, anne-baba arasındaki şiddetin ve çocuklara uygulanan fiziksel kötü muamelelerin genç yetişkinlerin benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçları, çocukluk döneminde anne-baba arasındaki şiddet ve çocuğa yönelik fiziksel istismarın ve ihmalin, kişilerin uzun vadede ve yetişkinlikte düşük benlik saygısı geliştirmelerine yol açtığını ortaya koymuştur. Ayrıca, çocukluk döneminde bu tür durumlara maruz kalan katılımcıların, diğerlerine göre daha düşük benlik saygısı bildirdiği tespit edilmiştir.

Akbaş (2022) araştırmasında, narsistik kişilik özelliği ile sosyal anksiyetenin arasındaki ilişkide çocukluk çağı travmalarının ve çocuk yetiştirme stillerinin önemini incelemiştir. Araştırmanın örneklemi, 18 yaş üzerinde olan 321 katılımcıdan oluşmuştur. Elde edilen verilere göre, narsistik kişilik özelliği ile çocukluk çağı travmaları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Çocukluk çağı travmalarının sosyal anksiyete üzerindeki etkisi negatif yönlü bulunmuştur yani travma yaşayan bireylerin kaygı seviyesi azalmaktadır.

Soylu (2022) tarafından yürütülen bir araştırmada, araştırmanın örneklemini, 3-6 yaş arası çocuğu olan 202 anne oluşturmıştır. Çalışma sonuçları, çocukluk çağı travmaları alt boyutlarından biri olan duygusal ihmal ile demokratik tutum arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Annelerin çocukluklarında maruz kaldıkları fiziksel istismar ile ebeveynliklerindeki otoriter tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Son olarak, çocukluk çağı travma sonrası stres bozukluğu tanısı alan kişilerin ebeveyn tutumlarının incelendiği bir meta-analiz çalışmasına yer verilmiştir. Williamson ve diğerleri (2017) tarafından yürütülen çalışmada, ilgili konuda 14 araştırma incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, negatif ebeveynlik davranışları (örneğin aşırı koruma, düşmanlık) çocukluk çağı TSSB semptomlarındaki değişkenliğin %5,3'ünü açıklarken, pozitif ebeveynlik davranışları (örneğin sıcaklık,

destek) ise %2'sini açıklamaktadır. Çalışmada, negatif-pozitif ebeveynlik davranışları ile TSSB semptomları arasında büyüklük açısından istatistiksel bir farklılık bulunmamıştır. Ancak yapılan analizler, metodolojik faktörlerin ve travma değişkenlerinin ebeveynlik ve TSSB arasındaki ilişkiyi etkileyebileceğini ortaya koymuştur.

2.3. Çocuk, Ana/Baba İlişkisi

2.3.1. Ebeveyn Çocuk İlişkisi

Çocukların yaşamlarındaki birçok deneyim, doğrudan aile ortamı ve ebeveynleri ile olan etkileşimlerinden kaynaklanır. Bu nedenle, ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesi çocuğun gelişimini büyük oranda etkilemektedir (Van Bakel ve Hall, 2018).

Bebeklik döneminde annenin bebeğine sıcaklık, şefkat ve sevgi göstermesi aralarındaki ilişkinin kalitesini belirleyebilir. Çocuklar, öncelikle bakımını üstlenen kişiyle daha sonra aileleri ve sosyal çevreleriyle kurdukları ilk ilişkiler sayesinde tepki verir, bu ilişkileri geliştirir ve yapılandırır (Koyuncu, 2021).

Johnson, Kent ve Leather (2005), ebeveyn-çocuk ilişkisini geniş bir kavram olarak tanımlamaktadır. Bu kavram, ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişim şeklini, çatışmalarını ve ebeveyn-çocuk bağlanmasını içermektedir (Akt. Dereli ve Dereli, 2017).

Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki, çocuğun psikolojik yakınlığını, ebeveynine olan güvenini, iletişimlerini, saygısını, öfkesini, ebeveynlik rolünü algısını ve ebeveynlerin çocuklarının hayatındaki etkisini içeren kapsamlı bir süreçtir (Fine ve ark., 1983).

Ebeveyn-çocuk ilişkisinin sağlıklı ve destekleyici olması, çocukların yaşamları boyunca karşılaştıkları birçok zorluğun üstesinden gelmelerinde önemli bir role sahiptir. Aksine, olumsuz ve yetersiz ebeveyn tutumları, çocuklarda davranış sorunları, kaygı ve depresyon gibi psikolojik sorunlara neden olabilir. Bu nedenle, ebeveynlerin çocukları ile sağlıklı ve destekleyici bir ilişki kurması, çocukların iyi bir şekilde gelişmeleri için büyük önem taşımaktadır.

2.3.1.1. Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Önemi

Bireyin sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için yakın çevresindeki kişilerle oluşturduğu ilişkilerin kaliteli ve güvenilir olması gerekmektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde kurulan sağlıklı ilişkiler, bilişsel gelişim üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bireyin beyni, diğer insanların beyinleri ile etkileşim kurarak programlanır ve hayatı boyunca hislerinin dışı vurumunu şekillendiren duygusal deneyimlerin, özellikle süt çocukluğu döneminde yaşandığı düşünülmektedir (Gerhardt, 2004).

Anne-baba ve çocuk arasındaki ilişki, ilk bakım veren ve bebek arasındaki duygusal bağ olarak tanımlanır. Freud, anne-çocuk ilişkisini bebeğin beslenme ihtiyacını annesinden karşılaması ve oral doyuma ulaşmasıyla açıklamıştır. Harlow ise yapmış olduğu araştırmada, anne-bebek arasındaki bağın oluşumunda annenin bebeğe hissettirdiği rahatlık hissinin önemli olduğu bulgusuna ulaşmıştır (Akt. Şendil, 2012). Ericson'a göre, bakım verenle kurulan ilişki güven hissi üzerine kuruludur. Bebeğin gelişimi için önemli faktörler arasında güven duygusu yer almaktadır (Keenan ve Evans, 2009).

Anne baba ve çocuk arasındaki ilişkilerin incelenmesi, bağlanmanın yanı sıra ebeveyn tutumlarının da önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır (Şendil, 2012). Ebeveyn tutumları, çocuğun sağlıklı ilişkiler kurabilmesi ve sosyal uyumunu olumlu yönde etkilemesi açısından oldukça belirleyici bir rol oynamaktadır (Sümer ve Güngör, 1999).

Ebeveyn-çocuk ilişkisi, bireyin hayatındaki en özel ve uzun süreli ilişkilerden biridir. Bu ilişki, bireyin hayatında edindiği ilk tecrübelerden biridir ve kaliteli bir ilişki, zihinsel, sosyal ve duygusal uyumu olumlu yönde etkileyebilir (Wilson ve Durbin, 2013).

Ebeveyn tutumları, sadece çocukluk çağında değil, hayat boyunca da kişilik gelişimini etkileyen önemli bir faktördür. Anne babalar, çocuklarına örnek teşkil ettikleri için, çocukların kişilik gelişimini doğrudan etkileyebilirler (Çiftçi, 2018).

Literatür taraması yapıldığında, anne baba çocuk arasındaki ilişkinin bağlanma ve anne baba tutumu ekseninde açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Anne baba ve çocuk arasındaki ilişki çift yönlü olup karşılıklı olarak etki etmektedir (Cummings ve ark., 2003).

Çocuklar, hayatlarında karşılaştıkları sorunları çözebilmek için rehberlik edecek bir yetişkine ihtiyaç duyarlar. Ebeveynler bu role sahip kişilerdir ve çocukların zihinsel ve duygusal gelişimleri için oldukça önemlidirler. Sağlıklı bir iletişim kurabilen ebeveynler, çocuklarının gelecekteki hedeflerini belirlemelerine ve başarımlarına yardımcı olurken akademik başarılarına da katkı sağlayabilirler. Ancak, aile içinde yaşanan olumsuz durumlar, özellikle boşanma ve ölüm gibi durumlarda, çocukların akademik başarılarını olumsuz etkileyebilir. Yapılan bir araştırmada, akademik başarısı düşük olan çocukların çoğunlukla bu tür aile parçalanmalarından etkilendiğini göstermiştir (Şentürk, 2012: 111-112).

Dereli ve Dereli (2016) ise yaptıkları araştırmada, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin, çocuğun psiko-sosyal gelişimi için önemli bir etken olduğunu ve olumlu ilişkilerin ve çatışmaların da bu gelişimi etkilediğini bulmuşlardır.

Şentürk (2012) yaptığı araştırmada, ebeveynlerin çocuklarına karşı olumlu bir tutum sergilemelerinin, onların kendilerine değerli hissetmelerini ve kendilerine güvenmelerini sağladığını ortaya koymuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, aileleri tarafından onaylanmış ve sevilen bireylerin kendilik değerleri daha yüksek çıkmaktadır.

Güngör ve Buluş (2016) ise yaptıkları araştırmada, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarının çocuklar üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırmalarına göre, ebeveynlerin çocuklar üzerindeki beklentilerinin yüksek olması, kaygı ve uyum gibi sorunları artırabilmektedir.

Bir başka araştırmada ise, ebeveyn çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocuklarının kaygı düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, özellikle annenin bağlanma şekli, çocuğa yönelik kaygıları ve çocuğun olumsuz duygularına nasıl yaklaştığı, çocuğun duygu durumunu önemli ölçüde etkilemektedir (Yeşildaş, 2018).

Dereli ve Dereli (2017) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, 4-5 yaş arasındaki 250 çocuk üzerinde ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini nasıl etkilediği incelenmiştir. Bu amaçla, ebeveynlere Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği ve Okul Öncesi Çocuklar İçin Psikolojik Gözlem Formu Ölçeği'nin Psiko-Sosyal Gözlem Alt Boyutu uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, ebeveyn-çocuk ilişkisinde çocuğun

cinsiyetinin ve yaşı önemli bir farklılık yaratmadığı, ilkokul mezunu olan annelerin çocuklarıyla daha fazla çatışma yaşadığı, ancak öğrenim düzeyinin artmasıyla ebeveyn-çocuk arasındaki çatışmanın azaldığı belirlenmiştir.

Yaylacı (2019) ise okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynleriyle olan ilişkilerinin internet kullanımı üzerine etkisini incelemiştir. Araştırmaya 4-6 yaş aralığındaki 142 çocuk katılmıştır. Kişisel Bilgi Formu, Internet Bağımlılığı Ölçeği, Aile-Çocuk Internet Bağımlılığı Ölçeği ve Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçekleri kullanılarak uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, Internet Bağımlılığı Ölçeği'nin diğer ölçeklerin tüm alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkisi olduğu saptanmıştır.

Fernandes ve diğerleri (2021) yaptıkları çalışmada okul öncesine giden çocukların ebeveyn ve çocuk arasındaki bağlanma ilişkilerinin çocuğun akran ortamındaki gösterdiği duygu düzenleme becerilerini incelenmiştir. Anne ve babaların birlikte çocuklarıyla olan bağlanma düzeylerine olan etkisinin birey olarak ebeveynin çocuklarıyla olan bağlanma düzeyinden daha fazla duygu düzenleme becerisine sahip olduğu saptanmıştır.

Keçeli (2023) yaptığı çalışmada, Williams Sendromu (WS) tanısı almış 36-72 aylık çocukların ebeveynlerinin kabul edici ya da reddedici/kontrolcü davranışları ile ebeveyn-çocuk ilişkisi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklem, Williams Sendromu Derneği üyelerinden 36-72 aylık bir WS tanısı almış çocuğu olan 30 anneden oluşmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeği sonuçları ile çalışmaya katılan annelerin demografik özellikleri (çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, annenin sahip olduğu çocuk sayısı, yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, aylık gelir, bakıma yardım eden birinin olması) arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ayrıca, ebeveyn kabul-ret/kontrol ölçeği sonuçları ile çalışmaya katılan annelerin demografik özellikleri arasında (çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, annenin sahip olduğu çocuk sayısı, yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, aylık gelir, bakıma yardım eden birinin olması) anlamlı bir fark bulunamamıştır. Mevcut çalışmada, annelerin kabul-ret/kontrol toplam puanları ile çocuğun yaşı arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Çocuğun yaşının büyümesiyle birlikte annelerin reddetme davranışı gösterme ihtimali artmıştır.

Reilly ve ekibi (2015) tarafından yapılan çalışmada, Prader-Willi ve Williams sendromu tanısı alan çocukların ebeveynlerinin karşılaştığı zorluklar, sınırlamalar,

gelecek endişeleri ve aile işleyişi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma, destek gruplarının yönetim ve araştırma komiteleri ile birlikte hazırlanan bir anket aracılığıyla yapılmıştır. Ankette, teşhis edilmiş davranışsal ve psikiyatrik durumlar, alıcı iletişim düzeyi, sosyoekonomik durum, eğitim düzeyi ve aile etkisine ilişkin bölümler bulunmaktadır. Araştırmanın sonucunda, ebeveynler tarafından bildirilen kısıtlamaların ve zorlukların önemli bir belirleyicisinin davranış ve psikiyatrik durumlar, düşük alıcı dil seviyesi ve tıbbi müdahaleler olduğu tespit edilmiştir. Olumlu yönler boyutunda, neşe/mutluluk ve hayata bakış açısının değişmesi gibi faktörlere ulaşılmıştır.

Ebeveyn-çocuk ilişkisinin önemi, yapılan araştırmalarla açıkça ortaya konulmuştur. Bu araştırmalar, bireylerin sağlıklı bir şekilde kendine olan güvenlerini ve benlik saygılarını geliştirebilmeleri için ebeveyn tutumlarının kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Yurt dışında gerçekleştirilen bir çalışma, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde sergiledikleri tutum ve davranışların, çocukların benlik saygısının oluşumunda etkili olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle, demokratik ebeveynlik tarzı -diğer bir deyişle yetkili ebeveynlik tarzı-, çocukların benlik saygısı üzerinde önemli bir faktör olarak belirlenmiştir (Fernandes ve ark., 2021). Bu araştırmanın sonuçlarına göre, demokratik ebeveynlerin çocukları, daha yüksek bir benlik saygısına sahip olma eğilimindedirler. Demokratik ebeveynlik tarzı, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını anlama, onlara saygı gösterme ve katılım sağlama üzerine odaklanır. Ebeveynler, çocuklarıyla etkileşimlerinde açık iletişim kurar, onların düşüncelerini ve duygularını önemser ve karar süreçlerine dahil ederler. Bu tutum, çocuklara özgüven kazandırır ve kendi düşüncelerini ifade etme becerisi geliştirmelerine yardımcı olur.

Benzer şekilde yapılan bir başka araştırma, demokratik ebeveynler tarafından yetiştirilen ergenlerin benlik saygılarında artış olduğunu göstermiştir. Demokratik ebeveynler, çocuklarının bağımsızlık ve sorumluluk duygularını teşvik ederken, destekleyici bir ortam sağlarlar. Bu şekilde çocuklar, kendi yeteneklerine güvenme, başarılarına değer verme ve hatalarıyla başa çıkma becerilerini geliştirme fırsatı bulurlar. Bu bulgular, ebeveyn tutumlarının çocukların benlik saygısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Demokratik ebeveynlik tarzı, çocukların sağlıklı bir benlik saygısı geliştirmelerine yardımcı olurken, onların kişisel gelişimlerine de olumlu katkılarda bulunur. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarıyla

olan ilişkilerinde demokratik ve destekleyici bir tutum sergilemeleri, çocukların sağlıklı bir benlik saygısı ve özgüvenle yetiştirmelerine destek olacaktır (Monghaddam ve ark., 2017'den aktaran Yılmaz, 2018).

2.3.1.2. Anne Çocuk İlişkisi

Anne-çocuk ilişkisi, temel olarak anne karnında başlar ve bu süreçte bebek ile anne arasında duygusal bir bağ oluşur. Doğduktan sonra savunmasız olan bebekler, hayatta kalabilmek için korunmaya ve bakıma ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle, bebeğin hayatta kalmasını sağlayacak şekilde, anne ile bebek arasında güçlü bir bağ kurulur. Bu erken dönemde oluşan anne-çocuk ilişkisi, bebeğin sağlıklı bir şekilde gelişimini destekler (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010).

Freud, annenin bebeğin yaşamında önemli bir rol oynadığını vurgulayarak, okul öncesi dönemde annesiyle güvenli bir ilişkisi olan çocukların okula başladıklarında da sosyal çevrelerinde uyumlu olabileceklerini belirtmiştir. Psikoseksüel yaşam evrelerinde kurulan anne-baba-çocuk ilişkisinin yetişkinlikte de kurulan ilişkilerin temeli olacağını ve özellikle annenin, yaşam içinde değiştirilemez ve kalıcı olarak kurulan ilk, benzersiz ve en güçlü sevgi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Bowlby gibi, çocuğun daha sonra kuracağı ilişkiler için de ilk örnek olduğunu belirtmiştir (Gençtan, 2004).

Sağlıklı bir çocuk gelişimi için güvenli bir anne-çocuk ilişkisi son derece önemlidir. Araştırmalar, 60-72 aylık çocukların duygu düzenleme ve sosyal becerilerinin, anne-çocuk bağlanmasının niteliğiyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle, anneleriyle güvenli bir bağ kuran çocukların daha güvenli ve daha dışa dönük oldukları belirtilmiştir (Ural ve ark., 2015).

Ayrıca, güvenli bir anne-çocuk ilişkisinin çocuğun okula uyumunu da olumlu yönde etkilediği gözlemlenmektedir (Bretherton, 1992). Anne-çocuk ilişkisinin önemi, çocukların okul öncesi dönemde sosyal hayata dahil olmalarıyla birlikte daha belirgin hale gelmektedir. Örneğin, Daniel ve meslektaşları (2015) tarafından yapılan bir araştırmada, bir buçuk ve üç yaşları arasında annelerinden sevgi ve ilgi gören çocukların beş yaşına geldiklerinde daha olumlu sosyal davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir.

Anne çocuk ilişkisi, özellikle çocuğun temel güven duygusunun oluşması bağlamında oldukça önemlidir. Güvenli bir anne çocuk ilişkisi sonucunda çocuklar,

okul öncesi dönemde dışa dönük, güvenli olmakla beraber okula uyum sağlar yüksek düzeyde olumlu sosyal davranışlar sergileyebilmektedir. Anne çocuk ilişkisi, çocuğun kendisine, başkalarına ve dünyaya karşı güven duygusunu geliştirmesi açısından önemliyken çocuklar annesiyle olan ilişkisinden bağımsızlaşarak dış dünyaya yönelmeye başlarlar (Ebil, 2022). Aile ortamında çocuğun annesiyle kurduğu ilişki kadar babasıyla kurduğu ilişkinin de çocuğun yaşamında oldukça önemli bir rolü vardır.

2.3.1.3. Baba Çocuk İlişkisi

Babaların 20. yüzyılda temel görevi, ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılamak için dışarıda çalışmak ve para kazanmaktır. Bu araçsal görev, annelerin çocuk bakımındaki aktif rolüne kıyasla baba ve çocuk arasındaki ilişkinin çocuk gelişimi üzerinde daha az etkili olduğu düşüncesini beraberinde getirdi ve birçok araştırmacı tarafından da desteklenmiştir (Cabrera ve ark., 2000). Ancak toplumsal değişimler, anne ve babaların rolünün yeniden bilimsel olarak ele alınmasını zorunlu kılmıştır.

Günümüzde kadınların eğitim seviyelerinin artması, ekonomik bağımsızlıklarının artması, kadınların tam gün çalışma sayısının artması, erkeklerin ev işleriyle ilgilenme sorumluluğundaki artış, hem annenin hem de babanın tam gün çalışması ile birlikte çocuk bakımı için yeni düzenlemelerin gerekliliği, geleneksel aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesi ve kişilerin rollerindeki değişim gibi faktörler, babaların çocuk bakımına katılımını arttırmaktadır. Bu faktörler, rol değişikliklerine yol açarak, anne ve baba rollerinin şekillenmesine ve farklılaşmasına neden olurken, araştırmacıların ebeveyn ve çocuklarla ilgili çalışmalarının odak noktasını değiştirmiştir (Yavuzer, 2017).

Bu nedenle 21. yy'ın başlarından itibaren baba çocuk ilişkisini ve bu ilişkinin okul öncesi dönem çocukları bağlamında olan etkilerini inceleyen araştırmalar günümüzde artarak devam etmektedir (Lewis ve Lamb, 2003). Baba ve çocuk arasındaki ilişkinin dinamikleri, çocuğun gelişimine bağlı olarak farklı çerçevelerde açıklanmıştır.

Çocukların okul öncesi dönemde temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda daha az bağımlı hale geldikçe, özgürlük alanları artar ve daha eğlenceli etkileşimler ortaya çıkar. Bu eğlenceli etkileşimler genellikle çocukların gelişimi için önemli bir rol oynayan oyunlarla ilişkilidir. Babalar, genellikle çocuklarıyla oynadıkları serbest,

fiziksel ve bedenlerini daha fazla kullanmayı gerektiren oyunlarla risk alma davranışlarını destekleyerek özgürlüklerini teşvik ederler (Robinson ve ark., 2021).

Yavuzer (2017), babaların çocuklarıyla ilişkilerinde oyunun önemine vurgu yaparak, babası otoriter ve yeterince ilgili olmayan çocukların daha utangaç ve çekingen bir mizaç sergilediklerini, babasıyla olumlu ilişkiler kuran çocukların ise daha sosyal, liderlik özellikleri olan ve akranlarıyla daha iyi ilişkiler kurabilen bireyler olduğunu ifade etmiştir. Daniel, Madigan ve Jenkins (2015) ise, babanın çocukla olumlu bir ilişki geliştirmesinin çocuğun olumlu sosyal davranışlarını artırdığını belirtmiştir.

2.3.1.4. Çocuğu Dinleme

Dinleme, etkili iletişimin önemli bir bileşenidir ve insanların günlük hayatlarında en çok kullandığı becerilerden biridir. Bu nedenle, bireylerin etkili iletişim kurabilmeleri için geliştirmeleri gereken en temel becerilerden biridir (Türe, 2019).

Özellikle çocuklarla etkili iletişim kurmak için etkin dinleme becerisi oldukça önemlidir. Etkin/aktif dinleme, anlaşıma ve güven oluşturma gibi her yaşta önemli olan dinleme türlerinden biridir (Yalçın, 2006). Dinleme becerisi en çok kullanıldığı ve geliştirilebileceği dönem ise okul öncesi dönemdir. Bu dönemde, henüz okuma ve yazma becerilerini kazanmamış çocuklar öğrenme ve öğretme süreçlerini dinleyerek ve konuşarak öğrenirler. Öyküler, şiirler, masallar ve şarkılar, dikkatle dinleyerek bu süreci desteklerler (Sanders ve Epstein, 2000).

Ebeveynlerin çocuklara dinlettikleri öykü veya masallar hakkında sorular sorması, öncesi ve sonrasının tamamlanması çocukların dinleme becerilerinin gelişmesine fırsat sağlamaktadır (Türe, 2019). Aktif dinleme yönteminin kullanılması ebeveynlerin çocukları ile olumlu iletişim kurmalarına yardımcı olmakta ve iletişim kopukluklarından kaynaklı sorunların daha az görülmesini sağlamaktadır (Doğan, 2016).

2.3.1.5. Çocukla Konuşma

Ebeveyn-çocuk iletişiminin etkin bir şekilde kurulabilmesi için bebeklik döneminden itibaren ağlayan bebeğe zamanında cevap verilmesi gerekmektedir. Bebeğin ağlaması, sözel öncesi dönemdeki bebeklerde iletişim kurmak ve yanıt almak

için kullanılan bir sinyaldir. Bu sinyale verilen yanıt, ebeveynin kültürel farklılıklarına bağlı olarak değişebilir ve ebeveynin bu davranışları nasıl yöneteceği hakkında bilgi sahibi olması önemlidir. İlerleyen dönemlerde ise, çocuklarla konuşmak, çocuğun kendini ifade etmesine yardımcı olur ve iletişim sırasında doğru sözcükleri bulmalarına yardımcı olur. Bu da ebeveyn-çocuk arasındaki güveni artırır (Höl, 2017).

Ebeveynler, iletişim sürecinde çocuğa rol model olmalı ve çocuğun kendini rahat hissedeceği bir ortam sağlamalıdır. Bu ortamda, ebeveynlerin "ben dili" kullanarak konuşmaları önemlidir (Smith ve Dukes, 2007).

Keski ve Aykaç (2014) tarafından belirtildiği gibi, ben dili, bireyin duygularını ifade etmesini ve kabul görülmeyen davranışı tanımlamasını sağlayan bir dildir. Ebeveyn-çocuk ilişkisinde sağlıklı olan ben dili, çocuğun isteklerine doğrudan direnmeden sorumluluğunu ve davranışlarının değişmesine yönelmesine yardımcı olur.

Çocuğun konuşma sürecindeki ilerlemesi kendiliğinden gelişmez. Ebeveyn bu yönde çocuğun sorduğu sorulara cevap vermesi, çocukla zaman geçirmesi ve onu dinlemesi gerekmektedir. Ayrıca konuşma ortamı kitaplar, oyuncaklar gibi çeşitli materyallerle zenginleştirilmesi de konuşma becerisinin artmasını desteklemektedir (Arıcı, 2016).

2.3.1.6. Çocukla Empati Kurma

Doğumdan itibaren bebekler başkalarının yüz ifadelerine ve duygularına tepki vermeye başlarlar. Bu empatik tepkiler, çevrelerindeki kişilerin tepkilerini algılamaları ile gelişen bir beceridir. İki yaşındaki çocuklar rol oynama ve taklit yeteneklerini geliştirirler ve bu becerileri kullanarak başkalarının duygu, düşünce ve bakış açılarını modelleyebilirler (Karagüven, 2015).

Üç ila beş yaş arası çocuklar, çevrelerindeki kişilerin farklı duygu, düşünce ve tepkilerinin olduğunu anlamaya başlarlar ve başkalarının problemlerini çözmeye yardımcı olurlar. Altı ila dokuz yaş arası çocuklar, gelişen dil becerileri ve durumları başkalarının bakış açısından görebilme yetenekleri sayesinde duygu ve düşüncelerini ifade edebilirler (Şahin ve Akbaba, 2017). On yaş ve üzeri çocuklar, artık çevrelerinin dışındaki kişilere de duygu ve düşüncelerini yansıtabilirler (Köşger ve Ersoy, 2016).

Çocukların empati becerisi geliştirmesi, toplumda kabul görmeleri ve karşılaştıkları sorunları çözebilmeleri için oldukça önemlidir. Bu dönemde, çocuğun ebeveynleri ve çevresindeki insanlarla empati kurarak model olması ve çocuğuna empatik tepkilerde bulunması, çocuğun empati becerisini geliştirmede etkin bir rol oynar. Özellikle annenin empati kurma becerisi, çocuğun ihtiyaçlarını karşılaması açısından önemlidir. Empati becerisi düşük olan annelerin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılama konusunda zorluklar yaşayabileceği belirtilmektedir. Ayrıca, yapılan araştırmalar, empati becerisi düşük ebeveynlerin çocuklarının da empati becerisinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır (Feshbach, 1987).

Ailenin çocuğun duygusal ihtiyaçlarını desteklemesi ve çocuğun farklı duygular yaşaması için seçenekler sunması, çocuklarda empati becerisinin gelişmesine katkı sağlar. Koşulsuz sevgi, çocuğun bakım veren ile güvenli bir bağ kurmasında önemlidir. Bu sayede, çocuk kendi duygusal ihtiyacını karşılamış olur. Empati becerisi geliştiren kişilerin sevgi ve şefkat dolu davranışları, çocuğun bu beceriyi doğru bir şekilde öğrenmesine yardımcı olur (Salı, 2012).

Ebeveynleri tarafından duyguları anlaşılan ve ifade edebilen çocukların empati kurma becerisi daha kolay gelişmektedir. Çünkü bu becerinin gelişebilmesi için bireyin ilk olarak kendi duygularının farkında olması gerekmektedir (Evliçoğlu, 2007).

2.3.1.7. Olumlu-Olumsuz Ebeveyn Çocuk İlişkisi

Ebeveynlerin çocuklarıyla sağlıklı bir ilişki kurabilmeleri için, çocuklarının gelişim evrelerini, ilgi alanlarını ve yeteneklerini dikkatlice analiz etmeleri ve buna uygun davranışları gerekmektedir. Çocuklarının duygularını ve düşüncelerini anlamayan ebeveynler, onları davranışlarına göre değerlendirir ve sürece odaklanmazlar, bu da olumsuz sonuçlara yol açabilir (Özel ve Zelyurt, 2016: 16). Çocukların psikopatolojileri ile ebeveyn tutumları arasında birçok araştırma ile gösterilen bir ilişki vardır (Öngider, 2013: 420).

Ebeveynler, çocukları için birinci derecede rol model oluştururlar. Örneğin, ebeveynlerinin siyasi görüşleri ve sigara veya alkol gibi maddelere karşı tutumları, çocukların tutumlarına benzer şekilde yansıtılır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 145). Kişilik gelişiminde, çocukların benlik saygısı biçimlerinin temelini oluşturan faktörler arasında ebeveyn tutumları yer almaktadır (Lapsekili, 2000: 614).

Çocukların benlik kavramları, ebeveynlerinin tutumlarıyla yakından ilişkilidir. Olumsuz ve itici bir tutum, çocuğun kendini değersiz hissetmesine neden olabilir. Bu tür bir ortamda büyüyen çocuklar, kendilerini olumlu bir bakış açısıyla görme konusunda zorluk yaşayabilirler. Anne-babalarının beklentilerine uygun davranamayan çocuklar, zamanla kendilerine karşı değersiz hissetmeye başlarlar. Bu değersizlik hissi, kişinin kendine olan saygısını da düşürür (Geçtan, 2019: 48; Yavuzer, 2017: 115).

Anne-babalar, çocuklarına sorumluluk verip, onlara rehberlik ettikleri zaman çocuklar sağlıklı bir özerklik duygusu geliştirirler. Ancak anne-babalar, çocuklarını utandırarak ve itaat etmeleri için zorlayarak, çocukların kendi benliklerine karşı endişe duymasına ve karar alıp davranmada yetersizlik hissi yaşamasına neden olabilirler (Gander ve Gardiner, 2004: 240).

2.3.2. Ebeveyn Çocuk İlişkisini Etkileyen Faktörler

Çocukla iletişimde, çocuğun psikolojik ve sosyal gelişimi ve sağlıklı ilişkiler geliştirmesinde önemlidir. Çocukla ilişkisinde en önemli etkenin ebeveyn tutumları olduğu dikkati çekmektedir. Ebeveyn tutumlarının önemi yalnızca çocukluk döneminde değil, bireyin genel yaşantısını da etkilemektedir. Birey çocukluk sürecinde ebeveynlerini model olarak alır ve doğru kabul eder. Bu durumda onların kişilik gelişimlerini etkilemektedir (Çebi, 2020).

Ebeveyn tutumları genellikle otoriter, demokratik, koruyucu ve ilgisiz olmak üzere dört grupta ele alınmıştır.

Otoriter ebeveynlik tutumu, çocukların bireysel özelliklerini, ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almayan ve çocukların isteklerini bastırarak sert bir disiplin uygulayan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, ebeveyn ile çocuk arasında fikir alışverişi olmaz ve çocuklar kurallara uymak zorundadır. Kurallara uymadıkları takdirde, çocuklar cezalandırılır. Bu cezalar, çocukların güvenliğini azaltarak suçluluk hissi yaşamasına neden olur. Ayrıca, sözlü veya fiziksel cezalar çocuklarda ebeveynlerine karşı öfke ve kavgacı davranışlara neden olabilir, bu durum da hem sosyal yaşantılarını hem de ebeveynleri ile olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilir (Çetinkaya, 2019).

Demokratik ebeveynlik tutumu ise, ebeveynlerin çocuklarına koşulsuz saygı ve sevgi gösterdiği, çocukların bireysel özelliklerini dikkate aldığı ve çocukların görüşlerini önemseydiği bir yaklaşımdır. Bu tutumda, ebeveynler çocuklarıyla iyi

ilişkiler kurar ve bu durum, çocukların sosyal yaşantılarına olumlu yönde etki eder (Yeniadun, 2018).

Koruyucu ebeveynlik tutumu, çocuğun fazla kontrol edildiğı bir yaklaşımdır ve genellikle ebeveynin duygusal yalnızlığına dayanır. Bu tutumun sonucunda, çocuk başkalarına bağımlı, güvensiz ve iradesiz kalabilir. Ayrıca, sorunlarla baş etmede zorluk yaşayan çocuklar, sosyal ortamlarda utangaçlık sorunlarıyla karşılaşabilirler (Çetinkaya, 2019).

İlgisiz ebeveynlik tutumu ise, ebeveynin çocukların istek ve ihtiyaçlarını görmezden geldiğı bir yaklaşımdır. Bu tutumun sonucunda, çocukta güven duygusu gelişemez. İlgisiz ebeveynlik tutumunda büyüyen çocukların iletişim yetenekleri, güven duyguları ve ait olma hisleri genellikle zayıftır (Ceylan, 2017).

3. YÖNTEM

3.1. Çalışmanın Amacı ve Tipi

Bu çalışmanın amacı annelerin yaşamış olduğu çocukluk çağı travmalarının ebeveyn tutumları ve çocukları ile olan ilişkileri üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırma ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir.

3.2. Çalışmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma İstanbul'da gerçekleştirilmiş, katılımcılara ilgili formlar Şubat 2023 – Nisan 2023 tarihleri arasında Google Form üzerinden verilmiştir.

3.3. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın örnekleminin tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırma İstanbul'da 4-6 yaş arası çocuğu olan, 389 annenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcılara demografik bilgi formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ), Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), Çocuk Anababa İlişki Ölçeği (ÇAIÖ) verilmiştir.

3.4.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanmış olup katılımcıların yaş, cinsiyet, çalışma durumu, öğrenim durumu, aile yapısı, ailenin gelir durumu, kaç çocuklarının olduğu ve çocuklarının cinsiyet ve yaşlarının yer aldığı form araştırmacı tarafından verilmiştir.

3.4.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)

Bu değerlendirme aracı, Berstein ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Toplam 28 sorudan oluşmaktadır ve bunların üç tanesi travmanın minimizasyonunu

ölçmektedir. Ölçek, çocukluk çağı cinsel, fiziksel ve emosyonel (duygusal) istismarı ile emosyonel ve fiziksel ihmal konularını ele almaktadır. Bu soruların yanıtlarıyla beş alt puan elde edilir ve bu alt puanların birleşimiyle toplam puan hesaplanır. Ancak, Madde 10, 16 ve 22, sadece travmanın inkarını ölçmektedir ve toplam puanı etkilememektedir. Bu ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek için yapılan çalışmada, bütün deneklerden oluşan bir grup (N=123) kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, Cronbach alfa değeri 0,93 ve Gutmann yarım test katsayısı 0,97 olarak bulunmuştur (Şar ve ark. 2012).

3.4.3. Ebeveyn Tutum Ölçeği

Bu değerlendirme aracının maddelerinin oluşturulması aşamasında, çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilgili teorilerden yola çıkılarak bir yöntem izlenmiştir. Araştırmacılar, Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) adı verilen bir ölçek geliştirmeyi amaçlamışlardır. Bu ölçek, ebeveynlerin 4-6 yaş arasındaki çocuklarına yönelik davranışlarını değerlendirmeyi hedeflemektedir. ETÖ, 4-6 yaş arasındaki çocuğu olan ebeveynlere uygulanabilen bir ölçektir. Ölçek, Demokratik, Otoriter, Aşırı Koruyucu ve İzin Verici olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Toplamda 62 madde içermektedir. Bu maddeler, ebeveynlerin çocuklarıyla olan etkileşimlerini ve tutumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır.

3.4.4. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği (ÇAİÖ)

Bu ölçek, Robert C. Pianta tarafından 1992 yılında anne-baba ve çocuk ilişkisini anlamak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun kapsam geçerliliğini değerlendirmek için çeviri sürecinden sonra, alanda çalışan on uzmanın görüşlerine başvurulmuştur. Türkçe formu, toplamda 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, "Çatışma" ve "Olumlu İlişki" olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek, 5'li Likert tipinde bir ölçek olarak tasarlanmıştır, yani yanıtlar (1) "Kesinlikle uygun değil" ile (5) "Kesinlikle çok uygun" arasında değerlendirilir. Ölçekte, hem olumlu hem de olumsuz ifadeler bulunmaktadır ve olumlu ifadelerin puanları tersine çevrilerek değerlendirilir. Yani, (1) "Kesinlikle uygun değil" 5 puanı temsil ederken, (5) "Kesinlikle çok uygun" ise 1 puanı temsil etmektedir.

3.5. Veri Toplama Yöntemi

Araştırma verileri çevrimiçi olarak Google Forms üzerinden anket aracılığıyla toplanmıştır. Veriler toplanırken tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi SPSS 23 programı kullanılarak gerçekleştirilmiş ve çalışma %95 güven düzeyinde yürütülmüştür. Ölçekler arasındaki ilişki, korelasyon testi kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik analizi için Cronbach Alpha katsayısı belirlenmiştir. Bağımsız değişkenlerin boyutları ile bağımlı değişken arasındaki etkilerin ayrı ayrı belirlenmesi amacıyla regresyon analizi kullanılmıştır.

Elde edilen ölçek verilerinin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmek için çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. Literatürde önerilen referans aralığına göre, verilere ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması normal dağılım için yeterli kabul edilmektedir (Groeneveld ve Meeden, 1984; Moors, 1986; Hopkins ve Weeks, 1990; De Carlo, 1997). Analize geçmeden önce, Kolmogorov-Sminov testi, çarpıklık ve basıklık değerleri ile qq histogram ölçütlerine bakılarak veri setinin normal dağılıma uygun olup olmadığı belirlenmiştir. Yapılan test sonucunda, katılımcılardan elde edilen verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin önerilen referans aralığında olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle, verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilerek analizlerde parametrik yöntemler tercih edilmiştir. Ayrıca, ölçeklerin demografik değişkenlere göre farklılık gösterme durumu t testi, ANOVA, Mann Whitney ve Kruskal Wallis testleri kullanılarak analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Katılımcılara İlişkin Demografik Veriler

Araştırmaya katılan 389 katılımcının demografik bilgilerine ilişkin değerlendirmeler frekans ve yüzde dağılımı ile gerçekleştirilmiştir. İlgili analizlerin sonuçları Tablo 4.1’de yer verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların %65,04’ü aile yapılarını çekirdek aile olarak tanımlamıştır. %37,53’lük bir kesim 3 kişilik aile olduğunu ifade ederken, 6 kişi ve üzeri ailelerin oranı %9,25’dir. Katılımcıların %41,13’ü tek çocuk sahibidir. Aylık gelir durumlarına bakıldığında katılımcıların %45,24’ü gelirlerinin giderlerine denk olduğunu dile getirirken %43,44’lük kesim gelirlerinin giderlerinden fazla olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %35,99’u 31-35 yaş grubunda yer almaktadır. Üniversite ve üzeri eğitim durumuna sahip katılımcıların oranı %68,09’dur. Katılımcıların %64,01’i çalıştığını ifade etmiştir. Katılımcıların %58,10’u erkek çocuk, %41,90’ı ise kız çocuk sahibidir. Çocukların yaşına bakıldığında katılımcıların %40,36’sının çocuğunun 6 yaşında olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1. Katılımcılara İlişkin Demografik Veriler

		N	%
Aile yapınız nedir?	Çekirdek Aile	253	65,04
	Geniş Aile	136	34,96
Kaç kişilik bir ailesiniz?	3 kişilik	146	37,53
	4 kişilik	104	26,74
	5 kişilik	103	26,48
	6 kişi ve üzeri	36	9,25
Ailenizde kaç çocuğunuz vardır?	Tek çocuk	160	41,13
	İki çocuk	138	35,48
	Üç çocuk ve üzeri	91	23,39
Ailenizin aylık gelir durumu nedir?	Gelir giderden az	44	11,31
	Gelir gidere denk	176	45,24
	Gelir giderden fazla	169	43,44
Yaşınız Kaçtır?	25 ve altı	35	9,00
	26-30	109	28,02
	31-35	140	35,99
	36-40	67	17,22
	41 ve üzeri	38	9,77
Eğitim durumunuz nedir?	İlköğretim	24	6,03
	Lise	94	23,62
	Üniversite ve üzeri	271	68,09
Çalışıyor musunuz?	Evet	249	64,01
	Hayır	140	35,99
Çocuğunuzun cinsiyeti nedir?	Kız	163	41,90
	Erkek	226	58,10
Çocuğunuzun yaşı nedir?	4	97	24,94
	5	135	34,70
	6	157	40,36

4.2. Betimleyici İstatistiklere İlişkin Veriler

Katılımcılardan elde edilen ölçek verilerinin normal dağılıp dağılmadığı görmek amacıyla basıklık çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında bulunması verilerin normal dağıldığını göstermektedir (Groeneveld ve Meeden, 1984; Moors, 1986; De Carlo, 1997). Tabloda katılımcılardan elde edilen verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin önerilen referans aralığında yer aldığı görülmektedir. Verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilerek parametrik testler uygulanmıştır.

Tablo 4.2. Betimleyici İstatistikler

	ort.	%	ss.	min.	maks.	çarpıklık	basıklık
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	63,35	65,31	20,70	25	97	-0,304	-1,035
<i>Minimizasyon</i>	0,39	13,00	0,67	0	3	1,744	2,544
<i>Duygusal (emosyonel) İstismar</i>	12,71	52,96	4,66	5	24	-0,020	-0,938
<i>Fiziksel İstismar</i>	11,68	48,67	4,91	5	24	-0,057	-1,315
<i>Fiziksel İhmal</i>	13,73	59,70	5,16	5	23	0,136	-0,695
<i>Duygusal (emosyonel) İhmal</i>	14,27	57,08	4,23	5	25	-0,443	-0,400
<i>Cinsel İstismar</i>	10,97	52,24	4,86	5	21	0,084	-1,378
Ebeveyn Tutum Ölçeği							
Demokratik	54,44	64,05	13,15	17	85	0,312	-0,400
Otoriter	30,29	65,85	8,74	11	46	-0,029	-0,409
Aşırı Koruyucu	29,59	65,76	5,62	9	45	0,141	1,110
İzin Verici	24,96	60,88	5,87	9	41	0,004	-0,511
Çocuk Anababa İlişki Ölçeği	68,74	75,54	14,30	31	91	-0,636	-0,045
<i>Çatışma</i>	41,44	60,94	10,85	17	68	-0,018	-0,335
<i>Olumlu İlişki</i>	27,29	66,56	6,18	10	41	-0,857	0,136

4.3. CTQ, ETÖ ve ÇAIÖ Ölçeklerinden Alınan Puanların Demografik Verilere Göre Değerlendirmesi

Bu bölümde katılımcıların CTQ, ETÖ ve ÇAIÖ ölçeklerinin ve alt boyutlarının demografik bilgilere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacı ile gerçekleştirilen t testi ve ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

4.3.1. Ölçek Puanlarının Aile Yapısına Göre Karşılaştırılması

Tablo 4.3’de ölçek puanlarının katılımcıların aile yapılarına göre karşılaştırılması için yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre;

Aile yapılarını çekirdek aile olarak tanımlayan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, Fiziksel İstismar ve Cinsel İstismar alt boyutu puanları aile yapılarını geniş aile olarak tanımlayan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Aile yapısına göre minimizasyon, duygusal (emosyonel) istismar, fiziksel ihmal, duygusal (emosyonel) ihmal, ebeveyn tutum ölçeğinin alt boyutları ve çocuk anababa ilişki ölçeği ve alt boyutlarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.3. Ölçek Puanlarının Aile Yapısına Göre Karşılaştırılması

	Çekirdek Aile		Geniş Aile		t	p
	ort.	ss.	ort.	ss.		
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	65,08	19,96	59,81	21,14	2,434	0,015*
<i>Minimizasyon</i>	0,34	0,63	0,40	0,68	-0,827	0,409
<i>Duygusal(emosyonel)İstismar</i>	12,97	4,57	12,21	4,65	1,560	0,120
<i>Fiziksel İstismar</i>	12,39	4,88	10,36	4,81	3,932	0,000*
<i>Fiziksel İhmal</i>	13,92	5,03	13,24	5,29	1,238	0,217
<i>Duygusal(emosyonel)İhmal</i>	14,42	3,98	14,00	4,58	0,938	0,349
<i>Cinsel İstismar</i>	11,39	4,90	10,00	4,62	2,715	0,007*
Ebeveyn Tutum Ölçeği						
Demokratik	54,60	12,90	55,15	14,05	-0,388	0,698
Otoriter	30,94	8,22	29,07	9,54	1,937	0,054
Aşırı Koruyucu	29,38	5,22	30,37	6,28	-1,655	0,099
İzin Verici	25,38	5,54	24,48	6,32	1,462	0,144
Çocuk Anababa İlişki Ölçeği	69,16	13,55	67,78	15,69	0,833	0,406
<i>Çatışma</i>	41,58	10,28	41,00	11,90	0,465	0,642
<i>Olumlu İlişki</i>	27,81	6,31	26,83	5,78	1,472	0,142

*p<0.05

4.3.2. Ölçek Puanlarının Ailelerin Kişi Sayısına Göre Karşılaştırılması

Ölçek puanlarını ailelerin kişi sayısına göre karşılaştırmak amacı ile One Way ANOVA testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda farklılık bulunmuştur. ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) yapıldıktan sonra belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere post-hoc analizleri kullanılmıştır. Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden hangisinin seçilmesi gerektiğine karar vermek için ise Levene Testi kullanılmıştır. Buna göre olumlu ilişki alt boyutunda Tukey testi ($p>0,05$), diğer alt boyut ve ölçek puanları için ise Tamhane testi kullanılmıştır ($p<0,05$). Tablo 4.4’de ölçek puanlarının katılımcıların ailelerinin kişi sayılarına göre karşılaştırılması için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre;

Aile kişi sayısı grupları arasında Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Duygusal (emosyonel) İstismar, Fiziksel İstismar, Duygusal (emosyonel) İhmal ve Cinsel İstismar alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, 5 kişilik ve 6 kişi ve üzeri aileye sahip katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu puanları, 6 kişi ve üzeri aileye sahip katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu puanları, 5 kişilik aileye sahip katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir.

Aile kişi sayısı grupları arasında Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik, Aşırı Koruyucu ve İzin Verici alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, 4 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik alt boyutu puanları 3 kişilik aileleri olduğunu ifade edenlerden anlamlı düzeyde yüksektir. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları, 4 kişilik ve 5 kişilik aileye sahip katılımcılardan anlamlı düzeyde düşüktür. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin İzin Verici alt boyutu puanları en yüksektir. Aile kişi sayısı grupları arasında Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin Olumlu İlişki alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin Olumlu İlişki alt boyutu puanları en yüksektir.

Ailede kişi sayısına göre minimizasyon, fiziksel ihmal, otoriter, çocuk anababa ilişki ölçeği ve çatışma alt boyutlarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.4. Ölçek Puanlarının Ailelerin Kişi Sayısına Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Ailedeki Kişi Sayısı	N	$\bar{x}$	ss.	F	p	Post Hoc
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	3 kişi	146	68,83	15,61	8,082	0,000*	1-3, 1-4
	4 kişi	104	61,73	24,66			
	5 kişi	103	58,52	20,34			
	6 kişi ve üzeri	36	58,42	20,78			
Minimizasyon	3 kişi	146	0,32	0,60	1,386	0,250	
	4 kişi	104	0,39	0,67			
	5 kişi	103	0,30	0,61			
	6 kişi ve üzeri	36	0,58	0,84			
Duygusal(emosyonel) İstismar	3 kişi	146	13,40	3,68	3,452	0,019*	1-4
	4 kişi	104	12,78	5,58			
	5 kişi	103	12,22	4,49			
	6 kişi ve üzeri	36	11,03	4,78			
Fiziksel İstismar	3 kişi	146	13,43	4,28	13,692	0,000*	1-2, 1-3, 1-4
	4 kişi	104	11,38	5,48			
	5 kişi	103	10,10	4,42			
	6 kişi ve üzeri	36	10,00	5,17			
Fiziksel İhmal	3 kişi	146	14,36	3,96	1,940	0,126	
	4 kişi	104	13,55	6,27			
	5 kişi	103	13,15	5,20			
	6 kişi ve üzeri	36	12,83	5,36			
Duygusal(emosyonel) İhmal	3 kişi	146	14,95	3,32	2,985	0,034*	1-3
	4 kişi	104	13,73	4,65			
	5 kişi	103	13,71	4,21			
	6 kişi ve üzeri	36	14,69	5,51			
Cinsel İstismar	3 kişi	146	12,68	4,59	12,748	0,000*	1-2, 1-3, 1-4
	4 kişi	104	10,30	5,03			
	5 kişi	103	9,35	4,32			
	6 kişi ve üzeri	36	9,86	4,63			
Ebeveyn Tutum Ölçeği							
Demokratik	3 kişi	146	52,86	10,63	3,173	0,027*	1-2
	4 kişi	104	57,10	15,21			
	5 kişi	103	56,32	12,60			
	6 kişi ve üzeri	36	51,64	17,32			
Otoriter	3 kişi	146	31,10	6,68	2,421	0,069	
	4 kişi	104	31,29	10,13			
	5 kişi	103	29,06	8,98			
	6 kişi ve üzeri	36	27,58	10,34			
Aşırı Koruyucu	3 kişi	146	28,35	4,72	9,723	0,000*	1-2, 1-3
	4 kişi	104	30,99	5,50			
	5 kişi	103	31,18	4,88			
	6 kişi ve üzeri	36	27,47	8,71			

*p<0.05

Tablo 4.5. Ölçek Puanlarının Ailelerin Kişi Sayısına Göre Karşılaştırılması (Devamı)

Ölçek	Ailedeki Kişi Sayısı	N	$\bar{x}$	ss.	F	p	Post Hoc
<i>İzin Verici</i>	3 kişi	146	26,76	5,01	8,122	0,000*	1-2, 1-3, 1-4
	4 kişi	104	24,04	5,81			
	5 kişi	103	24,64	5,86			
	6 kişi ve üzeri	36	22,39	7,10			
Çocuk Anababa İlişki Ölçeği	3 kişi	146	70,04	10,24	1,228	0,303	
	4 kişi	104	68,66	17,23			
	5 kişi	103	66,63	15,35			
	6 kişi ve üzeri	36	69,00	16,45			
<i>Çatışma</i>	3 kişi	146	41,09	7,92	1,013	0,390	
	4 kişi	104	42,21	12,95			
	5 kişi	103	40,08	11,47			
	6 kişi ve üzeri	36	43,91	12,78			
<i>Olumlu İlişki</i>	3 kişi	146	29,16	5,61	6,659	0,000*	1-2, 1-3, 1-4
	4 kişi	104	26,49	6,55			
	5 kişi	103	26,78	6,07			
	6 kişi ve üzeri	36	25,24	5,74			

*p<0.05

4.3.3. Ölçek Puanlarının Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması

Ölçek puanlarını çocuk sayısına göre karşılaştırmak amacı ile One Way ANOVA testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda farklılık bulunmuştur. ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) yapıldıktan sonra belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere post-hoc analizleri kullanılmıştır. Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden hangisinin seçilmesi gerektiğine karar vermek için ise Levene Testi kullanılmıştır. Buna göre minimizasyon, cinsel istismar, aşırı koruyucu ve izin verici tutum, olumlu ilişki alt boyutunda Tukey testi ($p>0,05$), diğer alt boyut ve ölçek puanları için ise Tamhane testi kullanılmıştır ($p<0,05$). Tablo 4.6'de ölçek puanlarının katılımcıların çocuk sayısına göre karşılaştırılması için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre;

Çocuk sayısı grupları arasında Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Fiziksel İstismar, Fiziksel İhmal, Duygusal (emosyonel) İhmal, Cinsel İstismar alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, tek

ocuk sahibi katılımcıların çocukluk ağı Travmaları lek puanları en yüksektir. Tek ocuk sahibi katılımcıların çocukluk ağı Travmaları leğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. Tek ocuk sahibi katılımcıların çocukluk ağı Travmaları leğinin Fiziksel İhmal alt boyutu puanları iki ocuk sahibi katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Tek ocuk sahibi katılımcıların çocukluk ağı Travmaları leğinin Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu puanları, iki ocuk sahibi katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Tek ocuk sahibi katılımcıların çocukluk ağı Travmaları leğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir.

ocuk sayısı grupları arasında Ebeveyn Tutum leğinin Demokratik, Aşırı Koruyucu, İzin Verici ve Olumlu İlişki alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, iki ocuk sahibi katılımcıların Ebeveyn Tutum leğinin Demokratik alt boyutu puanları, tek ocuk sahibi katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. İki ocuk sahibi katılımcıların Ebeveyn Tutum leğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları en yüksektir. Tek ocuk sahibi katılımcıların Ebeveyn Tutum leğinin İzin Verici alt boyutu puanları en yüksektir. Tek ocuk sahibi katılımcıların ocuk Anababa İlişki leğinin Olumlu İlişki alt boyutu puanları en yüksektir.

ocuk sayısına göre minimizasyon, duygusal (emosyonel) istismar, otoriter, ocuk anababa ilişki leği ve çatışma alt boyutlarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.6. Ölçek Puanlarının Çocuk Sayısına Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Çocuk Sayısı	N	$\bar{x}$	ss.	F	p	Post Hoc
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Tek çocuk	160	68,06	17,61	8,336	0,000*	1-2, 1-3
	İki çocuk	138	59,21	23,36			
	Üç çocuk ve üzeri	91	60,88	19,06			
Minimizasyon	Tek çocuk	160	0,32	0,62	1,169	0,312	
	İki çocuk	138	0,43	0,67			
	Üç çocuk ve üzeri	91	0,33	0,67			
Duygusal(emosyonel) İstismar	Tek çocuk	160	13,3	4,17	2,756	0,066	
	İki çocuk	138	12,41	5,2			
	Üç çocuk ve üzeri	91	12,09	4,29			
Fiziksel İstismar	Tek çocuk	160	13,12	4,44	12,671	0,000*	1-2, 1-3
	İki çocuk	138	10,64	5,21			
	Üç çocuk ve üzeri	91	10,73	4,82			
Fiziksel İhmal	Tek çocuk	160	14,45	4,46	3,443	0,034*	1-2
	İki çocuk	138	12,92	5,82			
	Üç çocuk ve üzeri	91	13,48	4,97			
Duygusal(emosyonel) İhmal	Tek çocuk	160	14,86	3,58	5,115	0,007*	1-2
	İki çocuk	138	13,36	4,47			
	Üç çocuk ve üzeri	91	14,63	4,58			
Cinsel İstismar	Tek çocuk	160	12,33	4,72	12,535	0,000*	1-2, 1-3
	İki çocuk	138	9,87	4,85			
	Üç çocuk ve üzeri	91	9,96	4,46			
Ebeveyn Tutum Ölçeği							
Demokratik	Tek çocuk	160	53,24	11,69	3,755	0,025*	2-1
	İki çocuk	138	57,33	14,33			
	Üç çocuk ve üzeri	91	53,7	13,89			
Otoriter	Tek çocuk	160	31,11	7,36	2,664	0,072	
	İki çocuk	138	30,49	9,75			
	Üç çocuk ve üzeri	91	28,52	9,17			
Aşırı Korumucu	Tek çocuk	160	28,72	5,05	8,464	0,000*	2-1, 2-3
	İki çocuk	138	31,26	5,47			
	Üç çocuk ve üzeri	91	29,16	6,34			
İzin Verici	Tek çocuk	160	26,12	5,42	4,509	0,012*	1-2, 1-3
	İki çocuk	138	24,37	5,77			
	Üç çocuk ve üzeri	91	24,27	6,38			
Çocuk Anababa İlişki Ölçeği	Tek çocuk	160	70,05	11,62	1,393	0,251	
	İki çocuk	138	67,92	16,66			
	Üç çocuk ve üzeri	91	67,36	14,87			
Çatışma	Tek çocuk	160	41,23	8,74	0,028	0,972	
	İki çocuk	138	41,51	12,45			
	Üç çocuk ve üzeri	91	41,44	11,82			
Olumlu İlişki	Tek çocuk	160	28,97	5,81	8,234	0,000*	1-2, 1-3
	İki çocuk	138	26,56	6,35			
	Üç çocuk ve üzeri	91	26,21	5,9			

*p<0.05

4.3.4. Ölçek Puanlarının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek puanlarını gelir durumuna göre karşılaştırmak amacı ile One Way ANOVA testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda farklılık bulunmuştur. ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) yapıldıktan sonra belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere post-hoc analizleri kullanılmıştır. Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden hangisinin seçilmesi gerektiğine karar vermek için ise Levene Testi kullanılmıştır. Buna göre fiziksel istismar, duygusal ihmal, aşırı koruyucu ve izin verici tutum, olumlu ilişki alt boyutunda Tukey testi ($p>0,05$), diğer alt boyut ve ölçek puanları için ise Tamhane testi kullanılmıştır ($p<0,05$). Tablo 4.7’de ölçek puanlarının katılımcıların gelir durumuna göre karşılaştırılması için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre;

Gelir durumu grupları arasında Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Fiziksel İstismar, Duygusal (emosyonel) İhmal, Cinsel İstismar alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, geliri giderinden az olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu puanları, geliri giderine denk olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir.

Gelir durumu grupları arasında Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik, Aşırı Koruyucu ve İzin Verici alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, geliri giderine denk olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik alt boyutu puanları, geliri giderinden fazla olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları en düşüktür. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin İzin Verici alt boyutu puanları geliri giderine denk olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Gelir durumuna göre minimizasyon, duygusal (emosyonel) istismar, fiziksel ihmal, otoriter, çocuk anababa ilişki ölçeği ve alt boyutlarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.7. Ölçek Puanlarının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Gelir Durumu	N	$\bar{x}$	ss.	F	p	Post Hoc
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Gelir giderden az	44	58,48	21,56	7,332	0,001*	3-1
	Gelir gidere denk	176	60,31	22,47			
	Gelir giderden fazla	169	67,53	17,12			
Minimizasyon	Gelir giderden az	44	0,45	0,76	1,647	0,197	
	Gelir gidere denk	176	0,30	0,61			
	Gelir giderden fazla	169	0,40	0,66			
Duygusal(emosyonel) İstismar	Gelir giderden az	44	11,84	5,14	1,513	0,225	
	Gelir gidere denk	176	12,53	4,98			
	Gelir giderden fazla	169	13,11	4,00			
Fiziksel İstismar	Gelir giderden az	44	10,68	4,74	10,545	0,000*	3-1, 3-2
	Gelir gidere denk	176	10,70	5,03			
	Gelir giderden fazla	169	12,96	4,63			
Fiziksel İhmal	Gelir giderden az	44	13,16	5,83	0,886	0,415	
	Gelir gidere denk	176	13,45	5,72			
	Gelir giderden fazla	169	14,05	4,21			
Duygusal(emosyonel) İhmal	Gelir giderden az	44	13,50	4,22	4,939	0,008*	3-2
	Gelir gidere denk	176	13,74	4,18			
	Gelir giderden fazla	169	15,02	4,11			
Cinsel İstismar	Gelir giderden az	44	9,30	4,44	15,794	0,000*	3-1, 3-2
	Gelir gidere denk	176	9,89	4,96			
	Gelir giderden fazla	169	12,38	4,42			
Ebeveyn Tutum Ölçeği							
Demokratik	Gelir giderden az	44	55,45	13,74	4,116	0,019*	2-3
	Gelir gidere denk	176	56,67	14,09			
	Gelir giderden fazla	169	52,67	12,03			
Otoriter	Gelir giderden az	44	29,86	9,08	0,246	0,783	
	Gelir gidere denk	176	30,07	9,72			
	Gelir giderden fazla	169	30,62	7,52			
Aşırı Koruyucu	Gelir giderden az	44	31,11	6,11	17,513	0,000*	3-1, 3-2
	Gelir gidere denk	176	31,15	5,07			
	Gelir giderden fazla	169	27,88	5,54			
İzin Verici	Gelir giderden az	44	24,00	5,90	5,237	0,006*	3-2
	Gelir gidere denk	176	24,30	5,92			
	Gelir giderden fazla	169	26,14	5,57			
Çocuk Anababa İlişki Ölçeği	Gelir giderden az	44	69,56	14,61	0,654	0,522	
	Gelir gidere denk	176	67,71	16,36			
	Gelir giderden fazla	169	69,47	11,79			
Çatışma	Gelir giderden az	44	42,67	11,50	0,906	0,407	
	Gelir gidere denk	176	40,53	12,02			
	Gelir giderden fazla	169	41,91	9,33			
Olumlu İlişki	Gelir giderden az	44	27,34	7,20	0,501	0,607	
	Gelir gidere denk	176	27,16	6,16			
	Gelir giderden fazla	169	27,82	5,85			

*p<0.05

4.3.5. Ölçek Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması

Ölçek puanlarını katılımcıların yaşına göre karşılaştırmak amacı ile One Way ANOVA testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda farklılık bulunmuştur. ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) yapıldıktan sonra belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere post-hoc analizleri kullanılmıştır. Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden hangisinin seçilmesi gerektiğine karar vermek için ise Levene Testi kullanılmıştır. Buna göre çocukluk çağı travmalar ölçeği, minimizasyon, fiziksel ve duygusal ihmal, cinsel istismar alt boyutunda Tamhane testi ($p<0,05$), diğer alt boyut ve ölçek puanları için ise Tukey testi kullanılmıştır ($p>0,05$). Tablo 4.8’de ölçek puanlarının yaşa göre karşılaştırılması için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre;

Yaş grupları arasında Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Duygusal (emosyonel) İstismar, Fiziksel İstismar, Fiziksel İhmal, Cinsel İstismar alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, 25 yaş ve altı katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, 26-30 ve 31-35 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde düşüktür.

31-35 yaş grubundaki katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu puanları, 25 yaş ve altı katılımcılarından anlamlı düzeyde yüksektir. 25 yaş ve altı katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları 26-30 ve 31-35 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde düşüktür. 31-35 yaş grubundaki katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İhmal alt boyutu puanları 25 ve altı yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 41 yaş ve üzeri katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları 26-30 ve 31-35 yaş grubundakilere göre anlamlı düzeyde düşüktür. Ayrıca, 26-30 yaş grubundaki katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları 25 yaş ve altı katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Yaş grupları arasında Ebeveyn Tutum Ölçeğinden Demokratik ve Aşırı Koruyucu alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, 25 yaş ve altı katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeği, Demokratik alt boyutu puanları, 31-35 ve 41 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 25 yaş ve altı katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı

Koruyucu alt boyutu puanları, 26-30 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Yaşa göre minimizasyon, duygusal (emosyonel) ihmal, otoriter, çocuk anababa ilişki ölçeği ve alt boyutlarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.8. Ölçek Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Yaş	N	$\bar{x}$	ss.	F	p	Post Hoc
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	25 ve altı	35	53,86	23,58	3,661	0,007*	1-2, 1-3
	26-30	109	66,14	17,79			
	31-35	140	66,16	20,59			
	36-40	67	59,79	22,11			
	41 ve üzeri	38	58,89	18,19			
<i>Minimizasyon</i>	25 ve altı	35	0,51	0,85	1,685	0,158	
	26-30	109	0,30	0,57			
	31-35	140	0,32	0,58			
	36-40	67	0,52	0,80			
	41 ve üzeri	38	0,24	0,54			
<i>Duygusal (emosyonel) İstismar</i>	25 ve altı	35	10,51	5,47	4,449	0,002*	1-3
	26-30	109	12,78	4,20			
	31-35	140	13,68	4,32			
	36-40	67	12,36	4,87			
	41 ve üzeri	38	11,50	4,64			
<i>Fiziksel İstismar</i>	25 ve altı	35	9,40	4,66	4,440	0,002*	1-2, 1-3
	26-30	109	12,75	4,82			
	31-35	140	12,07	4,78			
	36-40	67	11,06	5,06			
	41 ve üzeri	38	10,37	5,09			
<i>Fiziksel İhmal</i>	25 ve altı	35	11,80	6,00	4,486	0,002*	1-3
	26-30	109	13,86	4,35			
	31-35	140	14,39	5,35			
	36-40	67	13,22	5,58			
	41 ve üzeri	38	13,08	4,28			
<i>Duygusal (emosyonel) İhmal</i>	25 ve altı	35	12,91	4,40	1,795	0,134	
	26-30	109	14,92	3,80			
	31-35	140	14,39	3,94			
	36-40	67	13,33	5,00			
	41 ve üzeri	38	14,89	4,11			

*p<0.05

Tablo 4.8. Ölçek Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması (Devamı)

Ölçek	Yaş	N	$\bar{x}$	ss.	F	p	Post Hoc
Cinsel İstismar	25 ve altı	35	9,23	5,36	5,245	0,000*	1-2, 5-2, 5-3
	26-30	109	11,83	4,61			
	31-35	140	11,62	4,81			
	36-40	67	9,82	4,90			
	41 ve üzeri	38	9,05	3,87			
Ebeveyn Tutum Ölçeği							
Demokratik	25 ve altı	35	60,54	14,53	3,157	0,014*	1-3, 1-5
	26-30	109	54,16	13,12			
	31-35	140	53,40	12,19			
	36-40	67	57,31	13,75			
	41 ve üzeri	38	52,05	14,24			
Otoriter	25 ve altı	35	28,97	8,53	2,373	0,056	
	26-30	109	29,82	8,07			
	31-35	140	32,05	8,79			
	36-40	67	29,00	9,70			
	41 ve üzeri	38	28,61	8,12			
Aşırı Koruyucu	25 ve altı	35	31,91	5,82	3,248	0,012*	1-2
	26-30	109	28,90	5,67			
	31-35	140	29,44	5,15			
	36-40	67	31,04	5,34			
	41 ve üzeri	38	28,82	6,76			
İzin Verici	25 ve altı	35	25,49	5,59	0,174	0,951	
	26-30	109	24,95	5,82			
	31-35	140	25,11	5,60			
	36-40	67	25,27	6,45			
	41 ve üzeri	38	24,47	6,04			
Çocuk Anababa İlişki Ölçeği	25 ve altı	35	65,61	15,92	1,245	0,291	
	26-30	109	68,48	13,58			
	31-35	140	70,62	13,84			
	36-40	67	66,80	15,28			
	41 ve üzeri	38	68,26	14,65			
Çatışma	25 ve altı	35	38,91	10,70	1,507	0,199	
	26-30	109	40,67	10,41			
	31-35	140	42,76	10,83			
	36-40	67	40,05	11,62			
	41 ve üzeri	38	42,97	10,58			
Olumlu İlişki	25 ve altı	35	26,75	7,22	1,667	0,157	
	26-30	109	28,14	6,78			
	31-35	140	27,88	5,56			
	36-40	67	27,03	5,59			
	41 ve üzeri	38	25,46	5,94			

*p<0.05

4.3.6. Ölçek Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek puanlarını katılımcıların eğitim durumuna göre karşılaştırmak amacı ile One Way ANOVA testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda farklılık bulunmuştur. ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) yapıldıktan sonra belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere post-hoc analizleri kullanılmıştır. Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden hangisinin seçilmesi gerektiğine karar vermek için ise Levene Testi kullanılmıştır. Buna göre minimizasyon, fiziksel ve cinsel istismar, demokratik, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyutunda Tukey testi ($p>0,05$), diğer alt boyut ve ölçek puanları için ise Tamhane testi kullanılmıştır ($p<0,05$). Tablo 4.9’da ölçek puanlarının katılımcıların eğitim durumuna göre karşılaştırılması için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre;

Eğitim durumu grupları arasında Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar, Cinsel İstismar alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Üniversite ve üzeri mezun olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları lise mezunu katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Üniversite ve üzeri mezun olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir.

Eğitim durumu grupları arasında Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, ilköğretim mezunu katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları, üniversite ve üzeri mezun olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Eğitim durumu grupları arasında Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin Çatışma alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, lise mezunu katılımcıların Ana Baba İlişki Ölçeğinin Çatışma alt boyutu puanları üniversite ve üzeri mezun olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Eğitim durumuna göre çocukluk çağı travmaları ölçeği, minimizasyon, duygusal (emosyonel) istismar, fiziksel ihmal, duygusal (emosyonel) ihmal, demokratik, otoriter, izin verici, çocuk anababa ilişki ölçeği ve olumlu ilişki alt boyutunda istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.9. Ölçek Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	ss.	F	p	Post Hoc
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	İlköğretim	24	56,5	23,56			
	Lise	94	62,61	23,44	1,227	0,301	
	Üniversite ve üzeri	271	64,06	19,06			
<i>Minimizasyon</i>	İlköğretim	24	0,38	0,65			
	Lise	94	0,37	0,67	0,034	0,967	
	Üniversite ve üzeri	271	0,35	0,64			
<i>Duygusal (emosyonel) İstismar</i>	İlköğretim	24	11,67	5,65			
	Lise	94	13,02	5,36	0,566	0,571	
	Üniversite ve üzeri	271	12,68	4,21			
<i>Fiziksel İstismar</i>	İlköğretim	24	10,38	5,44			
	Lise	94	10,63	5,14	4,321	0,014*	2-3
	Üniversite ve üzeri	271	12,16	4,77			
<i>Fiziksel İhmal</i>	İlköğretim	24	12,71	5,81			
	Lise	94	14,49	6,07	1,354	0,266	
	Üniversite ve üzeri	271	13,49	4,68			
<i>Duygusal (emosyonel) İhmal</i>	İlköğretim	24	13,21	4,90			
	Lise	94	14,60	4,60	0,792	0,458	
	Üniversite ve üzeri	271	14,25	3,98			
<i>Cinsel İstismar</i>	İlköğretim	24	8,54	4,21			
	Lise	94	9,87	4,53	7,038	0,001*	3-1, 3-2
	Üniversite ve üzeri	271	11,47	4,89			
Ebeveyn Tutum Ölçeği							
<i>Demokratik</i>	İlköğretim	24	58,38	15,44			
	Lise	94	53,12	14,12	1,679	0,188	
	Üniversite ve üzeri	271	55,06	12,76			
<i>Otoriter</i>	İlköğretim	24	28,67	11,07			
	Lise	94	31,55	10,43	1,107	0,338	
	Üniversite ve üzeri	271	29,99	7,81			
<i>Aşırı Korumacı</i>	İlköğretim	24	32,38	6,74			
	Lise	94	30,31	4,87	4,048	0,018*	1-3
	Üniversite ve üzeri	271	29,29	5,70			
<i>İzin Verici</i>	İlköğretim	24	25,08	6,18			
	Lise	94	23,84	6,34	2,821	0,061	
	Üniversite ve üzeri	271	25,49	5,57			
Çocuk Anababa İlişki Ölçeği	İlköğretim	24	63,10	16,43			
	Lise	94	71,75	15,45	3,147	0,052	
	Üniversite ve üzeri	271	68,04	13,55			
<i>Çatışma</i>	İlköğretim	24	39,57	13,78			
	Lise	94	44,53	12,72	3,984	0,025*	2-3
	Üniversite ve üzeri	271	40,42	9,67			
<i>Olumlu İlişki</i>	İlköğretim	24	24,71	6,95			
	Lise	94	27,36	4,99	1,866	0,165	
	Üniversite ve üzeri	271	27,73	6,40			

*p<0.05

4.3.7. Ölçek Puanlarının Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek puanlarını çalışma durumuna göre karşılaştırmak amacı ile bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda farklılık bulunmuştur. Tablo 4.10'da ölçek puanlarının katılımcıların çalışma durumuna göre karşılaştırılması için yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre;

Çalışanların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, Fiziksel İstismar ve Cinsel İstismar alt boyut çalışmayan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışmayanların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik ve Aşırı Koruyucu alt boyut puanları çalışan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışanların Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin Olumlu İlişki alt boyut puanları çalışmayan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Çalışma durumuna göre minimizasyon, duygusal (emosyonel) istismar, fiziksel ihmal, duygusal (emosyonel) ihmal, otoriter, izin verici, çocuk anababa ilişki ölçeği ve çatışma alt boyutunda istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.10. Ölçek Puanlarının Çalışma Durumuna Göre Karşılaştırılması

	Evet		Hayır		t	p
	ort.	ss.	ort.	ss.		
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	65,41	18,18	59,38	23,69	2,611	0,010*
<i>Minimizasyon</i>	0,33	0,61	0,41	0,71	-1,076	0,283
<i>Duygusal(emosyonel)İstismar</i>	13,00	4,12	12,16	5,33	1,612	0,108
<i>Fiziksel İstismar</i>	12,36	4,68	10,47	5,19	3,569	0,000*
<i>Fiziksel İhmal</i>	13,92	4,51	13,26	6,06	1,110	0,268
<i>Duygusal(emosyonel)İhmal</i>	14,53	3,89	13,81	4,67	1,537	0,126
<i>Cinsel İstismar</i>	11,60	4,79	9,66	4,71	3,846	0,000*
Ebeveyn Tutum Ölçeği						
Demokratik	53,61	12,18	56,91	14,89	-2,233	0,026*
Otoriter	30,47	7,99	29,96	9,96	0,522	0,602
Aşırı Koruyucu	28,79	5,28	31,39	5,86	-4,362	0,000*
İzin Verici	25,44	5,68	24,41	6,05	1,677	0,094
Çocuk Anababa İlişki Ölçeği	69,52	12,85	67,18	16,57	1,395	0,164
<i>Çatışma</i>	41,48	9,80	41,19	12,54	0,236	0,814
<i>Olumlu İlişki</i>	28,05	5,75	26,42	6,68	2,387	0,018*

*p<0.05

4.3.8. Ölçek Puanlarının Katılımcıların Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Ölçek puanlarını katılımcıların çocuklarının cinsiyetlerine göre karşılaştırmak amacı ile bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda farklılık bulunmuştur. Tablo 4.11’de ölçek puanlarının katılımcıların çocuklarının cinsiyetlerine göre karşılaştırılması için yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre;

Kız çocuk sahiplerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik, Aşırı Koruyucu alt boyut puanları erkek çocuk sahibi olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Erkek çocuk sahiplerinin Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ve Olumlu İlişki alt boyut puanları kız çocuk sahibi olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Cinsiyet durumuna göre otoriter, izin verici ve çatışma alt boyutlarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.11. Ölçek Puanlarının Katılımcıların Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

	Kız		Erkek		t	p
	ort.	ss.	ort.	ss.		
Ebeveyn Tutum Ölçeği						
Demokratik	57,71	14,41	52,70	12,03	3,618	0,000*
Otoriter	29,45	9,35	30,89	8,23	-1,576	0,116
Aşırı Koruyucu	30,84	5,95	28,92	5,25	3,297	0,001*
İzin Verici	24,85	5,82	25,23	5,85	-0,632	0,528
Çocuk Anababa İlişki Ölçeği						
Çatışma	66,65	16,54	70,08	12,40	-2,144	0,033*
Olumlu İlişki	40,30	11,91	42,13	10,02	-1,552	0,122
	26,66	6,82	28,03	5,57	-2,060	0,040*

*p<0.05

4.3.9. Ölçek Puanlarının Çocuk Yaşına Göre Karşılaştırılması

Ölçek puanlarını çocuk yaşına göre karşılaştırmak amacı ile One Way ANOVA testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda farklılık bulunmuştur. ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) yapıldıktan sonra belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere post-hoc analizleri kullanılmıştır. Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden hangisinin seçilmesi gerektiğine karar vermek için ise Levene Testi kullanılmıştır. Buna göre duygusal, fiziksel ve cinsel istismar,

duygusal ihmal, otoriter, aşırı koruyucu, izin verici tutum, çatışma alt boyutunda Tukey testi ($p>0,05$), diğer alt boyut ve ölçek puanları için ise Tamhane testi kullanılmıştır ($p<0,05$). Tablo 4.12’de ölçek puanlarının katılımcıların çocuklarının yaşına göre karşılaştırılması için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre;

Çocuk yaşı grupları arasında Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik ve Aşırı Koruyucu alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre, 4 yaşında çocuğu olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Fiziksel Demokratik alt boyut puanları 6 yaşında çocuğu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 4 yaşında çocuğu olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyut puanları 6 yaşında çocuğu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Çocuk yaşlarına göre otoriter, izin verici alt boyutları, çocuk anababa ilişki ölçeği ve alt boyutlarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.12. Ölçek Puanlarının Çocuk Yaşına Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Çocuğun Yaşı	N	$\bar{x}$	ss.	F	p	Post Hoc
Ebeveyn Tutum Ölçeği							
<i>Demokratik</i>	4	97	58,09	14,71	3,553	0,030*	1-3
	5	135	54,12	12,08			
	6	157	53,34	13,11			
<i>Otoriter</i>	4	97	28,81	8,89	1,913	0,149	
	5	135	30,56	8,80			
	6	157	30,96	8,54			
<i>Aşırı Korumacı</i>	4	97	31,38	5,71	6,694	0,001*	1-3
	5	135	29,65	4,56			
	6	157	28,76	6,18			
<i>İzin Verici</i>	4	97	25,04	5,84	0,444	0,642	
	5	135	25,42	5,73			
	6	157	24,78	5,93			
Çocuk Anababa İlişki Ölçeği	4	97	66,07	16,40	1,545	0,216	
	5	135	69,74	13,20			
	6	157	69,25	13,88			
<i>Çatışma</i>	4	97	39,84	11,47	1,236	0,292	
	5	135	41,57	10,73			
	6	157	42,09	10,59			
<i>Olumlu İlişki</i>	4	97	26,56	6,88	2,835	0,060	
	5	135	28,44	5,21			
	6	157	27,17	6,34			

*p<0.05

4.4. Ölçek ve Alt Boyutlar Arası Korelasyon Testi

Ölçek puanlarının ve alt boyutlarının arasındaki korelasyonu tespit etmek için Tablo 4.13’de korelasyon testi yapılmıştır.

Gösterilen tabloda Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Ebeveyn Tutum Ölçeği arasındaki ilişkinin test edilmesi için gerçekleştirilen Pearson Korelasyon testi sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre;

Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde; minimizasyon boyutu ile negatif yönlü orta; Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü orta yüksek; Fiziksel İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Fiziksel İhmal alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek; Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Cinsel İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Demokratik alt boyutu ile negatif

yönlü yüksek düzeyde; Otoriter alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzeyde; Aşırı Koruyucu alt boyutu ile negatif yönlü yüksek düzey; İzin Verici alt boyutu ile negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Çatışma alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek düzey; minimizasyon boyutu ile negatif yönlü zayıf, Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Fiziksel İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü orta; Fiziksel İhmal alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek; Duygusal (emosyonel) ihmal alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek; Cinsel İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü orta bir ilişki bulunmaktadır.

Olumlu ilişki alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek düzey; minimizasyon boyutu ile negatif yönlü zayıf, Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Fiziksel İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek; Fiziksel İhmal alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek; Duygusal (emosyonel) ihmal alt boyutu pozitif orta ve Cinsel İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey bir ilişki bulunmaktadır.

Demokratik alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında negatif yönlü yüksek düzeyde; minimizasyon boyutu ile pozitif yönlü orta; Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu ile negatif yönlü yüksek düzey; Fiziksel İstismar alt boyutu ile negatif yönlü yüksek düzey; Fiziksel İhmal alt boyutu ile negatif yönlü yüksek düzeyde; Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu ile negatif yönlü yüksek düzeyde; Cinsel İstismar alt boyutu ile negatif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.

Otoriter alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde; minimizasyon boyutu ile negatif yönlü orta; Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Fiziksel İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Fiziksel İhmal alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzeyde; Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Cinsel İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.

Aşırı Koruyucu alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında negatif yönlü yüksek düzey; minimizasyon boyutu ile pozitif yönlü orta; Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu ile negatif yönlü orta; Fiziksel İstismar alt boyutu ile negatif orta; Fiziksel İhmal alt boyutu ile negatif yönlü yüksek düzey; Duygusal

(emosyonel) İhmal alt boyutu ile negatif yönlü yüksek düzey; Cinsel İstismar alt boyutu ile negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.

İzin Verici alt boyutu ile Fiziksel İhmal alt boyutu arasında negatif yönlü zayıf; Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu ile negatif yönlü zayıf; Cinsel İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 4.13. Ölçek ve Alt Boyutlar Arası Korelasyon Testi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. CTQ	-													
2. CTQ_min	-,322**	-												
3. CTQ_Duy_İst	,903**	-,293**	-											
4. CTQ_Fiz_İst	,897**	-,218**	,792**	-										
5. CTQ_Fiz_İhm	,893**	-,328**	,789**	,722**	-									
6. CTQ_Duy_İhm	,761**	-,430**	,603**	,552**	,661**	-								
7. CTQ_Cins_ist	,854**	-,143**	,705**	,782**	,662**	,516**	-							
8. ETÖ_Dem	-,725**	,356**	-,592**	-,562**	-,753**	-,704**	-,524**	-						
9. ETÖ_Oto	,727**	-,305**	,678**	,617**	,713**	,567**	,556**	-,568**	-					
10. ETÖ_Aş_Kor	-,544**	,314**	-,400**	-,464**	-,506**	-,525**	-,459**	,728**	-,279**	-				
11. ETÖ_İz_Ver	-0,087	,117*	-,105*	0,009	-,199**	-,195**	,104*	,215**	-0,090	,138**	-			
12. ÇAIÖ	,752**	-,325**	,668**	,608**	,752**	,678**	,553**	-,803**	,737**	-,518**	-,139**	-		
13. ÇAIÖ_Çat	,627**	-,282**	,550**	,484**	,656**	,615**	,420**	-,724**	,685**	-,446**	-,276**	,917**	-	
14. ÇAIÖ_Ol_İlş	,626**	-,271**	,568**	,548**	,567**	,475**	,539**	-,562**	,495**	-,407**	,145**	,710**	,369**	-

Not: N=389. CTQ: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Toplam Puanı; CTQ_min: Minimizasyon; CTQ_Duy_İst:Duygusal(emosyonel)İstismar; CTQ_Fiz_İst Ç:-Fiziksel İstismar; CTQ_Fiz_İhm:Fiziksel İhmal; CTQ_Duy_İhm:Duygusal(emosyonel)İhmal; CTQ_Cins_ist:Cinsel İstismar; ETÖ_Dem:Demokratik; ETÖ_Oto: Otoriter; ETÖ_Aş_Kor:Aşırı Koruyucu; ETÖ_İz_Ver: İzin Verici; ÇAIÖ:Çocuk Anababa İlişki Ölçeği; ÇAIÖ_Çat:Çatışma; ÇAIÖ_Ol_İlş: Olumlu İlişki *p<0,05; **p<0,01

4.5. Ölçek ve Alt Boyutlar Arası Regresyon Testleri

Tablo 4.14’de Ebeveyn Tutumlarının ve Çocukluk Çağı Travmalarının, Çocuk Anababa İlişki Ölçeği üzerindeki etkisinin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilen hiyerarşik çoklu regresyon analizi ve çoklu doğrusallığın tespit edilebilmesi için hesaplanan Varyans Enflasyon Faktörü ile tolerans değerleri görülmektedir. Varyans Enflasyon Faktörlerinin (VIF) 5’in altında ve tolerans değerlerinin 0,20’nin üzerinde olması beklenmektedir (Kim, 2019). Elde edilen VIF değerleri 5’in altında, tolerans değerleri ise 0,20’nin üzerinde yer almakta olup çoklu doğrusallık bulunmadığı kabul edilebilir. Analiz sonuçlarına göre kurulan model anlamlıdır ($p<0,05$). Çocukluk Çağı Travmaları alt boyutlarından Fiziksel İhmal ve Duygusal (emosyonel) ihmal Çocuk Anababa İlişki Ölçeğini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinde meydana gelen değişimin %62,9’u model 1 ile açıklanabilmektedir. Model 2’de Fiziksel İhmal, Duygusal (emosyonel) İhmal, Demokratik ve Otoriter tutum Çocuk Anababa İlişki Ölçeğini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinde meydana gelen değişimin %76,3’ü model 2 ile açıklanabilmektedir.

Tablo 4.14. Ebeveyn Tutumlarının ve Çocukluk Çağı Travmalarının, Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Üzerindeki Etkisi

	Model 1	B	Std. Hata	β	t	p	ΔR^2	R^2	VIF	Tolerans
Hiyerarşik Çoklu Regresyon	minimizasyon	-0,364	0,795	-0,017	-0,457	0,648			0,782	1,280
	Duygusal (emosyonel) İstismar	0,347	0,196	0,112	1,771	0,077			0,262	3,817
	Fiziksel İstismar	0,114	0,185	0,039	0,613	0,540	0,623	0,629	0,260	3,843
	Fiziksel İhmal	1,221	0,166	0,438	7,348	0,000*			0,294	3,399
	Duygusal (emosyonel) İhmal	1,014	0,161	0,294	6,313	0,000*			0,481	2,080
	Cinsel İstismar	-0,019	0,163	-0,006	-0,116	0,908			0,341	2,933
	Model 2									
	Fiziksel İhmal	0,278	0,131	0,100	2,129	0,034*			0,304	3,295
	Duygusal (emosyonel) İhmal	0,283	0,135	0,082	2,094	0,037*			0,434	2,306
	Demokratik	-0,540	0,057	-0,497	-9,497	0,000*	0,759	0,763	0,244	4,102
Toplam Puan	Otoriter	0,558	0,065	0,339	8,645	0,000*			0,434	2,305
	Aşırı Koruyucu	0,054	0,099	0,021	0,546	0,585			0,456	2,191
	İzin Verici	0,099	0,066	0,040	1,505	0,133			0,927	1,079

* $p<0.05$

Tablo 4.15’de Ebeveyn Tutumlarının ve Çocukluk Çağı Travmalarının, Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Çatışma alt boyutu üzerindeki etkisinin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilen hiyerarşik çoklu regresyon analizi ve çoklu doğrusallığın tespit edilebilmesi için hesaplanan Varyans Enflasyon Faktörü ile tolerans değerleri görülmektedir. Elde edilen VIF değerleri 5’in altında, tolerans değerleri ise 0,20’nin üzerinde yer almakta olup çoklu doğrusallık bulunmadığı kabul edilebilir. Analiz sonuçlarına göre kurulan model anlamlıdır ($p<0,05$). Çocukluk Çağı Travmaları alt boyutlarından Fiziksel İhmal ve Duygusal (emosyonel) İhmal, Çatışma alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çatışma alt boyutunda meydana gelen değişimin %49,3’ü Model 1 ile açıklanabilmektedir. Model 2’de, Demokratik, Otoriter ve İzin Verici Tutum Çatışma alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çatışma alt boyutunda meydana gelen değişimin %64,9’u model 2 ile açıklanabilmektedir.

Tablo 4.15. Ebeveyn Tutumlarının ve Çocukluk Çağı Travmalarının, Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Çatışma Alt Boyutu Üzerindeki Etkisi

	Model 1	B	Std. Hata	β	t	p	ΔR^2	R ²	VIF	Tolerans
Hiyerarşik Çoklu Regresyon	minimizasyon	0,220	0,700	0,013	0,314	0,754			1,273	0,785
	Duygusal (emosyonel) İstismar	0,152	0,173	0,065	0,881	0,379				
	Fiziksel İstismar	-0,005	0,164	-0,002	-0,028	0,978			3,849	0,260
	Fiziksel İhmal	0,967	0,145	0,459	6,666	0,000*	0,484	0,493	3,888	0,257
	Duygusal (emosyonel) İhmal	0,869	0,140	0,334	6,209	0,000*			3,397	0,294
	Cinsel İstismar	-0,239	0,144	-0,107	-1,659	0,098			2,072	0,483
	Model 2								2,953	0,339
	Fiziksel İhmal	-0,078	0,119	-0,037	-0,654	0,514				
	Duygusal (emosyonel) İhmal	0,227	0,122	0,087	1,852	0,065			3,317	0,301
	Demokratik	-0,377	0,052	-0,459	-7,239	0,000*	0,643	0,649	2,284	0,438
Toplam Puan	Otoriter	0,492	0,059	0,395	8,358	0,000*			4,150	0,241
	Aşırı Koruyucu	0,094	0,090	0,048	1,040	0,299			2,311	0,433
	İzin Verici	-0,254	0,060	-0,137	-4,232	0,000*			2,197	0,455
									1,078	0,927

* $p<0.05$

Tablo 4.16’da Ebeveyn Tutumlarının ve Çocukluk Çağı Travmalarının, Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Olumlu İlişki alt boyutu üzerindeki etkisinin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilen hiyerarşik çoklu regresyon analizi ve çoklu doğrusallığın tespit edilebilmesi için hesaplanan Varyans Enflasyon Faktörü ile tolerans değerleri

görülmektedir. Elde edilen VIF değerleri 5'in altında, tolerans değerleri ise 0,20'nin üzerinde yer almakta olup çoklu doğrusallık bulunmadığı kabul edilebilir. Analiz sonuçlarına göre kurulan model anlamlıdır ($p<0,05$). Çocukluk Çağı Travmaları alt boyutlarından minimizasyon, Fiziksel İhmal ve Cinsel İstismar Olumlu İlişki alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Olumlu İlişki alt boyutunda meydana gelen değişimin %40,0'ı model 1 ile açıklanabilmektedir. Model 2'de Fiziksel İhmal, Cinsel İstismar, Demokratik ve İzin Verici Tutum Olumlu İlişki alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Olumlu İlişki alt boyutunda meydana gelen değişimin %47,7'si model 2 ile açıklanabilmektedir.

Tablo 4.16. Ebeveyn Tutumlarının ve Çocukluk Çağı Travmalarının, Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Alt Boyutu Üzerindeki Etkisi

Model 1	B	Std. Hata	β	t	p	ΔR^2	R^2	VIF	Tolerans
minimizasyon	-0,852	0,430	-0,090	-1,984	0,048*			1,273	0,786
Duygusal (emosyonel) İstismar	0,200	0,105	0,149	1,912	0,057			3,727	0,268
Fiziksel İstismar	0,110	0,098	0,088	1,126	0,261	0,39	0,400	3,757	0,266
Fiziksel İhmal	0,207	0,089	0,172	2,318	0,021*			3,370	0,297
Duygusal (emosyonel) İhmal	0,129	0,085	0,087	1,508	0,132			2,044	0,489
Cinsel İstismar	0,244	0,088	0,193	2,790	0,006*			2,949	0,339
Model 2									
minimizasyon	-0,702	0,392	-0,074	-1,791	0,074			1,214	0,824
Fiziksel İhmal	0,213	0,089	0,177	2,405	0,017*			3,801	0,263
Cinsel İstismar	0,213	0,071	0,168	3,001	0,003*			2,207	0,453
Demokratik	-0,151	0,034	-0,323	-4,410	0,000*	0,467	0,477	3,779	0,265
Otoriter	0,063	0,041	0,088	1,524	0,128			2,345	0,426
Aşırı Koruyucu	-0,009	0,065	-0,008	-0,135	0,893			2,366	0,423
İzin Verici	0,272	0,043	0,258	6,261	0,000*			1,198	0,835

* $p<0.05$

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada ebeveynlerin çocukluk çağı travmalarının, ebeveyn tutumları ve ebeveyn-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu doğrultuda elde edilen sonuçlar bu bölümde incelenecektir.

5.1. Katılımcılardan Alınan Ölçek Puanlarının Demografik Verilerle Olan İlişisinin Yorumlanması

Aile yapılarını çekirdek aile olarak tanımlayan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, Fiziksel İstismar ve Cinsel İstismar alt boyutu puanları aile yapılarını geniş aile olarak tanımlayan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Boşanma, ebeveyn kaybı, ailenin parçalanmış olması, ebeveynler ile yakın emosyonel ilişki kuramama durumu gibi etmenler çocukluk çağı travmaları yaşamaya yol açabilir (Bulut 1996, Örsel ve ark. 2011) ve geniş ailede yaşıyor olmanın da travma yaşamının risk faktörü olduğunu belirten araştırmalar bulunmaktadır (Horton ve Cruise 2001). İlgili çalışmaların sonuçlarının, bu çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Literatür incelendiğinde ebeveynlerin geniş aile içerisinde büyümelerinin travmatik etkilerin ortaya çıkarmış olabileceğini göz önünde bulunduracak olursak, bu, ebeveynlerde kendi hanelerine dış insanların getirilmesinde çekimsellik sebebi olabileceği düşünülmektedir. Bu sebeple kendi ailelerini çekirdek aile konumunda, diğer insanları dahil etmeyecek bir şekilde oluşturmaya dikkat göstermektedirler.

Tek çocuk sahibi katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları ve Fiziksel İstismar, Cinsel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. Tek çocuk sahibi katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İhmal ve Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu puanları, iki çocuk sahibi katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir, İki çocuk sahibi katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik alt boyutu puanları, tek çocuk sahibi katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. İki çocuk sahibi katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları en yüksektir. Tek çocuk sahibi katılımcıların Ebeveyn Tutum

Ölçeğinin İzin Verici alt boyutu ve Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin Olumlu İlişki alt boyutu puanları en yüksektir. Çocuk sayısına göre minimizasyon, duygusal (emosyonel) istismar, otoriter, çocuk anababa ilişki ölçeği ve çatışma alt boyutlarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır.

Ebeveynlerin sabır düzeyindeki azalmanın çocuk sayısı sebepli olduğu ve bu durumun sert tutumlara yol açtığı söylenebilir. Yapılan bir çalışma, üçten fazla kardeşe sahip kişilerin ana-babalarının otoriter tutuma sahip olma olasılıklarının arttığını bulgulamıştır (Er Gazeloğlu, 2000). Kılıçaslan (2001), yaptığı çalışmada kardeş sıralamasında en küçük çocuklara, annelerin daha yoğun bir şekilde disiplin uyguladıklarını belirttiklerini bulgulamıştır. Benzer durumlar, kardeş sayısının artması sonucu ebeveynlerin her bir çocuğuna ayırdığı vakitteki zorunlu azalma, sorumluluk artışı, çocukların davranışlarına tahammül etmede zorluk ve ilgide bölünme olabileceğini düşündürmektedir. Çalışma bulguları, çeşitli araştırmalarca desteklenmiş ve çocuk sayısının artmasıyla birlikte cezalandırma ve disiplinin arttığı ve bunun sonucunda demokratik tutumda azalma olduğu bulgulanmıştır (Güneysu,1982; Karadeniz, 1994; Özcan,1996). Bütün bu araştırma sonuçları dikkate alındığında çocukluk döneminde yaşamış oldukları travma sebeble kendi çocuklarını yeterince koruyamamak onlarda kaygı oluşturabilmekte ve çocuk sayısının artması sebeble çocuğa gösterilebilecek ilgide eksiklik ve ihmalin ortaya çıkma olasılığının yükselmesi beklenilmektedir. Bu sebeple bu katılımcıların tek çocuklu ebeveyn olmayı tercih ediyor olmaları düşünülmektedir. Çatışmalı ilişkinin ise daha çok ebeveynin kendi kişilik özelliği, ebeveynlik becerileri ile ilişkili olduğu düşünülmekte olup anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Araştırmalardan farklı olarak ailedeki çocuk sayısının otoriter tutumu etkilemiyor olması kişinin travmalar sebeble kişinin psikopatolojisi veya kendi kişilik sorunları ile ilişkilendirilebilir.

Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, geliri giderinden az olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu puanları, geliri giderine denk olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. Çeşitli araştırmalar, düşük ekonomik düzeyin

çocukluk çağı travmasını yordayan faktörler arasında en önemlisi olduğunu bulgulamıştır (Horton ve Cruise 2001; Erginer 2007; Shevlin vd., 2007). Bu sonuçlar çalışmamızı destekler nitelikte bulunmuştur. Aile geliri azaldıkça travmaya maruz kalma deneyiminin arttığını bulgulayan araştırmalar mevcuttur (Gillespie vd., 2009; Yang vd., 2021). Bir çalışmada; düşük gelire sahip bireylerin, yüksek ve orta gelire sahip bireylere göre daha fazla duygusal ve fiziksel istismar yaşantıları olduğu tespit edilmiştir (Çağatay, 2014). Soylu (2022) araştırmasında Çocukluk Çağı Travmaları ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit etmemiştir. Geniş (2022), Çocukluk Çağı Travmaları toplam puan ile duygusal ihmal ve fiziksel ihmal boyutlarında 0-2.830 TL, 2.831-6.000 TL ve 6.001-12.000 TL aralığında aylık geliri olan katılımcıların puanı 12.000 TL ve üzerinde aylık geliri olan katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirlemiştir.

Geliri giderine denk olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik alt boyutu puanları, geliri giderinden fazla olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları en düşüktür. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin İzin Verici alt boyutu puanları geliri giderine denk olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Yapılan bazı araştırmalar neticesinde ailelerin yüksek ve orta gelirli olduklarında daha demokratik bir tutum benimsedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Güenalp, 2007; Aktaş, 2011). Geniş (2022) 0-2.830 TL ve 2.831-6.000 TL arasında aylık geliri olan katılımcıların anne ve baba tutumuna ait reddedicilik puanı 12.000 TL ve üzerinde aylık geliri olan katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu saptamıştır. 5 yaşında çocuğu olan annelerle yürütülen bir çalışmada, ailenin aylık gelir düzeyi arttıkça annelerin red düzeylerinde azalma olduğu, gelir düzeyi azaldıkça red düzeylerinde artış olduğu saptanmıştır (Erkan ve Toran, 2004). Tüm bu sonuçlar çalışmamızı destekler niteliktedir.

25 yaş ve altı katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, 26-30 ve 31-35 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde düşüktür. 31-35 yaş grubundaki katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu puanları, 25 yaş ve katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 25 yaş ve altı katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları 26-30 ve 31-35 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde düşüktür. 31-35 yaş grubundaki katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin

Fiziksel İhmal alt boyutu puanları 25 ve altı yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 41 yaş ve üzeri katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları 26-30 ve 31-35 yaş grubundakilere göre anlamlı düzeyde düşüktür. Ayrıca, 26-30 yaş grubundaki katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları 25 yaş ve altı katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Geniş (2022) araştırmasında, Çocukluk Çağı Travmaları toplam puan ile fiziksel taciz ve duygusal ihmal boyutlarında 51-65 yaş arasındaki katılımcıların puanı 18-30 yaş arasındaki katılımcıların puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirlemiştir. Norris ve diğerleri (2002) yaptıkları bir çalışmada yaşı ilerlemiş olanların çocukluk çağı travma puanlarının genç erişkinlere oranla düşük olduğunu bulmuşlardır. Baylan (2019) araştırmasında yaş değişkenine göre Çocukluk Çağı Travmaları arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır.

25 yaş ve altı katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeği, Demokratik alt boyutu puanları, 31-35 ve 41 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 25 yaş ve altı katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları, 26-30 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Geniş (2022) araştırmasında, yaş değişkenine göre ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır. Bulgularımızı destekler nitelikte olan bir çalışmada, ölçekte düşük skorlar alan ve davranış sorunları bulunan çocukların bu durumlarının annelerinin annelik yaşının erken olması sebebiyle değil, annelerin aile geçmişi ile ilgili olduğunu vurgulamıştır (Lopez Turley,2003). Bu durumun travma yaşantısı açısından 25 yaş ve altı olan katılımcıların ebeveynlerinin çocuk yetiştirmekle ilgili daha bilinçli olması dahilinde okul öncesi eğitim ve anne- çocuk ilişkisinin sağlıklı kurulabilmesi açısından kendilerinin daha demokratik bir yaklaşım içerisinde bulunmalarına etki edebileceği düşünülmektedir. Cinsel istismar ise daha çok dönemsel olup, herhangi bir ekonomik koşul, coğrafya veya kültüre bağımlı olmamaktadır. Çevresel koşulların kötüleşmesi ile dış dünyaya olan güvenin azalması doğrultusunda artan yaş dönemlerinde aşırı koruyucu tutum ortaya çıkabilmektedir.

Üniversite ve üzeri mezun olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları lise mezunu katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Üniversite ve üzeri mezun olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. Ay (2013), Korkmaz (2019) ve Soylu (2022) eğitim seviyesine göre Çocukluk Çağı Travmalarının değişiklik

göstermediği sonucuna ulaşmışlardır. Bir araştırmada ise çocukluk çağı travma alt boyutu olan cinsel istismarın lise mezunu olan grupta ilkokul ve lisans mezunu olan gruplara göre daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir (Gezgin, 2019). Ayrıca birçok araştırmada eğitim düzeyi arttıkça, ebeveynlerin demokratik tutumlarının da arttığı görülmüştür (Yaprak, 2007; Kaya ve ark., 2012; Bronstein ve Zlotnik, 2008). Bir diğer araştırmada ise çocukluk çağı travmalarının görülme ihtimali düşük eğitim seviyeleriyle ilişkilendirilmiştir (Park ve ark., 2014). Bir başka çalışmada ise eğitim düzeyi ile çocukluk çağı travması bulunma durumu arasında negatif korelasyon olduğu bulunmuştur, eğitim düzeyi düştükçe travma deneyimi artmaktadır (Ahmed, 2007). Çocukluk çağında fiziksel ve cinsel istismar öyküsü olan yetişkin bireylerin eğitim seviyelerindeki düşüklük, bu istismarların sebep olduğu çeşitli psikiyatrik bozukluklar (anksiyete bozuklukları, duygudurum bozuklukları) ile açıklanmaktadır (Hovens vd., 2009; Sachs vd., 2017).

İlköğretim mezunu katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları, üniversite ve üzeri mezun olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Lise mezunu katılımcıların Ana Baba İlişki Ölçeğinin Çatışma alt boyutu puanları üniversite ve üzeri mezun olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Güngör (2014) eğitim seviyesi arttıkça ebeveyn tutumlarının da arttığını belirlemiştir. Şahin (2005), Eni (2017), Akçalı (2019), Karaman (2020) ve Geniş (2022) araştırmalarında, eğitim durumuna göre ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamışlardır. Eğitim düzeyindeki artışın ebeveyn tutumlarında olumlu yönde değişiklik sağladığı ve geleneksel tutumlardan etkilenme seviyelerinin düştüğü düşünülmektedir. Benzer mantıkla düşünecek olursak, eğitim düzeyindeki artışla beraber ana-babaların demokratik tutum sergileme olasılıklarının arttığını, katı disiplin ve aşırı korumacılık tutumlarında azalma olduğu söylenebilir. Çeşitli araştırmalarda, eğitim düzeyleri yüksek olan anababaların daha sık düzeyde demokratik tutum sergiledikleri belirtilmiştir. Ayrıca, eğitim seviyeleri yüksek olan anababaların yeni düşünce ve uygulamaları daha kolay kabul ettikleri ve çocuklarına iyi gelecek durumları tespit de nispeten istekli oldukları düşünülmektedir (Kaya vd., 2008; Bornstein ve Zlotnik, 2008). Tüm bu sonuçlar çalışmamızı destekler nitelikte olmaktadır.

Çalışanların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, Fiziksel İstismar ve Cinsel İstismar alt boyut çalışmayan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Bir

araştırmada, çalışmayan annelerin çalışan annelere göre daha otoriter ve aşırı koruyucu tutumları benimsedikleri görülmüştür (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Yapılan diğer bir araştırmada ise çalışan annelerin çalışmayanlara göre çocuklarına karşı daha fazla demokratik tutum sergiledikleri bulunmuştur (Bronstein ve Zlotnik, 2008). Geniş (2022) araştırmasında çalışanların Çocukluk Çağı Travma puanlarının çalışmayanlara göre yüksek olduğunu belirlemiştir.

Çalışmayanların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik ve Aşırı Koruyucu alt boyut puanları çalışan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışanların Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin Olumlu İlişki alt boyut puanları çalışmayan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Yılmaz (2016) çalışanların ebeveyn tutumlarının daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Ailello ve Lancaster (2007) ve Geniş (2022) araştırmasında, çalışma durumuna göre ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır. Bornstein ve Zlotnik (2008) ise, çalışan annelerin çalışmayan annelere kıyasla demokratik olma alt boyutlarının daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Çalışan anneler, çocuğunu ihmal ettiklerini düşündüklerinden izin verici, koruyucu ve daha hoşgörülü bir tutum belirlerler. (Şanlı, 2007; Yavuzer, 2001) Bazı araştırma sonuçlarına göre ise çalışmayan bireylerin puanı çalışan bireylerin puanından anlamlı düzeyde yüksektir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Gökkaya, 2020; Derman, Türen ve Buntürk, 2020).

Yapılan araştırmaları da göz önünde bulunduracak olursak çalışmıyor olmak annenin çocuğuna olması gerekenden fazlasıyla yönelmesi ve endişe duymasına neden olabileceği düşünülmekte ve bu sebeple aşırı koruyucu tutum sergileyebilmektedirler. Anne-çocuk iletişimde olumlu ilişkinin olmasını annelerin çalışması sonucu sosyokültürel düzeyin gelişmesi ile ilişkilendirilebilir.

Katılımcılarının çocuklarının cinsiyetine göre kız çocuk sahiplerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik, Aşırı Koruyucu alt boyut puanları erkek çocuk sahibi olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Erkek çocuk sahiplerinin Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ve Olumlu İlişki alt boyut puanları kız çocuk sahibi olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Cinsiyet durumuna göre otoriter, izin verici ve çatışma alt boyutlarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmamıştır.

Destekleyen bir çalışmada ebeveyn tutumları ile çocuk cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı bulgulanmıştır (Argun,1995). Ancak, bu bulgulardan farklı olarak; çocuk cinsiyetinin anababa-çocuk ilişkisini etkilediğini bulgulanmışlardır (Fincham vd.,1998). Aynı zamanda Freud'un teorisinde, çocuğun gelişimi için annenin önemine dair daha fazla vurgu vardır. Freud, anne-çocuk ilişkisinin prototip olduğunu bununla birlikte gelecekteki romantik ilişkinin temelini oluşturduğunu söyler (Miller, 1983; Hoffman, Paris, Hall ve Schell, 1988). Freud, psikoseksüel evrelerinden üçüncüsü olan fallik dönemi kritik olduğu yönünde vurgulanmıştır. Buna göre, erkek çocuklar annelerine, kız çocuklar ise babalarına aşık olurlar. Bu aşk hisleri, çocukta Oidipus Kompleksi olarak adlandırılan psikolojik karmaşaya neden olur. Dolayısıyla, erkek çocukları ile anneler arasında olumlu ilişkinin kız çocuğuna oranla daha yüksek olması Ödip Kompleksi ile açıklanabilmektedir.

5.2. Katılımcıların Korelasyon Analizlerine İlişkin Bulguların Yorumlanması

Demokratik alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında negatif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Otoriter alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Aşırı Koruyucu alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında negatif yönlü yüksek düzey bir ilişki bulunmaktadır. Çocuğun kişiliğinin temelleri büyük oranda ebeveynleriyle kurduğu etkileşim sonucunda gelişir (Çağdaş ve Şahin, 2006). Ebeveyn tutumları bu noktada büyük önem arz etmektedir. Çocuk aile ortamında, ebeveynlerin ilişkisini, diğer aile bireyleri ile olan ilişkileri ve çocuğa takındıkları tutum ve davranışları gözleyerek kendi tutum ve davranışlarını şekillendirir (Vakkas, 2016). Bundan dolayı ailelerin çocuğa davranış örüntüleri ve tutumları çocuk gelişimi açısından gereklidir. Aile, etkileşim becerilerinin ilk öğrenim merkezi, gelişimsel olarak birinci kaynak olmasının yanı sıra çatışma kaynağı, emosyonel rahatsızlık ve stres kaynağı da olabilir. Aile içi şiddetin bulunduğu bir ortamda yetişen çocuklar, şiddetin işlevsel olduğuna dair çarpık inanışlar geliştirebilirler. Şiddetin ailede disiplin amacıyla kullanımının gerekli olduğuna ilişkin inançlar oluşma olasılığı artabilir. Gelecekteki davranışlarının da bu inançlara göre şekillenme ihtimali yüksektir (Lök vd., 2016).

Alanyazın incelendiğinde çocukluk çağı travma yaşantıları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar aralarında farklılık göstermektedir.

Araştırmaların bir kısmı travma yaşantısına sebep olabilecek tutumları ele alırken, bir kısmı ise örselenme yaşantısı öncesinde önceliği inceleyen programları ele almaktadır (Kenny ve Prikhidko, 2021; Salloum vd., 2020).

Türkiye’de yürütölen bir araştırmada, ebeveyn tutumları ve davranışlarıyla ilgili çalışmalar derlenmiş ve tutumların çocuk ve ergenlere olan etkileri incelenmiştir. Anne-Baba davranış ve tutumlarında aşırı koruyuculuk, baskı, disiplin içeren tutumların çocuk ve gençler üzerine etkileri genel anlamda tutarlı olarak olumsuz, demokratik ve kabul edici tutumların etkisi ise tam tersi tutarlı olarak olumlu bulunmuştur (Sümer vd., 2010).

Ölkemizde yürütölen bir başka çalışmada ise 13-18 yaş arası değişen suça itilmiş 45 çocuk ve ailelerinin katılımıyla çocukluk çağı travmaları ve ebeveyn tutumlarını belirleyebilmek için görüşmeler yapılmıştır. Polikliniklerde adli değerlendirme nedeniyle bulunan çocuklardan; ailesinin yanında yaşayan çocukların fiziksel istismar puanının, babası ile kötü bir iletişimi olduğunu ifade eden çocukların cinsel istismar puanının, baba tarafından kayıtsız ve ilgisizliğe maruz kalanların duygusal istismar puanının, ve ikiden fazla kardeşe sahip olanların ve anne tarafından tutarsız ve dengesiz bir tutuma maruz kalmış olanların duygusal ihmal puanının anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görölmüştür. Çalışmada, babayla olumsuz iletişim, ilgisiz ebeveyn ve bakımveren tutumu, kalabalık aile ortamı ve okulundan ayrılmış olanların çocukluk çağı travmalarının yordayıcısı olduğu ifade edilmiştir (Gördeles Beşer vd., 2019).

Bulgular ilgili alanyazın ile karşılaştırıldığında, demokratik ebeveynlik stiline fiziksel, emosyonel istismar dahil olmak üzere çocuk ihmal ve istismarlarında koruyucu bir faktör olarak çalışmalarda yer edindiği ve bu şekilde yetişen çocukların travma yaşama olasılıklarının azaldığı ifade edilmektedir (Gördeles Beşer vd., 2019; Lo vd., 2019). Bu bağlamda çalışmamızın bulguları alanyazınla büyük oranda tutarlıdır.

Yapılan bir araştırmada; travma düzeyi ile otoriter ve izin verici tutum arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğu, travma düzeyi ile demokratik ve aşırı koruyucu tutum arasında ise negatif yönlü bir korelasyon olduğu bulunmuştur (Özgen, 2007). Kaya (2012), bireylerin ebeveynlerinden gözlemleyerek belirledikleri davranışlarının gelecek yaşamlarında oluşturdukları davranış kalıplarının ana temeli olduğunu belirtmektedir. Özgen (2017) ve Soylu (2022) çocukluk çağı travması ile Ebeveyn tutumlarının alt boyutları (demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici boyutları)

arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Fakat araştırmamızdan farklı olarak; bir araştırmada travma yaşantısı olan annelerin çocukluk çağı travmaları ile aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutum aralarında anlamlı düzeyde farklılık saptanmamıştır (Burakgazi, 2019). Demirbaş (2022) araştırmasında, ebeveyn tutumlarının çocukluk çağı travmaları ile anlamlı seviyede ilişkili olmadığını belirlemiştir. Bu bağlamda çalışmamızın bulguları alanyazınla büyük oranda tutarlıdır.

Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde; minimizasyon boyutu ile negatif yönlü orta; Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Fiziksel İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Fiziksel İhmal alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek; Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Cinsel İstismar alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey; Demokratik alt boyutu ile negatif yönlü yüksek düzeyde; Otoriter alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzeyde; Aşırı Koruyucu alt boyutu ile negatif yönlü yüksek düzey; İzin Verici alt boyutu ile negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Anne babaların çocukları ile sağlıklı iletişim kurmak amacıyla açık ve doğrudan mesajlar verebilmeleri, verilen mesajların etkili olabilmesi amacıyla iletişim kurma yöntemlerinden ve kurallarından bazılarını bilmeleri gerekmektedir. Bu kurallara baktığımızda; ebeveynin başta çocuğu kabul etmesi, kendini çocuğun yerine koyması ve çocuğa karşı dürüst olması gelmektedir (92).

Türkiye’de yürütülen bir çalışmanın bulgularına göre; Ebeveyn- Çocuk İlişkisi Ölçeği, Olumlu Ebeveyn-Çocuk İlişkisi alt boyutu ile Çocukluk Yaşantıları Ölçeği alt boyutları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin çocukluk yaşantılarında olumsuzluk arttıkça, olumlu ebeveyn çocuk ilişkisinin düştüğü görülmüştür. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği ikinci alt boyutu olan Çatışma alt boyutu ile Çocukluk Yaşantıları Ölçeği alt boyutları ile pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Ebeveynlerin çocukluk yaşantılarında olumsuzluk arttıkça, olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisinin de arttığı görülmüştür (Torun, 2021).

Yaman’ın (2020) yaptığı araştırmada anne-babaların kendi çocukluk yaşantıları ile ebeveynlik davranışları arasında ilişki olduğunu saptamıştır. Araştırma

sonucunda annelerin kendi ebeveynleriyle deneyimledikleri olumsuz yaşantı kalıplarını çocuklarına da uyguladıkları bulunmuştur.

5.3. Katılımcıların Regresyon Analizlerine İlişkin Bulguların Yorumlanması

Çocukluk Çağı Travmaları alt boyutlarından Fiziksel İhmal ve Duygusal (emosyonel) İhmal Çocuk Anababa İlişki Ölçeğini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinde meydana gelen değişimin %62,9'u model 1 ile açıklanabilmektedir. Model 2'de Fiziksel İhmal, Duygusal (emosyonel) İhmal, Demokratik ve Otoriter tutum Çocuk Anababa İlişki Ölçeğini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinde meydana gelen değişimin %76,3'ü model 2 ile açıklanabilmektedir. Minimizasyon, emosyonel istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, aşırı koruyucu ve izin verici alt boyutları ise Çocuk Anababa ilişkisini anlamlı düzeyde yordamamaktadır.

Çocukluk Çağı Travmaları alt boyutlarından Fiziksel İhmal ve Duygusal (emosyonel) İhmal, Çatışma alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çatışma alt boyutunda meydana gelen değişimin %49,3'ü Model 1 ile açıklanabilmektedir. Model 2'de, Demokratik, Otoriter ve İzin Verici Tutum Çatışma alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çatışma alt boyutunda meydana gelen değişimin %64,9'u model 2 ile açıklanabilmektedir. Minimizasyon, emosyonel istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, ihmal ve aşırı koruyuculuk alt boyutları ise Çatışma alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamamaktadır.

Çocukluk Çağı Travmaları alt boyutlarından minimizasyon, Fiziksel İhmal ve Cinsel İstismar Olumlu İlişki alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Olumlu İlişki alt boyutunda meydana gelen değişimin %40,0'ı model 1 ile açıklanabilmektedir. Model 2'de Fiziksel İhmal, Cinsel İstismar, Demokratik ve İzin Verici Tutum Olumlu İlişki alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Olumlu İlişki alt boyutunda meydana gelen değişimin %47,7'si model 2 ile açıklanabilmektedir. Emosyonel istismar, fiziksel istismar, emosyonel ihmal, otoriter ve aşırı koruyucu alt boyutları ise Olumlu İlişki alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamamaktadır.

Bir çalışmada, Shen (2009), 1924 üniversite öğrencisi ile birlikte yürüttüğü araştırmada, anne-baba arasındaki şiddetin ve çocuklara uygulanan fiziksel kötü

muamelelerin genç yetişkinlerin benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçları, çocukluk döneminde anne-baba arasındaki şiddet ve çocuğa yönelik fiziksel istismarın ve ihmalin, kişilerin uzun vadede ve yetişkinlikte düşük benlik saygısı geliştirmelerine yol açtığını ortaya koymuştur. Ayrıca, çocukluk döneminde bu tür durumlara maruz kalan katılımcıların, diğerlerine göre daha düşük benlik saygısı bildirdiği tespit edilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkılarak ebeveynlerin çocukluk çağında yaşadıkları örseleyici deneyimlerden olan ihmal travmalarını, çocuklarıyla olan ilişkilerine taşıdıkları ve yansıttıkları düşünülmektedir. Bireyin kendisini sevmesini ve beğenmesini simgeleyen benlik saygısının zayıf olması sonucunda depresyon, anksiyete bozuklukları, kötü aile ilişkileri ve sosyal ilişkiler, psikomatik rahatsızlıklar, öfke, eleştiriyi kaldıramama, kötü ilişkiler, stres gibi psikiyatrik sorunlar ortaya çıkar. Düşük benlik saygısı olan bireylerin özgüveni zayıf olmakla birlikte, yaratıcılıkları daha az ve daha otoriter bireylerdir (Kaner S. 2000). İzin verici ebeveynlik tutumu ise, ebeveynin çocukların istek ve ihtiyaçlarını görmezden geldiği bir yaklaşımdır. Bu tutumun sonucunda, çocukta güven duygusu gelişemez. İzin verici ebeveynlik tutumunda büyüyen çocukların iletişim yetenekleri, güven duyguları ve ait olma hisleri genellikle zayıftır (Ceylan, 2017). Bu sonuç, araştırmadan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir.

Ancak fiziksel, duygusal ve cinsel istismar deneyimi yaşamış ebeveynlerin bu travmaların etkilerini çocuklarına olumlu veya olumsuz yönde yansıtmadıkları düşünülmektedir. Sık rastlanan ve çoğunlukla yıllara yayılmış bir yaşantı olmasına rağmen cinsel istismar genellikle gizli tutulmaktadır. Aynı zamanda fiziksel cezalandırma ve emosyonel istismarla terbiye edildiği düşünülen çocuklar, sorunlarını çözmek amacıyla fiziksel kuvvete başvurma etkilili bir çözüm yolu olduğuna inanırlar. En sık gerçekleştiği düşünülen istismar, emosyonel istismar olmasına rağmen elde somut veriler bulunmadığı için en zor belirlenen istismar çeşididir. Bunun yanı sıra çocuk, yalnızca duygusal istismara maruz kalabileceği gibi, diğer istismar çeşitlerinin bir sonucu olarak da ortaya çıkabilmektedir.

Kayar, 2021 yılında yürüttüğü çalışmada ebeveyn ile çocuk arasındaki olumsuz etkileşimlerin çocukluk çağında karşılaşılan ihmal ve istismar gibi deneyimlerin yetişkinlik döneminde açığa çıktığı ve olumsuz ilişkilere neden olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Çocuklar, ebeveynleri tarafından duygularının onaylanması ve ifade edilmesi, belirli zamanlarda hangi duyguların beklendiğinin öğretilmesi gibi

durumlara ihtiyaç duymaktadır. Ancak bu durumların gerçekleşmediği aile ortamında çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmaması ve duygusal gelişiminde güçlük yaşaması olumsuz ebeveyn- çocuk ilişkisine neden olmaktadır. Bireylerin çocukluk çağında yaşadığı olumsuz deneyimlerin ebeveynlik döneminde görülen güçlüklerle ilişkili olabileceği görüşü desteklenmektedir. Doğan ve Yavuz (2020), tarafından bireylerin olumlu çocukluk deneyimleri, mutlulukları ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, olumlu çocukluk yaşantıları deneyimleyen kişi erişkinlik çağında ve çocuk yetiştirme evresinde psikolojik sağlamlık ve mutluluk düzeyini olumlu etkilediğini belirtilmiştir. Ayrıca çocukların yalnızca olumsuz yaşantıları minimal düzeyde deneyimlemeleri yeterli değildir. Bununla birlikte bireylerin olumlu deneyimleri de yeterli düzeyde deneyimlemelidir. Morrison (2006), araştırmasında anne babaların çocuklarına bütün davranışlarıyla model olduklarını belirtmekle birlikte sözel yönergelerden çok davranışlarla model olmanın gerekliliği üzerinde durmuştur. Önalın (2016), araştırmasında baba ile çocuk ilişkisinde babanın problem çözme becerilerinin çocukta da benzer şekilde görüldüğü saptanmıştır. Bir başka çalışmada ise Uzun (2016), baba- çocuk ilişkisinde babaların çocuklarıyla kurduğu olumlu iletişimin hem babanın kendini yeterli hissetmesini hem de çocukların daha mutlu olmasını sağladığı görülmektedir. Deniz (2020) araştırmasında ebeveynlerin çocukluk yaşantıları ve ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır

Gördeles ve ark. (2019) araştırmalarında, ebeveyn tutumunun çocukluk çağı travmalarının yordayıcısı olduğu belirtilmiştir.

6. SONUÇLAR

Bu araştırmada ebeveynlerin çocukluk çağı travmalarının, ebeveyn tutumları ve ebeveyn-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma neticesinde elde edilen sonuçlar bu bölümde yer almaktadır.

Aile yapılarını çekirdek aile olarak tanımlayan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, Fiziksel İstismar ve Cinsel İstismar alt boyutu puanları aile yapılarını geniş aile olarak tanımlayan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, 5 kişilik ve 6 kişi ve üzeri aileye sahip katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu puanları, 6 kişi ve üzeri aileye sahip katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu puanları, 5 kişilik aileye sahip katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. 4 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik alt boyutu puanları 3 kişilik aileleri olduğunu ifade edenlerden anlamlı düzeyde yüksektir. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları, 4 kişilik ve 5 kişilik aileye sahip katılımcılardan anlamlı düzeyde düşüktür. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin İzin Verici alt boyutu puanları en yüksektir. 3 kişilik aileleri olduğunu ifade eden katılımcıların Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin Olumlu İlişki alt boyutu puanları en yüksektir.

Tek çocuk sahibi katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları en yüksektir. Tek çocuk sahibi katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin

Fiziksel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. Tek çocuk sahibi katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İhmal alt boyutu puanları iki çocuk sahibi katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Tek çocuk sahibi katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu puanları, iki çocuk sahibi katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Tek çocuk sahibi katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. İki çocuk sahibi katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik alt boyutu puanları, tek çocuk sahibi katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. İki çocuk sahibi katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları en yüksektir. Tek çocuk sahibi katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin İzin Verici alt boyutu puanları en yüksektir. Tek çocuk sahibi katılımcıların Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin Olumlu İlişki alt boyutu puanları en yüksektir.

Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, geliri giderinden az olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu puanları, geliri giderine denk olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. Geliri giderine denk olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik alt boyutu puanları, geliri giderinden fazla olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları en düşüktür. Geliri giderinden fazla olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin İzin Verici alt boyutu puanları geliri giderine denk olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir.

25 yaş ve altı katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, 26-30 ve 31-35 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde düşüktür. 31-35 yaş grubundaki katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu puanları, 25 yaş ve katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 25 yaş ve altı katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları 26-30 ve 31-35 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde düşüktür. 31-35 yaş grubundaki katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İhmal alt boyutu puanları 25 ve altı yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı

düzeyde yüksektir. 41 yaş ve üzeri katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları 26-30 ve 31-35 yaş grubundakilere göre anlamlı düzeyde düşüktür. Ayrıca, 26-30 yaş grubundaki katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları 25 yaş ve altı katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 25 yaş ve altı katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeği, Demokratik alt boyutu puanları, 31-35 ve 41 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 25 yaş ve altı katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları, 26-30 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde düşüktür.

Üniversite ve üzeri mezun olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Fiziksel İstismar alt boyutu puanları lise mezunu katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Üniversite ve üzeri mezun olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Cinsel İstismar alt boyutu puanları en yüksektir. İlköğretim mezunu katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu alt boyutu puanları, üniversite ve üzeri mezun olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. Lise mezunu katılımcıların Ana Baba İlişki Ölçeğinin Çatışma alt boyutu puanları üniversite ve üzeri mezun olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Çalışanların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanları, Fiziksel İstismar ve Cinsel İstismar alt boyut çalışmayan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışmayanların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik ve Aşırı Koruyucu alt boyut puanları çalışan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışanların Çocuk Anababa İlişki Ölçeğinin Olumlu İlişki alt boyut puanları çalışmayan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Kız çocuk sahiplerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Demokratik, Aşırı Koruyucu alt boyut puanları erkek çocuk sahibi olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Erkek çocuk sahiplerinin Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ve Olumlu İlişki alt boyut puanları kız çocuk sahibi olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

4 yaşında çocuğu olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Fiziksel Demokratik alt boyut puanları 6 yaşında çocuğu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir. 4 yaşında çocuğu olan katılımcıların Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Aşırı

Koruyucu alt boyut puanları 6 yaşında çocuğu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile Demokratik alt boyutu arasında negatif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile Otoriter alt boyutu arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile Aşırı Koruyucu alt boyutu arasında negatif yönlü yüksek düzey bir ilişki bulunmaktadır. Çocuk Anababa İlişki Ölçeği ile İzin Verici alt boyutu arasında negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Demokratik alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında negatif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Otoriter alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Aşırı Koruyucu alt boyutu ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasında negatif yönlü yüksek düzey bir ilişki bulunmaktadır.

Çocukluk Çağı Travmaları, Çocuk Anababa İlişisini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çocukluk Çağı Travmaları boyutlarından Fiziksel İhmal ve Duygusal (emosyonel) İhmal Çocuk Anababa ilişkisi anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ebeveyn Tutumu alt boyutlarından Demokratik ve Otoriter tutum Çocuk Anababa İlişisini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ebeveyn Tutumu alt boyutlarından Demokratik ve Otoriter tutum ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek puanı Çocuk Anababa İlişisini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Çocukluk Çağı Travmaları, Çatışma alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çocukluk Çağı Travmaları boyutlarından Fiziksel İhmal ve Duygusal (emosyonel) İhmal, Çatışma alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ebeveyn Tutumu alt boyutlarından Demokratik, Otoriter ve İzin Verici tutum Çocuk Anababa İlişisini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Çocukluk Çağı Travmaları, Olumlu İlişki alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çocukluk Çağı Travmaları boyutlarından Fiziksel İhmal ve Cinsel İstismar, Olumlu İlişki alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ebeveyn Tutumu alt boyutlarından Demokratik ve Otoriter tutum Çocuk Anababa İlişisini anlamlı

düzeyde yordamaktadır. Ebeveyn Tutumu alt boyutlarından Demokratik ve İzin Verici tutum Olumlu İlişki alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır.

7. ÖNERİLER

Bu bölümde elde edilen verilerden yola çıkarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

Ailelere çocukların sağlıklı gelişimini desteklemek için travmaların etkileri ve önemi hakkında bilgilendirme yapılmalıdır. Bu bilgilendirme, çekirdek aile yapısını tercih eden ailelerin çocuklarının da travmalara maruz kalabileceğini ve bunun üzerinde durulması gerektiğini vurgulamalıdır.

Çocukluk çağındaki travmalara odaklanan eğitim programları ve destek grupları düzenlenmelidir. Bu programlar, çekirdek aile yapısına sahip ailelerin travma sonuçlarına karşı farkındalıklarını artıracak ve etkili bir şekilde müdahale etmelerini sağlayacaktır. Özellikle, 3 kişilik aileye sahip katılımcılar bu hizmetlere erişebilmeli ve geçmiş travmaların etkilerini işlemek ve aile içi ilişkileri güçlendirmek için destek alabilmelidir.

Ebeveynlerin bilinçli bir şekilde ebeveynlik becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak ebeveynlik programları sunulmalıdır.

Profesyonel danışmanlık ve terapi hizmetleri sunulmalıdır. Travmalara maruz kalan aileler, geçmiş deneyimlerin etkileriyle başa çıkmak ve aile ilişkilerini güçlendirmek için destek alabilirler.

Eğitim kurumları, çocukların güvenli bir ortamda büyümelerini sağlamak için çocuk istismarı ve travma konusunda eğitilmiş personel istihdam etmelidir. Bu personeller sayesinde, çocukların ihtiyaçlarını anlayacak ve gerektiğinde uygun müdahaleleri yapılabilecektir.

3 kişilik aileye sahip katılımcılar için çocukluk çağı travmalarının etkileri ve önemi konusunda bilgilendirme ve farkındalık sağlanmalıdır. Bu aileler, çocuklarının travmalara daha yüksek düzeyde maruz kalabileceğine dikkat etmeli ve bu konuda duyarlı olmalıdır.

Aile içi iletişim ve ilişkileri güçlendirmek için aile terapisi veya danışmanlık hizmetleri önerilebilir. Bu hizmetler, aile üyelerinin birbirleriyle sağlıklı bir şekilde iletişim kurmalarını ve destekleyici bir aile ortamı oluşturmalarını teşvik edebilir.

Ailelerin çocukluk çağı travmaları konusunda bilgilendirilmesi önemlidir. Aileler çocuklarının fiziksel istismar ve cinsel istismara maruz kalabileceğine dikkat etmeli ve bu konuda duyarlı olmalıdır. Ebeveynler, çocuklarının güvenliğini koruma konusunda bilinçli olmalı ve gerektiğinde yardım ve destek kaynaklarına başvurmalıdır.

Geliri giderinden fazla olan katılımcıların çocukluk çağı travmaları ve ebeveynlik tutumları açısından farklı bir profil sergilediği ve geliri giderinden az olan katılımcılarla karşılaştırıldığında belirli farklılıklar olduğu görülmektedir. Aileler, yüksek gelir seviyesine sahip olmalarına rağmen çocuklarının fiziksel istismara maruz kalabileceği gerçeğiyle yüzleşmelidir.

Tüm ailelere, çocuk istismarı konusunda bilgilendirme ve farkındalık sağlamak önemlidir. Gelir seviyesi her ne olursa olsun, ailelerin çocuklarının güvenliğini koruma konusunda bilinçli olmaları ve gerektiğinde yardım ve destek kaynaklarına başvurmaları önemlidir.

Tüm katılımcılara, çocuk istismarı konusunda bilinçlendirme ve önleme konularında eğitim ve destek sağlanması önemlidir. Farklı eğitim seviyelerinden katılımcıların bir araya gelerek deneyimlerini paylaşabilecekleri destek grupları veya seminerler gibi platformlar oluşturulabilir.

Çalışan katılımcılar, çocukluk çağı travmaları ve istismar konusunda daha yüksek puanlar elde etmektedir. Bu durum, çalışanların çocuklarının yaşadığı travmalara daha fazla maruz kalabileceğini veya daha fazla farkındalığa sahip olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, çalışanlar için çocuk istismarı ve travma konularında eğitim ve destek sağlanmalıdır.

Erkek çocuk sahipleri ve kız çocuk sahipleri arasında çocukluk çağı travmaları, istismar, ebeveynlik tutumu ve anababa ilişkisi konularında farklılıklar olduğu görülmektedir. Erkek çocuk sahiplerine, çocuklarının güvenliği ve refahı konusunda özel bir dikkat ve destek sağlanmalıdır.

Kız çocuk sahipleri, ebeveynlik tutumu konusunda daha fazla demokratik ve aşırı koruyucu yaklaşımlar sergilemektedir. Bu durum, kız çocuk sahiplerinin

çocuklarıyla daha esnek bir iletişim kurduklarını ve aşırı koruma sağladıklarını göstermektedir. Kız çocuk sahiplerine, çocuklarının özgüvenini desteklemek ve kendi kararlarını verme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak için desteklenmeleri önerilmelidir.

Emosyonel istismar ve ihmalin, fiziksel ve cinsel istismara kıyasla daha sık maruz kalınan durumlar olduğu bilinmesine rağmen daha az rapor ediliyor olmasını ve tespitinin de daha güç yapıldığını bilmekteyiz (Saveanu ve Nemeroff, 2012). İlgili olayların tespitinin hem çocuğun hem de ebeveynin ulaşımının en rahat olduğu yerler olan okullarda yapılabileceği düşünülmüştür. Okulların Psikolojik Danışma ve Rehberlik servisinde görevli bulunan danışmanların bu konulara daha ilgili olması ve emosyonel ihmal ve istismara maruz kalan çocukları, bu ihmal ve istismar durumlarını uygulayan ebeveynlerin tespiti için çaba harcamaları gerektiği düşünülmektedir.

Anne babalara düzenli olarak seminer şeklinde eğitimler verilmesinin, kendilerinin çocukluk dönemlerinde deneyimledikleri ihmal ve istismar yaşantılarını, çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkilerinin azaltılması veya yok edilmesi için gerekli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ağırman, A., & Maner, F.** (2010). Eating disorders and emotional neglect: a case report. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 23(2), 121.
- Ahmed, A.** (2007). Post-traumatic stress disorder, resilience and vulnerability. *Advances in Psychiatric Treatment*, 13(5), 369-375
- Aiello, R., & Lancaster, S.** (2007). Influence of adolescent maternal characteristics on infant development. *Infant Mental Health Journal*, 28(5), 496–516.
- Akbaş, E.N.** (2022). *Narsistik Kişilik Özelliği ve Sosyal Anksiyete Arasındakiilişkide Çocukluk Çağı Travma Düzeyleri ve Anne Baba Tutumlarının Aracı Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Akçalı, A. H.** (2019). *Ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumları ile yalnızlık düzeyinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akgün A., Gönen S. & Aydın M.** (2007). İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20): 283-299.
- Akgün, E., & Yeşilyaprak, B.** (2010). Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler EnstitüsüDergisi*, 13(24), 44-53.
- Aktaş, S.** (2011). *9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.
- Alpaslan, A. H.** (2014). Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 5(2):194-201

- Alpay, H. E., Aydın, A., & Bellur, Z.** (2017). Çocukluk Çağı Travmalarının Depresyon ve Travma Sonrası Stres Belirtileri ile İlişkisinde Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracı Rolü. *Klinik Psikiyatri*, 20:218-226
- Amerikan Psikiyatri Birliği (APA).** (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı (DSM-5)*. Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı. Çeviri editörü: Köroğlu E. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (APA).** (2014). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El kitabı*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Arıcı A.F.** (2016). Erken Çocukluk Dil Gelişiminde Ailenin Rolü, *Türkiye Eğitim Dergisi*, 1(1), 66-78.
- Aslan, N., & Cansever, B. A.** (2007). Okuldaki Sosyal Etkinliklere Katılımda Ebeveyn Çocuk Etkileşimi Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(1): 113-130.
- Ay, N. D.** (2013). *Çocukluk Çağı Travmasının Şizofreni Kliniği İle İlişkisi*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M.** (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11.
- Bakım, B., Karamustafaloğlu, O., Akpınar, A., Tankaya, O., Özçelik, B., Ceylan, C. Y., Yavuz, G. Y., Bozkurt, S., Alpak, G., & Gönenli, S.** (2011). Panik Bozukluk Hastalarında Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Cinsel İşlev Üzerine Etkileri. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24:182-188.
- Bandelow, B., Krause, J., Wedekind, D., Broocks, A., Hajak, G., & Rüther, E.** (2005). Early traumatic life events, parental attitudes, family history, and birth risk factors in patients with borderline personality disorder and healthy controls. *Psychiatry Research*, 134(2), 169-179.
- Barber, B. K., Maughan, S. L., & Olsen, J. A.** (2005). Patterns of parenting across adolescence. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 108, 5-16.
- Baumrind, D.** (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75(1), 43-88.
- Baumrind, D.** (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1), 1-103.

- Baumrind, D.** (1973). Will a day care center be a child development center?. *Young Children*, 28(3), 154-169.
- Baumrind, D., & Black, A. E.** (1967). Socialization practices associated with dimensions of competence in preschool boys and girls. *Child Development*, 38(2), 291-327.
- Baykan, N.** (2014). *Anne-Baba Tutumları ile İnternet Bağımlılık Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sultanbeyli İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Edebiyat Fakültesi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Baylan, N.** (2019). *Çocukluk çağı travmalarının somatizasyon ile ilişkisinde aleksitiminin aracı rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Beitchman, J. H., Zucker, K. J., DaCosta, G. A., & Akman, D.** (1995). A review of the short term effects of child sexual abuse. *Child Abuse: Short-and long-term effects*, 4, 181.
- Beşer, N. G., Arabacı, L. B., Uzunoğlu, G., Bilaç, Ö., & Ozan, E.** (2019). Suça itilmiş ergenlerde ebeveyn tutumu ve çocukluk çağı travmalarının belirlenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 219-227.
- Beyazıt, U.** (2017). *Çocuk İhmalinin Önlenmesine Yönelik Anne Eğitim Programının Etkililiği*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bierer, L. M., Yehuda, R., Schmeidler, J., Mitropoulou, V., New, A. S., Silverman, J. M., & Siever, L. J.** (2003). Abuse and neglect in childhood: relationship to personality disorder diagnoses. *CNS spectrums*, 8(10), 737-754.
- Bilgen, FG., Karasu, F.** (2015). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (7): 13.
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N. B., Atik, B., & San, P.** (1991). Türkiye'nin 16 ilinde 4- 12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi. *Aile ve Toplum*, 1(1), 1-14.
- Bilir, Ş., ve ark.** (1991). Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1).
- Bishop, M., Rosenstein, D., Bakelaar, S., & Seedat, S.** (2014). An analysis of early developmental trauma in social anxiety disorder and posttraumatic stress disorder. *Annals of General Psychiatry*, 13(1), 1-14.

- Borges, G., ve ark.** (2010). Twelve-month prevalence of and risk factors for suicide attempts in the World Health Organization World Mental Health Surveys. *The Journal of clinical psychiatry*, 71(12): 21777.
- Bretherton, I.** (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28(5), 759-775.
- Bronstein, M.H., & Zlotnik, D.** (2008). *Parenting Styles and Their Effects: Infant and Early Childhood Development*, 496-509, Oxford:Elsevier.
- Bronstein, M.H., & Zlotnik, D.** (2008). Parenting styles and their effects. M. M. Haith ve J.B.Benson (Ed.), *Infant and Early Childhood Development* ,496-509. Elsevier Inc.
- Bruce, L. C., Heimberg, R. G., Blanco, C., Schneier, F. R., & Liebowitz, M. R.** (2012). Childhood maltreatment and social anxiety disorder: Implications for symptom severity and response to pharmacotherapy: Childhood Maltreatment in SAD. *Depression and Anxiety*, 29(2), 132-139.
- Bulut, I.** (1996). Genç Anne ve Çocuk İstismarı. Ankara.
- Cabrera, N., Catherine S. Tamis-LeMonda, Robert, H., Hofferth, S, & Lamb, M.E.** (2000). Fatherhood İn The Twenty-First Century. *Child Development*, 71(1), 127-136.
- Ceylan, Ö.** (2017). *Anne Baba Tutumları İle Çocuğun Sosyalleşme Süreci Arasındaki İlişki: Okul Öncesi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chao, R. K.** (1994). Beyond parental control and authoritarian parenting style: Understanding Chinese parenting through the cultural notion of training. *Child Development*, 65(4), 1111- 1119.
- Chen, C., & Qin, J.** (2020). Childhood physical maltreatment and aggression among chinese young adults: The roles of resilience and self-esteem. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 29(9), 1072–1091.
- Cummings, E.M., Braungart-Rieker, J.M., & Rocher, S.** (2003). Emotion and Personality Development in Childhood. *Handbook of Psychology*, 211-239.
- Çağatay, S. E.** (2014). *Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantı Düzeyi ile Bağlanma Stilleri ve Savunma Mekanizmaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.

- Çakır, S. G., & Aydın, G.** (2006). Parental attitudes and ego identity status of Turkish Adolescents. *Family Therapy*, 33(3), 157-169.
- Çakır, S.G.** (2001). *Ergenlerde Kimlik Statüsünün Anne-Baba Tutumu, Aile Tipi ve Anne- Babanın Eğitim Düzeyi İle İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çebi, S.** (2020). *Ergenlerde Ebeveyn Tutumlarına Göre Bilinçli Farkındalık, Öz-Anlayış ve Bağlanma Stillerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kıbrıs.
- Çetin, S.** (2019). *6-17 Yaş Arasındaki Normal Gelişim Gösteren ve Özel Gereksinimli Çocukların Çocuk Anababa İlişkilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Çetinkaya, S.** (2019). *Algılanan Anne Baba Tutumlarının Ergenlerde Akıllı Telefon Bağımlılığı İle İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftçi, Y.** (2018). *Anne-Baba Tutumlarının 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerisi ile Olan İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Daniel, E., Madigan, S., & Jenkins J.** (2015). Paternal And Maternal Warmth Mativates Preschoolers Development Of Prosociality. *Journal Of Family Psychology*. 30(1), 114-124.
- Darling, N., & Steinberg, L.** (1993). Parenting Style as Context: An Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- De Bellis, M. D., & Zisk, A.** (2014). The biological effects of childhood trauma. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*, 23(2), 185-222.
- Decarlo, L.T.** (1997). On the Meaning and Use of Kurtosis. *Psychological Methods*, 2, 292-307.
- Demirbaş, R.** (2022). *Opioid Kullanım Bozukluğu Olanlarda Bağımlılık Profilinin Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Algılanan Ebeveyn Tutumu ve Çocukluk Çağı Travmaları İle İlişkisi*. Tıpta Uzmanlık Tezi, T.C. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- Deniz B.** (2020). *Ebeveynlerin çocukluk yaşantılarının aile uyumu, evlilik yaşamı ve çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

- Dereli, E., & Dereli, B. M.** (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordamasın. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258.
- Derman, M. T., Türen, Ş., & Buntürk, T.** (2020). Okul öncesi çocukların empati bölümleri ile annelerinin ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 336-368.
- Deveci, E., & Açık, Y.** (2003). *Çocuk İstismarı Nedenlerinin İncelenmesi*. Fırat Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, 12: 396.
- Doğan, Y.** (2016). *Dinleme eğitimi* (4. Baskı). Pegem Akademi, Ankara.
- Dönmezer, İ.** (2001). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Ebil, S.** (2022). *60-72 Aylık Çocukların Olumlu Sosyal Davranışlarının Yordayıcıları Olarak Mizaç ve Ebeveyn Çocuk İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Egeland, B.** (1997). Development and the fragmented self: longitudinal study of dissociative symptomatology in a nonclinical sample. *Dev Psychopathol*, 9(4):855-79.
- Ekinci, S., & Kandemir, H.** (2015). Childhood trauma in the lives of substance-dependent patients: The relationship between depression, anxiety and self-esteem. *Nordic Journal of Psychiatry*, 69(4), 249-253.
- Eni, B.** (2017). *Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı ve algıladıkları ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erbil N., Divan Z., & Önder P.** (2006). Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi, *Aile ve Toplum Dergisi*, 10(3): 7-15.
- Erginer, F.** (2007). *Ankara İli İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğrencilerin Aileleri Tarafından İstismarı ve İhmaline İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erözkan, A.** (2012). Examination of Relationship between Anxiety Sensitivity and Parenting Styles in Adolescents. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(1), 52-57.
- Eskin, M., Kaynak-Demir, H., & Demir, S.** (2005). Same-sex sexual orientation, childhood sexual abuse, and suicidal behavior in university students in Turkey. *Archives of sexual behavior*, 34(2), 185-195.

- Evliçoğlu, A.** (2007). Empati Sosyal Gelişimi Kolaylaştırır Mı? *Bebeğim ve Biz Dergisi*, 7, (19).
- Fernandes, C., Fernandes, M. S., Santos, A. J., Antunes, M., Monteiro, L., Vaughn, B. E., & Verissimo, M.** (2021). Early attachment to mothers and fathers: Contributions to Preschoolers Emotional Regulation. *Frontiers In Psychology*, 12, 660-866
- Feshbach, N.D.** (1987). *Parental empathy and child adjusment/maladjustment*. In N. Eisenberg & J.Strayer (Eds.), *Empathy and its development*. Cambridge: Cambridge University Press. Pp. 271-292
- Fine, M. A., Moreland, J. R., & Schwebel, A. I.** (1983). Long-term effects of divorce on parent–child relationships. *Developmental Psychology*, 19(5), 703.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W.** (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Geçtan, E.** (2019). *İnsan Olmak*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Gençtan, E.** (2004). *Psikanaliz ve Sonrası*. 10.baskı, Metis Yayınları, İstanbul.
- Geniş, M.B.** (2022). *Sınır Kişilik Özellikleri İle Ebeveyn Tutumları Çocukluk Çağı Travmaları ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Gerhardt, S.** (2004). *Why Love Matters: How Affection Shapes a Baby's Brain*. Routledge/Taylor & Francis Group.
- Gezgin, S.** (2019). *Cezaevinde Çocukları İle Birlikte Bulunan Annelerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları, Kapsayıcılık İşlevleri ve Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişim Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gillespie, C. F., Bradley, B., Mercer, K., Smith, A. K., Conneely, K., Gapen, M., Weiss, T., Schwartz, A.C., Cubells, J.F., & Ressler, K. J.** (2009). Trauma exposure and stress-related disorders in inner city primary care patients. *General Hospital Psychiatry*, 31(6), 505–514.
- Gökkaya, A.** (2020). *Anne babaların enneagram bilgisi, ebeveyn tutumları ve affedicilik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gördeles B.N., Baysan Arabacı, L., Uzunoğlu, G., Bilaç, Ö., & Ozan, E.** (2019). The determination of parent attitude and childhood trauma in adolescent pushed into crime. *Journal of Clinical Psychiatry*, 22(2), 219-227.

- Görücü, A., & Karakuş, N.** (2017). Anne tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının problem çözme becerilerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37, 316-326.
- Groeneveld, R.A., & Meeden, G.** (1984). Measuring Skewness and Kurtosis. *The Statistician*, 33, 391-399
- Güenalp, A.** (2007). *Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Güngör, H.** (2014). Okulöncesi Dönem Çocuklarının Televizyon İzleme Alışkanlıkları ve Anne Baba Tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 199-216.
- Güngör, H., & Buluş, M.** (2016). Ebeveyn Mükemmeliyetçiliğinin 5-6 Yaş Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Algılanan Kaygı Düzeyini Öngörmedeki Rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39): 147-159.
- Hamarts, E.** (2010). Lise Öğrencilerinin Utangaçlıklarının Algılanan Anne Baba Tutumları ve Problem Çözme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Aile ve Toplum: Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 6(22): 73-82.
- Hattwick, L. A.** (1937). Sex differences in behavior of nursery school children. *Child Development*, 8, 343-355.
- Health, U.D., & Services, H.** (2019). *US Department of Agriculture. 2015–2020 dietary guidelines for Americans*. December.
- Hoeve, M., Dubas J. S., Eichelsheim V. I., Van der Laan, P. H., Smeenk, W., & Gerris, J. R.** (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37(6), 749-75.
- Holden, G. W., & Edwards, L. A.** (1989). Parental attitudes toward child rearing: Instruments, issues, and implications. *Psychological Bulletin*, 106(1), 29-58.
- Hopkins, K.D., & Weeks, D.L.** (1990). Tests for Normality and Measures of Skewness and Kurtosis: Their Place in Research Reporting. *Educational and Psychological Measurement*, 50, 717-729.
- Horton, C.B., & Cruise, T.K.** (2001). *Child Abuse and Neglect*. New York: The Guilford Press.
- Hovens, J.G.F.M., Wiersma, J.E., Giltay, E.J., Van Oppen, P., Spinhoven, P., Penninx, B.W.J.H., & Zitman, F.G.** (2009). Childhood life events and

- childhood trauma in adult patients with depressive, anxiety and comorbid disorders vs. controls. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 122(1), 66- 74.
- Höl, Ş.** (2017). Annelerin Çocuklarına Yönelik İletişim Becerilerinin 5-6 Yaş Grubu Çocuklarının İletişim Becerileri Üzerindeki Yordayıcı Etkisi, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*. IV-XIII.
- İbiloğlu, A.O. ve ark.** (2018). Çocukluk çağı cinsel istismar ve ensest olgularına çok yönlü bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(1): 84-98.
- İnaltekin, T.** (2022). *Annelerde Ebeveynlik Rolüne İlişkin Kendilik Algısı ve Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Jacobson, A., & Richardson, B.** (1987). Assault experiences of 100 psychiatric inpatients: evidence of the need for routine inquiry. *The American Journal of Psychiatry*.
- Jain, A. M.** (1999). Emergency department evaluation of child abuse. *Emergency Medicine Clinics of North America*, 17(3), 475-593.
- Ji, H., & Lü, W.** (2021). Childhood abuse and social anxiety symptoms among young adults: Moderating role of respiratory sinus arrhythmia suppression to social stress. *Child Abuse & Neglect*, 117, 105-118.
- Kağıtçıbaşı, Ç.** (2007). *Family, self and human development across cultures: Theory and applications* (genişletilmiş 2. baskı). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z.** (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. Evrim Yayınevi, İstanbul.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z.** (2017). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. 2.Baskı, Evrim Yayınevi, İstanbul.
- Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, S.A.** (2014). Çocuk İstismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47: 140-151.
- Karabulut, D.E., & Şendil, G.** (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (21): 15-25.
- Karagüven, M. H. Ü.** (2015). Empati ve Sosyal Zeka. *International Journal Of Social Science*, 34, 187-197.
- Karaman, E.** (2020). *10-18 Yaş Grubu Çocukların Anne ve Babalarının Ebeveyn Tutumlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi (İstanbul Üç İlçe Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kassing, F., Lochman, J. E., & Glenn, A. L.** (2018). Autonomic functioning in reactive versus proactive aggression: The influential role of inconsistent parenting. *Aggressive Behavior*, 44(5), 524-536.
- Kaya, A., Bozaslan, H., & Genç, G.** (2012). Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine ve Akademik Başarılarına Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kaya, G.** (2020). *Okul Öncesi Çocuğa Sahip Annelerin Ebeveyn Tutumları İle Çocukların Ayrılık Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keçeli, S.** (2023). *Williams Sendromu Tanısı Almış 36-72 Aylık Çocukların Ebeveynlerinin Kabul-Ret Düzeyleri İle Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keenan, T., & Evans, S.** (2009). *An Introduction to Child Development*. Sage Publications.
- Kenny, M. C., & Prikhidko, A.** (2021). Mothers Attitudes Toward Child Sexual Abuse Prevention in Schools: A Preliminary Examination. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 1-10.
- Keski, Y., & Aykaç, M.** (2014). İletişim Engellerinin Aile İçi İletişime Etkisini İncelemede Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanımına İlişkin Katılımcı Görüşleri. 18 (3).
- Khaleque, A., & Rohner, R. P.** (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64, 54-64.
- Kıcaali- İftar, G.** (2005). How Do Turkish Mothers Discipline Children? An Analysis from A Behavioral Perspective. *Child: Care, Health & Development*, 31, 193- 201.
- Kılıç, Ş, vd.** (2017). Anne – Babaların Çocukların Duyguları Hakkındaki İnanışları Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(2).

- Kılıçkaya, S., Uçar, N., & Denizci Nazlıgöl, M.** (2021). A Systematic Review of the Association between Parenting Styles and Narcissism in Young Adults: From Baumrind's Perspective. *Psychological Report*.
- Kıvrak, Y., Gey, N., Kıvrak, H. A., Kokaçya, M. H., Çöpoğlu, Ü. S., & Arı, M.** (2015). Kadına yönelik eş şiddeti, çocukluk travmaları, depresyon ve yaşam kalitesi: Toplum temelli çalışma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(5):314-322
- Kim, J. H.** (2019). Multicollinearity and misleading statistical results. *Korean Journal of Anesthesiology*, 72(6), 558-569.
- Kim, J. S., Jin, M. J., Jung, W., Hahn, S. W., & Lee, S. H.** (2017). Rumination as a mediator between childhood trauma and adulthood depression/anxiety in non clinical participants. *Frontiers in psychology*, 8, 1597.
- Koc, F., Oral, R., & Butteris, R.** (2014). Missed cases of multiple forms of child abuse and neglect. *The International Journal of Psychiatry in Medicine*, 47(2), 131-139.
- Koç, Ö., Özkan, H., & Bekmezci, H.** (2016). Annelik Rolü ve Ebeveynlik Davranışı Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 6(2), 143-150.
- Kohut, H.** (2013). *Kendiliğin Yeniden Yapılanması* (M. Atakay, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Korkmaz, E.** (2019). *Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ve Affetmenin Kişilerin Savunma Mekanizmalarıyla İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kostak, A. M., & Vatansever, C.** (2015). Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Çocuk İstismarı ve İhmali İle İlgili Görüş ve Düşünceleri. *HSP*, 2(1):1-11.
- Koyuncu Ş.M.** (2021). *Olumlu ebeveynlik programının çocukların davranış problemlerine, ebeveynlerin disiplin yöntemlerine ve ebeveyn-cocuk ilişkisine etkisi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kömürcü, B.** (2014). *Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Ebeveynlik Biçimleri ve Psikolojik Belirtiler İle Psikolojik Dışlanmanın Tehdit Ettiği İhtiyaçlar*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara:
- Köşger, F., Ersoy, E.** (2016). Empati: Tanımı ve Önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38(2), 9-17.

- Kulaksızoğlu, A.** (2001). *Ergenlik psikolojisi*. Remzi Kitabevi, Ankara.
- Kutlubay, S.** (2022). *Prematür Ejakülasyon ve/veya Erektile Disfonksiyonu Olanlarda Çocukluk Çağı Travmalarının ve Cinsel Benlik Şemalarının Rolünün, Çocukluk Çağı Travmaları ve Cinsel Benlik Şemaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Tıpta Uzmanlık Tezi, T.C. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Dışkapı Yıldırım Beyazıt Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Kliniği, Ankara.
- Küçük, B.** (2018). 7.-8. Sınıf Özel Okul Öğrencilerinin Sınav Kaygısı ile Ana-Baba Tutumları ve Mükemmeliyetçi Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Lapsekili U.S.** (2020). Helikopter Ebeveynlerin Çocuklarının Benlik Algısı Durumlarının Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 71.
- Lewis, C., & Lamb, M. E.** (2003). Fathers' Influences On Children's Development: The Evidence From Two-Parent Families. *European Journal of Psychology of Education*. 18: 211-228.
- Lo, C. K., Chan, K. L., & Ip, P.** (2019). Insecure adult attachment and child maltreatment: A meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 20(5), 706-719.
- Low, S., Snyder, J., & Shortt, J. W.** (2012). The Drift toward Problem Behavior during the Transition to Adolescence: The Contributions of Youth Disclosure, Parenting, and Older Siblings. *Journal of Research on Adolescence: The Official Journal of the Society for Research on Adolescence*, 22(1), 65-79.
- LÖK N, BAŞOĞLU C, ÖNCEL S.** (2016). Aile içi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Psikososyal Desteğin Önemi. *Psikiyatri Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 8(2), s.: 155-161
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A.** (1983). *Socialization in the context of the family: Parent child interaction*. İçinde P. H. Mussen, & E. M. Hetherington (Ed.), Hand book of child psychology: Socialization, personality, and social development (ss. 1-101). New York : Wiley.
- Maraşlıoğlu, A.** (2022). *Ebeveyn Çocuk İlişkisi ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumu İle Ebeveynlerin Yetersizlik Duygusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

- Martin, J., Bureau, J. F., Yurkowski, K., Fournier, T. R., Lafontaine, M. F., & Cloutier, P.** (2016). Family-based risk factors for non-suicidal self-injury: Considering influences of maltreatment, adverse family-life experiences, and parent–child relational risk. *Journal of Adolescence*, 49, 170-180.
- McCoy, M. L., & Keen, S. M.** (2013). *Child abuse and neglect*, 2th ed., Psychology Press, New York, p:19-29.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı).** (2013). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. Aile ve Çocuk. Ankara.
- Moors, J.J.A.** (1986). The Meaning of Kurtosis: Darlington Reexamined. *The American Statistician*, 40, 283-284.
- Morrison GS.** (2006). *Fundamentals of Early Childhood Education*. Pearson Prentice Hall, Fourth Edition, 398 p., New Jersey.
- Naivar, C. K., Gurleyik, D., & Psouni, E.** (2020). The Role of Physical Activity on Parental Rejection and Body Image Perceptions. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(7), 217
- Norris, F.H., Kaniasty, K., Conrad, M., Inman, G.L., & Murphy, A.D.** (2002). Placing age differences in cultural context: a comparison of the effects of age on PTSD after disasters in the United States, Mexico, and Poland. *Journal of Clinical Geropsychology*, 8(1), 153–1731.
- Ok, B., & Torun, N.** (2021). Yeni Normalin Erken Çocukluk Dönemi Üzerindeki Etkilerinin Ebeveyn Görüşleri Alınarak İncelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 35(2), 640-654.
- Otway, L. J., & Vignoles, V. L.** (2006). Narcissism and childhood recollections: A quantitative test of psychoanalytic predictions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(1), 104-116.
- Ozdemir, N., & Şahin, S. K.** (2020). The Impact of Childhood Traumatic Experiences on Self-Esteem and Interpersonal Relationships. *Psychiatry and Behavioral Sciences*, 10(4), 185-191.
- Önalın C.** (2016). *Fathering and fathers effect on early adolescents* (Yüksek lisans tezi)., Koç Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öngider, N.** (2013). Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4): 420-440.
- Örsel, S, Karadağ, H, Karaoğlan-Kahiloğulları, A., & Akgün-Aktaş, E.** (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12: 130-136.

- Örsel, S., Karadağ, H., Kahiloğullari, A., & Aktas, E. (2011).** *Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi.*
- Örsel, S., ve ark. (2011).** Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(2).
- Özbaran, B., Tamar, M., Yüncü, Z., Bildik, T., Demiral, N., & Erermis, S. (2009).** Majör depresif bozukluğu olan gençlerden oluşan bir klinik örneklemede annelere tutumlarının değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10(2), 109-115.
- Özel, E., & Zelyurt, H. (2016).** Anne Baba Eğitiminin Aile Çocuk İlişkilerine Etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 0(36): 9-34.
- ÖZEN Ş, ANTAR S, ÖZKAN M. (2007).** Çocukluk Çağı Travmalarının Umutsuzluk, Sigara ve Alkol Kullanımı Üzerine Etkisi: Üniversite Son Sınıf Öğrencilerini inceleyen Bir Çalışma. *Düşünen Adam*. 20(2), s.: 79–87.
- Özgen, H. (2017).** *Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının Ebeveyn Tutumları Üzerindeki Yordayıcılığı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gelişim Üniversitesi, İstanbul
- Özgen, H. (2017).** *Çocukluk çağı ruhsal travmalarının ebeveyn tutumları üzerindeki yordayıcılığı* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Öztürk, E. (2017).** *Travma ve Dissosiyasyon: Dissosiyatif Kimlik Bozukluğunun Psikoterapisi ve Aile Dinamikleri*. 1. Baskı. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi. p. 23-38.
- Öztürk, E. (2020).** *Travma ve Dissosiyasyon: Psikotravmatoloji Temel Kitabı*. 2. Baskı. Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul.
- Öztürk, E., & Derin, G. (2020).** Psikotravmatoloji. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 6(2), 181-214
- Öztürk, M. O., & Uluşahin, N. A. (2016).** *Ruh sağlığı ve bozuklukları* (14. Baskı). Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara.
- Park, S., Hong, J. P., Bae, J. N., Cho, S. J., Lee, D. W., Lee, J. Y., & Cho, M. J. (2014).** Impact of childhood exposure to psychological trauma on the risk of psychiatric disorders and somatic discomfort: Single vs. multiple types of psychological trauma. *Psychiatry Research*, 219(3), 443-449.
- Parman, T. (2017).** *Travma ve Yaraticılık, Bireysel ve Toplumsal Travmalar II, Psikanaliz Yazıları*. Bağlam Yayınları, İstanbul.

- Pekkarakaş, E.** (2010). *3-6 Yaş Çocukların Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Eğitime Katılım Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, Okul Öncesi Öğretmenliği, İzmir.
- Polat, O.** (2001). *Çocuk ve Şiddet*. Der Yayınevi, İstanbul.
- Polat, O.** (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.
- Polat, O.** (2006). *Cinsel istismar rehberi*. Forart Matbaa, İstanbul.
- Polat, S.** (2007). *Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet algıları, örgütsel güven düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki*.
- Power, T. G.** (2013). Parenting Dimensions and Styles: A Brief History and Recommendations for Future Research. *Childhood Obesity*, 9(1), 14-21.
- Prikhidko, A., & Kenny, M. C.** (2021). Examination of parents' attitudes toward and efforts to discuss child sexual abuse prevention with their children. *Children and Youth Services Review*, 121, 105810.
- Putnick, D. L., Uddin, M. K., Rohner, R. P., Singha, B., & Shahnaz, I.** (2020). Remembrances of parental rejection are associated with loneliness as mediated by psychological maladjustment in young Bangladeshi men but not women. *International Journal of Psychology*, 55(3), 354-363.
- Raithel, J.** (2008). *Quantitative Forschung*, 2., durchges. Aufl. Wiesbaden: Verl. Für Sozialwiss.
- Ramsey, A., Watson, P. J., Biderman, M. D., & Reeves, A. L.** (1996). Self-reported narcissism and perceived parental permissiveness and authoritarian-ism. *The Journal of genetic psychology*, 157(2), 227-238.
- Reilly, C., Murtagh, L., & Senior, J.** (2015). The Impact on the Family of Four Neurogenetic Syndromes: A Comparative Study of Parental Views. *Journal of Genetic Counseling*, 24(5), 851-861.
- Robinson, E.L., J.StGeorge, E., & Freeman, E.** (2021). A Systematic Review Of Father–Child Play Interactions And The Impacts On Child Development. *Children*. 8(5): 389.
- Sachs, E.N.J., Sheffler, J.L., Stanley, I.H., Piazza, J.R., & Preacher, K.J.** (2017). When emotional pain becomes physical: adverse childhood experiences, pain, and the role of mood and anxiety disorders. *Journal of Clinical Psychology*, 73(10), 1403–1428

- Sahithya, B. R., Manohari, S. M., & Vijaya, R.** (2019). Parenting styles and its impact on children – a cross cultural review with a focus on India. *Mental Health, Religion & Culture*, 22(4), 357-383.
- Salı, G.** (2012). *Erken Çocukluk Dönemde Empatinin Gelişimi ve Ailenin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yozgat.
- Salloum, A., Johnco, C., Zepeda-Burgos, R. M., Cepeda, S. L., Guttfreund, D., Novoa, J. C., Schneider, S. C., Lastra, A., Hurtado, A., Katz, C. L., & Storch, E. A.** (2020). Parents' Knowledge, Attitudes, and Experiences in Child Sexual Abuse Prevention in El Salvador. *Child Psychiatry & Human Development*, 51(3), 343-354. <https://doi.org/10.1007/s10578-019-00946-w>
- Sanders, M. G., & Epstein, J. L.** (2000). *Building School-Family-Community Partnerships in Middle and High School*. In M. G. Sanders (Ed.), *School Students Placed at Risk: Research, Policy, and Practice in the Education of Poor and Minority Adolescents* (339-361). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers
- Saunders, B. E., Villeponteaux, L. A., Lipovsky, J. A., Kilpatrick, D. G., & Veronen, L. J.** (1992). Child sexual assault as a risk factor for mental disorders among women: A community survey. *Journal of Interpersonal Violence*, 7(2), 189-204.
- Saygı, D.** (2011). *Ebeveyn – Çocuk İlişkisi Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması ve Anne –Çocuk İlişkisinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İstanbul Örnekleme)*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Saygı, D., & Uyanık B.G.** (2013). Anasınıfına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *International Journal of Human Science*, 10(1), 844-862.
- Schmidt, J.S., & Osebold, R.** (2017). Environmental management systems as a driver for sustainability: state of implementation, benefits and barriers in German construction companies. *Journal of Civil Engineering and Management*. 23. 150-162
- Sezer, Ö.** (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1): 1-19.

- Shen, A. C.** (2009). Self-Esteem of Young Adults Experiencing Interparental Violence and Child Physical Maltreatment: Parental and Peer Relationships as Mediators. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(5), 770–794.
- Shevlin, M., Dorahy, M., & Adamson, G.** (2007). Childhood traumas and hallucinations: An analysis of the National Comorbidity Survey. *Journal of Psychiatric Research*, 41, (3), 222–228.
- Shevlin, M., Dorahy, M., & Adamson, G.** (2007). Childhood traumas and hallucinations: an analysis of the National Comorbidity Survey. *Journal of Psychiatric Research*, 41(34), 222–228.
- Siyez, D.M.** (2003). *Duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin benlik algıları ile depresyon ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılması*. DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Smith, M., & Dukes, C.** (2007). Developing Pre-School Communication And Language. *Developing Pre-School Communication And Language*, 1-128.
- Soylu, D.** (2022). *3-6 Yaş Arası Çocukları Olan Annelerin Çocukluk Çağı Travmaları, Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Psikolojik Sağlamlıkları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Steinberg, L.** (2001). We know some things: Adolescent-parent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11, 1-20
- Steinberg, L., Dornbusch, S., & Brown, B.** (1992). Ethnic differences in adolescent achievement: An ecological perspective. *American Psychologist*, 47, 723-729.
- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Alink, L. R. A., & Van IJzendoorn, M. H.** (2015). The prevalence of child maltreatment across the globe: Review of a series of meta-analyses. *Child Abuse Review*, 24(1), 37-50.
- SÜMER N, Gündoğdu Aktürk E, Helvacı E.** (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), s.: 42-59.
- Sümer, N., & Güngör, D.** (1999). Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 35-58.
- Symonds, P.M.** (1939). *The psychology of parent-child relationships*. New York: Appleton-Century-Crofts.

- Şahin D.E.** (2013). *Çocukluk Çağı Travmalarının Duygu Düzenleme ve Kimlik Gelişimine Etkisi ve Bunların Psikopatolojiler ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi.
- Şahin Z.E.** (2014). *Altı yaşındaki çocukların anne baba tutumları ile çoklu zekâ alanları ve grup içi etkinlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Şahin, B.** (2005). *Türk üniversite öğrencilerinin çıkma ve evlilik öncesi cinsel davranışlarla ilgili algıladıkları ebeveyn tutumları: Öğrencilerin cinsiyetlerinin ve ebeveynlerin evli olup olmamasının rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, M., & Akbaba, S.** (2017). *Okulda ve sanal ortamda zorbalık ve empati*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Şanlı, D., & Öztürk, C.** (2015). Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Tutumlar Üzerine Kültürün Etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4), 240-246.
- Şendil, G.** (2012). *Bebeklikte sosyo-duygusal gelişim Yaşam Boyu Gelişim: Gelişim Psikolojisi*. Akademik Yayınları, Ankara.
- Şentürk, Ü.** (2012). Parçalanmış Aile Çocuklarının Eğitimdeki Başarı/Başarısızlık Durumu (Malatya Örneği 2006). *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(29): 105-126.
- Taner, Y., & Gökler, B.** (2014). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Acta Medica*, 35(2), 82-86.
- Taşkaldıran, G.** (2022). *Annelerde Çocukluk Çağı Travmaları, Sosyalizasyon, Duygu Düzenleme ve Ebeveyn Öz Yeterliliği*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Nişantaşı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Tıraşçı, Y., & Gören, S.** (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1): 70-74.
- Topbaş, M.** (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4): 76-80.
- Turla, A., DüNDAR, C., & Özkanlı, Ç.** (2010). Prevalence of childhood physical abuse in a representative sample of college students in Samsun, Turkey. *Journal Of Interpersonal Violence*, 25(7), 1298-1308.

- Türe, H.B.** (2019). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Dijital Hikâye Anlatımının Dinleme Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Tyler, K.A.** (2002). Social and emotional outcomes of childhood sexual abuse: A review of recent research. *Aggression and Violent Behavior*, 7(6): 567-589.
- Ulusoy, M. D., Özcan Demir, N., & Baran, A. G.** (2005). Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3): 367-386.
- Ural, O., Gülçin G., Türker S., Kadriye A., & Yılmaz, E.** (2015). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bağlanma Biçimleri İle Sosyal Yetkinlik ve Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2).
- Uzun H.** (2016). *Baba eğitim programının baba- çocuk ilişkisine ve anaokuluna devam eden çocukların sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Üredi, I., & Üredi, L.** (2005). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Öz-Düzenleme Stratejileri ve Motivasyonel İnançlarının Matematik Başarısını Yordama Gücü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2) 47.
- VAKKAS Y.** (2016). *Okul Öncesi Çocukların Okula Uyum Süreci ile Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., & Rots, I.** (2010). Internet parenting styles and the impact on internet use of primary school children. *Computers & Education*, 55 (2), 454-464.
- Valkenburg, P. M., Piotrowski, J. T., Hermanns, J., & De Leeuw, R.** (2013). Developing and Validating the Perceived Parental Media Mediation Scale: A Self-Determination Perspective. *Human Communication Research*, 39(4), 445-469.
- Van Bakel, H. J., & Hall, R. A.** (2018). *Parent–Child Relationships and Attachment. In Handbook of parenting and child development across the lifespan* (pp. 47-66). Springer, Cham.
- Vandeleur, C., Perrez, M., & Schoebi, D.** (2007). Associations between measures of emotion and familial dynamics in normative families with adolescents. *Swiss Journal of Psychology*, 66(1), 5-16.

- Weinreb, L., Savageau, J. A., Candib, L. M., Reed, G. W., Fletcher, K. E., & Hargraves, J. L. (2010). Screening for childhood trauma in adult primary care patients: a cross-sectional survey. *The Primary Care Companion for CNS Disorders*, 12(6), 26831.
- Williamson, V., Creswell, C., Fearon, P., Hiller, R. M., Walker, J., & Halligan, S. L. (2017). The role of parenting behaviors in childhood post-traumatic stress disorder: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 53, 1-13.
- Wilson, S., & Durbin, C. E. (2013). Mother-Child and Father-Child Dyadic Interaction: Parental and Child Bids and Responsiveness to Each Other During Early Childhood. *Merrill-Palmer Quarterly*, 59(3), 249-279.
- Yaffe, Y. (2020). Systematic review of the differences between mothers and fathers in parenting styles and practices. *Current Psychology*, 1-14.
- Yagmurlu, B., & Sanson, A. (2009). Acculturation and parenting among Turkish mothers in Australia. *Journal of Cross- Cultural Psychology*, 40(3), 361-380.
- Yağmurlu, B., Sanson, A., & Köymen, S.B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yalçın, A. (2006). *Türkçe Öğretim Yöntemleri, Yeni Yaklaşımlar*, 2. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Yalçın, V. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum süreci ile ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir
- Yang, C., Chen, P., Xie, J., He, Y., Wang, Y., & Yang, X. (2021). Childhood socioeconomic status and depressive symptoms of young adults: Mediating role of childhood trauma. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 706559.
- Yaprak, B. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumunun Diskriminant Analiziyle Belirlenmesi ve Benlik Saygısı ile Olan İlişkisinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Yaşar, C. M., Kızıltepe, İ.G., & Kandır, K. (2014). Preservice Teachers' Awareness Levels Regarding the Signs of Physical Abuse in Children. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 7(3), 286-303.
- Yavuzer, H. (2001). *Ana-Baba ve Çocuk*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Yavuzer, H.** (2017). *Çocuk Yetiştirmede Farklı Ebeveyn Tutumları*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yaylacı, B.** (2019). *Okul öncesi çocuklarda ebeveyn çocuk ilişkisinin internet kullanımı üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Zonguldak.
- Yeniçun, Y.** (2018). *Genç Yetişkinlerde Anne – Baba Tutumu ve Duygu Düzenlemenin 130 Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Yeşildaş, F. B.** (2018). *Okul öncesi çocuklarda kaygının ebeveyn-çocuk ilişkisine yönelik değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, A.** (1999). Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 1(3), 99-118.
- Yılmaz, A.** (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Risk Faktörleri ve Çocukların Psiko-Sosyal Gelişimi Üzerindeki Etkileri. *Civil Academy*.
- Yılmaz, A.** (2016). *Lise Öğrencilerinin Ders Dışı Sportif Etkinliklere Katılımlarına Yönelik Ebeveyn Tutum ve Görüşleri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, G., İşiten, N., Ertan, Ü., & Öner, A.** (2003). Bir Çocuk İstismarı Vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46(4), 295-298.
- Yılmaz, H.** (2018). Türkçe Ebeveyn Tutum Ölçeğinin Rusça Konuşan Kültürler İçin Uyarlanması. *Asya Studies*, 5 (5), 1-10.
- Yılmaz, M., & Kesici, Ş.** (2016). Anne Baba Tutumları ve Kardeş Sırasının Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışlarının Gelişimine Etkisi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 4 (6), 131-157.
- Yörükoğlu, D.** (2009). Çocuk Ruh Sağlığı, 29.Basım, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Yurdakök, K., & İnce, O. T.** (2010). Duygusal İstismar ve İhmal. *Katkı Pediatri Dergisi*, 32(5), 537-546.
- Zastrow, C.** (2015). *Sosyal Hizmete Giriş*. (D. B. Çiftçi, Çev.) Nika Yayınevi, Ankara.
- Zoroglu, S. S., Tuzun, U., Sar, V., Tutkun, H., Savaş, H. A., Ozturk, M., & Kora, M. E.** (2003). Suicide Attempt And Self-Mutilation Among Turkish High School Students İn Relation With Abuse, Neglect And Dissociation. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 57(1), 119-126.

- Zoroğlu, S.S., ve ark.** (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları1/Probable results of childhood abuse and neglect. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2): 50-70.
- Zoroğlu, S.S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Eröcal Kora, M., & Alyanak, B.** (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2, 69-78.

EKLER

EK 1. Demografik Bilgi Formu

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Sayın katılımcılar:

Aşağıda sizi tanımamıza yönelik bazı sorular bulunmaktadır. Sorulara içtenlikle cevap vermeniz araştırmanın güvenilirliği açısından önem taşımaktadır. Test üzerinde kimliğinizi belirten herhangi bir soru bulunmamaktadır. Bu nedenle her soru için mümkün olduğunuzca samimi bir şekilde size uyan cevabı işaretleyiniz. Lütfen her maddeyi cevaplandığınızdan emin olun. Katılımınız için teşekkür ederim. Çalışmaya katılmayı onaylıyorum. evet ☐ hayır ☐

- **Aileye İlişkin Genel Bilgiler:**

1. Aile yapınız nedir?

☐ Çekirdek aile ☐ Geniş aile

2. Kaç kişilik bir ailesiniz?

☐ 3 kişilik ☐ 4 kişilik ☐ 5 kişilik ☐ 6 kişi ve üzeri

3. Ailenizde kaç çocuğunuz vardır?

☐ Tek çocuk ☐ İki çocuk ☐ Üç çocuk ve üzeri

4. Ailenizin aylık gelir durumu nedir?

☐ Gelir giderden az ☐ Gelir gidere denk ☐ Gelir giderden fazla

- **Anneye İlişkin Bilgiler:**

5. Yaşınız kaçtır?

6. Eğitim durumunuz nedir?

☐ Okur yazar değil

☐ İlköğretim

☐ Lise

☐ Üniversite ve üzeri

7. Çalışıyor musunuz?

- **Çocuğa İlişkin Bilgiler-** 4-6 yaş arası tek çocuğa sahip annelerin yanıtlaması istenilmektedir.

8. Cinsiyeti nedir?

☐ Kız ☐ Erkek

9. Yaşınız nedir?

EK 2. Çocukluk Çağı Travmalar Ölçeği (CTQ)

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin Türkçesi-2.0 (Çeviren: © Vedat Şar).					
Bu sorular çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içersine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.					
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi zaman 4. Sık olarak 5. Çok sık Çocukluğumda ya da ilk gençliğimde...					
1. Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.	5	4	3	2	1
2. Benim bakımı ve güvenliğimi üstlenen birinin olduğunu biliyordum.	5	4	3	2	1
3. Ailedekiler bana “salak”, “beceriksiz” ya da “tipsiz” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.	5	4	3	2	1
4. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.	5	4	3	2	1
5. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan biri vardı.	5	4	3	2	1
6. Yırtık, sökükle ya da kirli giysiler içersinde dolaşmak zorunda kalırdım.	5	4	3	2	1
7. Sevdiğimi hissediyordum.	5	4	3	2	1
8. Anne ve babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.	5	4	3	2	1
9. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.	5	4	3	2	1
10. Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.	5	4	3	2	1
11. Ailedekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.	5	4	3	2	1
12. Kayış, sopa,kordon yada başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.	5	4	3	2	1
13. Ailedekiler birbirlerine ilgi gösterirlerdi.	5	4	3	2	1
14. Ailedekiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.	5	4	3	2	1
15. Vücutta kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.	5	4	3	2	1
16. Çocukluğum mükemmeldi.	5	4	3	2	1
17. Bana o kadar kötü vuruluyor yada dövülüyordum ki öğretmen,komşu yada bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.	5	4	3	2	1
18. Ailemde birisi benden nefret ederdi.	5	4	3	2	1
19. Ailedekiler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.	5	4	3	2	1
20. Birisi bana cinsel amaçla dokundu ya da kendisine dokunmamı istedi.	5	4	3	2	1
21. Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.	5	4	3	2	1
22. Benim ailem dünyanın en iyisiydi.	5	4	3	2	1
23. Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.	5	4	3	2	1
24. Birisi bana cinsel tacizde bulundu.	5	4	3	2	1
25. Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma (hakaret,aşağılama vb.) inanıyorum.	5	4	3	2	1
26. İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecek birisi vardı.	5	4	3	2	1
27. Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	5	4	3	2	1
28. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.	5	4	3	2	1

EK 3. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

		Hiçbir zaman böyle değildir	Nadiren böyledir	Bazen böyledir	Çoğu zaman böyledir	Her zaman böyledir
1	Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.					
2	Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.					
3	Çocuğumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi kabul etmesi için onu zorlarım.					
4	Çocuğumu, hayatın ufak tefek güçlüklerinden korurum.					
5	Çocuğuma bağımsız olmayı öğrenme konusunda yardımcı olurum.					
6	Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.					
7	Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.					
8	Çocuğumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.					
9	Çocuğum söz dinlemediğinde ona vururum.					
10	Çocuğumun iyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettiğini ona açıklarım.					
11	Çocuğumu yola getirmek için onu azarlarım.					
12	Çocuğuma karşı koruyucu davranırım.					
13	Çocuğum iyi davrandığında onu överim.					
14	Çocuğumun kişisel görüşlerine saygı gösteririm.					
15	Çocuğumu bir şeyleri kendi başına yapması konusunda cesaretlendiririm.					
16	Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.					
17	Çocuğumun başkaları konuşurken araya girmesine izin veririm.					
18	Çocuğumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir dilde doğru olarak cevaplarım.					
19	Çocuğum yanlış bir şekilde davrandığında ona bağırırım.					
20	Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda çocuğumdan özür dilerim.					
21	Çocuğumu, kendisi için zor olabilecek işlerden korurum.					
22	Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim.					
23	Çocuğumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm.					
24	Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm.					

25	Çocuğum yanlış davrandığında, bunun neden yanlış olduğunu ona açıklarım.					
26	Çocuğuma kızdığımda çocuğumu cezalandırırım.					
27	Fiziksel cezayı, çocuğumu disipline sokmanın bir yolu olarak kullanırım.					
28	Çocuğumun hayal kırıklığına uğramaması için elimden geleni yaparım.					
29	Çocuğumun büyüdüğü yeni şeyler denemeyi göze alması gerektiğine inanırım.					
30	Çocuğumun her şeyi yapmasına izin veririm.					
31	Çocuğumun yanlış davranışını görmezden gelirim.					
32	Çocuğumu başka çocuklarla kıyaslarım.					
33	Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım.					
34	Çocuğumu şımartırım.					
35	Çocuğuma karşı çabuk öfkelenirim.					
36	Çocuğum bana bir şey anlatırken sözünü kesmeden dinlerim.					
37	Çocuğuma bir şey alırken onun da fikrini alırım.					
38	Çocuğumla her konuyu konuşabilirim.					
39	Çocuğuma karşı sabırsızım.					
40	En ufak bir hatasında, çocuğumu cezalandırırım.					
41	Çocuğum için hemen hemen bütün eğlencelerimden fedakarlık ederim.					
42	Çocuğumun kendi başına becerebileceği şeyleri denemesi için ona fırsat tanırım.					
43	Çocuğuma bana sormaksızın şahsi eşyalarımın herhangi birini alıp kullanmasına izin veririm.					
44	Evimizde hangi televizyon programının izleneceği, çocuğumun isteğine göre belirlenir.					
45	Çocuğumu yapabileceğinden fazlasını yapması için zorlarım.					
46	Çocuğumu, onun cesaretini kırabilecek zor işlerden uzak tutarım.					

EK 4. Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği

		Kesinlikle uygun değil	Pek uygun değil	Kararsızım	Oldukça Uygun	Kesinlikle uygun
1	Çocuğumla sıcak ve şefkati bir ilişki paylaşıyorum.	1	2	3	4	5
2	Çocuğumla ben sürekli olarak birbirimizle çatışmahalinde gibiyiz.	1	2	3	4	5
3	Çocuğum iyi hissetmediğinde benim kendisini rahatlatmamı bekler.	1	2	3	4	5
4	Çocuğum benimle olan ilişkisine değer verir.	1	2	3	4	5
5	Çocuğum ihtiyaç duyduğunda yardım kabul etmek istemez.	1	2	3	4	5
6	Çocuğumu övdüğümde, gururla gözlerinin içi güler.	1	2	3	4	5
7	Çocuğum kendisi hakkındaki bilgileri içinden geldiği gibi paylaşır.	1	2	3	4	5
8	Çocuğum bana kolaylıkla öfkelenebilir.	1	2	3	4	5
9	Çocuğum beni memnun etmeye çalışır.	1	2	3	4	5
10	Çocuğum kendisine adaletsizce davranıyorum gibi hisseder.	1	2	3	4	5
11	Çocuğum gerçekten ihtiyaç duymadığı zamanlarda bile benim yardımımı ister.	1	2	3	4	5
12	Çocuğumun ne hissettiğini anlamak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5
13	Çocuğum beni bir ceza ve eleştiri kaynağı olarak görür.	1	2	3	4	5
14	Ben başka çocuklarla zaman geçirdiğimde çocuğum incinir ya da kıskançlık gösterir.	1	2	3	4	5
15	Çocuğum cezalandırıldıktan sonra bile kızgınlığını veya karşı koymasını sürdürür.	1	2	3	4	5
16	Çocuğum yanlış bir davranışta bulunduğu anda, bakışım dan ya da ses tonum dan benim tepkimi anlamaya çalışır.	1	2	3	4	5
17	Çocuğumla ilgilenmek enerjimi tüketiyor.	1	2	3	4	5
18	Çocuğum kötü bir ruh hali içinde olduğunda, bizi uzun v e z o r b i r g ü n ü n b e k l e d i ğ i n i b i l i y o r u m .	1	2	3	4	5
19	Çocuğumun bana karşı duygularının ne olacağı önceden kestirilemez ya da her an değişebilir.	1	2	3	4	5
20	Tüm çabalarım a rağmen çocuğum ile anlaşma biçimimizden hiç memnun değilim.	1	2	3	4	5
21	Çocuğum benden bir şey istediğinde sızlanır ya da ağlar.	1	2	3	4	5
22	Çocuğum bana karşı sinsice davranır ya da beni kullanır.	1	2	3	4	5
23	Çocuğum duygularını ve yaşantılarını benimle açıkça paylaşır.	1	2	3	4	5
24	Çocuğumla etkileşimim, benim bir ebeveyn olarak kendimi etkili ve özgüvenli hissetmemi sağlar.	1	2	3	4	5

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Tarih: 25.01.2023

Sayı: 23

Konu: Etik Kurulu İzni

Sayın Arzu Huseynzade,

Yapmış olduğunuz başvuru Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından incelenmiş olup Dr. Öğr. Üyesi Fatma Kayım'ın danışmanlığında yürüteceğiniz **"Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmalarının, Ebeveyn Tutumları ve Ebeveyn-Cocuk İlişkileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi"** başlıklı çalışmanız kurulumuzun 25.01.2023 tarihli toplantısında etik yönden uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Melek Güneş Yavuzer
Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan
Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanı

Ek: Etik Kurulu Kararı

Güzeltepe Mahallesi, 15 Temmuz Şehitler Caddesi, No:14/12 34060 Eyüpsultan – İSTANBUL
Tel: (0 212)-924-24-44 | Faks: (0 212)-999-78-52
e-mail: etikkurul@halic.edu.tr www.halic.edu.tr

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK
ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Yayın Tarihi : 10.12.2015
Revizyon Tarihi : 16.09.2020
Revizyon No : 02
Sayfa No : 1/1

Tarih: 25.01.2023

Karar No:

Toplantı Sayısı:

Arzu Huseynzade'nin Dr. Öğr. Üyesi Fatma Kayım'ın danışmanlığında yürüteceği **"Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmalarının, Ebeveyn Tutumları ve Ebeveyn-Cocuk İlişkileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi"** başlıklı çalışması incelendi, yapılan inceleme sonucunda çalışmanın etik yönden uygun olduğuna karar verildi.

Adı-Soyadı	Alanı	Kurumu	Araştırma ile İlişkisi	Toplantıya Katılma	İmza
Prof. Dr. Melek Güneş YAVUZER (Başkan)	Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Prof. Dr. Burcu IRMAK YAZICIOĞLU	Moleküler Biyoloji ve Genetik	Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☐ Hayır ☒	
Doç. Dr. Hatice İlhan Odabaş	Spor Yöneticiliği	Haliç Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Nevra Alkanlı	Biyofizik	Haliç Üniversitesi Tıp Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Burcu Türk	Psikoloji	Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Gülcan Kendirkıran	Hemşirelik	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Seda Saka	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Çiğdem Yıldırım Maviş	Gıda Mühendisliği	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☐ Hayır ☒	
Dr.Öğr.Üy. Maral Törenli Çakıroğlu	Hukuk	Haliç Üniversitesi İşletme Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	

ETKU:10

ÖZGEÇMİŞ

1. Adı Soyadı: Arzu Huseynzade
2. Doğum Tarihi:
3. Unvanı: Psikolog
4. Öğrenim Durumu: Lisans Mezunu / Yüksek Lisans Öğrencisi

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Psikoloji	Bakü Devlet Üniversitesi	2021
Y. Lisans	Klinik Psikoloji	Haliç Üniversitesi	Devam Etmekte
Doktora			

5. Akademik Unvanlar:
Yardımcı Doçentlik Tarihi:
Doçentlik Tarih:
Profesörlük Tarihi:
6. Yönetilen Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri
 - 6.1. Yüksek Lisans Tezleri
 - 6.2. Doktora Tezleri
7. Yayınlar
 - 7.1. Uluslararası hakemli dergilerde yayınlanan makaleler (SCI & SSCI & Arts and Humanities)
 - 7.2. Uluslararası diğer hakemli dergilerde yayınlanan makaleler
 - 7.3. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında (*Proceedings*) basılan bildiriler
 - 7.4. Yazılan uluslararası kitaplar veya kitaplarda bölümler
 - 7.5. Ulusal hakemli dergilerde yayınlanan makaleler
8. Projeler